

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Nataša Hartman

Hibridni tribunali v postkonfliktnih okoljih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Nataša Hartman

Mentor: red. prof. dr. Bojko Bučar

Hibridni tribunali v postkonfliktnih okoljih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

*Hvala očetu in mami, ki sta mi ob življenjskih preizkušnjah vedno stala ob strani,
red. prof. dr. Bučarju za veliko mero strpnosti in potrpežljivosti,
Helen in Simonu za številne »pogovorne seanse«.*

Hibridni tribunali v postkonfliktnih okoljih

Postkonfliktna pravičnost se je pospešeno pričela razvijati v obdobju po drugi svetovni vojni. Prvi temelji so bili postavljeni v Nürnbergu in Tokiu, proces pa se je nadaljeval z vzpostavitvijo mednarodnih *ad hoc* tribunalov na območju nekdanje Jugoslavije in Ruande. Približno sočasno z ustanovitvijo Mednarodnega kazenskega sodišča (MKS), se je pojavil nov mehanizem tranzicijske pravičnosti, imenovan hibridni tribunali. Hibridni tribunali naj bi v svoji naravi združevali prednosti dveh okolij – mednarodnega in nacionalnega, vendar pa se lahko ravno zaradi njihove značilne narave pri delu soočajo z mnogimi ovirami. Tribunalom pripisujejo številne značilnosti, prevladujoči pa sta kombinacija mednarodnih in nacionalnih elementov, predvsem kar se tiče sodnega osebja in uporabne pravne osnove, ter njihova zmožnost prilagajanja različnim okoljem in razmeram. Primeri takšnih sodišč so bili vzpostavljeni v državah, ki so se soočale s takšnimi in drugačnimi konfliktnimi razmerami in spremljajočimi kršitvami človekovih pravic. S pregledom temeljnih značilnosti predstavljenih tribunalov, kot so razmere, v katerih so se izoblikovali, njihova pravna osnova in pristojnosti, organizacijska struktura samih sodišč in način financiranja njihovega dela, sem v diplomskem delu poleg tega, kje so se takšna sodišča vzpostavila, skušala odkriti, v kolikšni meri si ta sodišča delijo značilnosti, ki jim jih pripisujejo različni avtorji. Takšna sodišča so tako zaživela v Vzhodnem Timorju, na Kosovu, v Sierr Leone, Bosni in Hercegovini (BiH), Kambodži, Iraku in nenazadnje v Libanonu.

Ključne besede: mednarodno kazensko pravo, tranzicijska pravičnost, hibridni tribunali, postkonfliktno okolje.

Hybrid tribunals in postconflict environments

The accelerated development of post-conflict justice began in the period after World War II. The milestones of this development were laid down in Nürnberg and Tokio, and later on with the establishment of the international *ad hoc* tribunals for the former Yugoslavia and Ruanda. Almost simultaneously with the establishment of the International Court of Justice, a new mechanism of transitional justice emerged – hybrid tribunals. The nature of the new model is supposed to combine the advantages of two environments – the international and the national, but it also encompasses the danger of facing severe obstacles due to its specific nature. Several characteristics are ascribed to this model, but perhaps the most distinguishing ones are the combination of international and national elements, regarding the staffing and legal basis, as well as their flexibility that enables the tribunals to adjust to different environments and situations. Examples of such courts were established in countries that were faced with different conflict situations and accompanying human rights violations. By presenting the basic characteristics of these tribunals, such as the situations, in which they were established, legal basis, jurisdiction, their structure and financial arrangements, I tried to discover, where such courts were established and to what extent they share the characteristics ascribed to them by different authors. The tribunals were established in East Timor, Kosovo, Sierra Leone, BiH, Cambodia, Iraq and most recently in Lebanon.

Key words: international criminal law, transitional justice, hybrid tribunals, post-conflict environment.

KAZALO VSEBINE

SEZNAM KRATIC.....	7
1 UVOD	10
2 MEDNARODNO KAZENSKO PRAVO	14
2.1 Pojem in načela mednarodnega kazenskega prava	14
2.2 Viri mednarodnega kazenskega prava.....	15
2.3 Mednarodna kazniva dejanja.....	16
3 TRANZICIJSKA PRAVIČNOST.....	18
3.1 Hibridni tribunali.....	20
3.1.1 Pojem hibridnosti	20
3.1.2 Prednosti in slabosti hibridnosti	21
3.2 Primeri obstoječih tribunalov	23
3.2.1 VZHODNI TIMOR.....	23
3.2.1.1 Zgodovinsko ozadje konflikta v Vzhodnem Timorju	23
3.2.1.2 Vzpostavitev Posebnih panelov za hude zločine in Posebne enote za hude zločine ter vloga ZN	25
3.2.1.3 Pravna osnova in pristojnost tribunala	26
3.2.1.4 Organizacijska struktura tribunala	27
3.2.1.5 Financiranje tribunala.....	29
3.2.2 KOSOVO	30
3.2.2.1 Zgodovinsko ozadje konflikta na Kosovu.....	30
3.2.2.2 Vzpostavitev »Panelov 64« in vloga ZN.....	31
3.2.2.3 Pravna osnova in pristojnost tribunala	33
3.2.2.4 Organizacijska struktura tribunala	34
3.2.2.5 Financiranje tribunala.....	35
3.2.3 SIERRA LEONE.....	36
3.2.3.1 Zgodovinsko ozadje konflikta v Sierr Leone.....	36
3.2.3.2 Vzpostavitev Posebnega sodišča za Sierro Leone in vloga ZN	38
3.2.3.3 Pravna osnova in pristojnost tribunala	39
3.2.3.4 Organizacijska struktura tribunala	41
3.2.3.5 Financiranje tribunala.....	42

3.2.4	BOSNA IN HERCEGOVINA	43
3.2.4.1	Zgodovinsko ozadje konflikta v Bosni in Hercegovini.....	43
3.2.4.2	Vzpostavitev Oddelka za vojne zločine in vloga ZN.....	45
3.2.4.3	Pravna osnova in pristojnost tribunala	46
3.2.4.4	Organizacijska struktura tribunala	46
3.2.4.5	Financiranje tribunala.....	47
3.2.5	KAMBODŽA.....	48
3.2.5.1	Zgodovinsko ozadje konflikta v Kambodži	48
3.2.5.2	Vzpostavitev Izrednih senatov sodišča v Kambodži in vloga ZN	50
3.2.5.3	Pravna osnova in pristojnost tribunala	52
3.2.5.4	Organizacijska struktura tribunala	54
3.2.5.5	Financiranje tribunala.....	55
3.2.6	IRAK.....	56
3.2.6.1	Zgodovinsko ozadje konflikta v Iraku	56
3.2.6.2	Vzpostavitev Vrhovnega iraškega kazenskega tribunala in vloga ZN.....	57
3.2.6.3	Pravna osnova in pristojnost sodišča.....	58
3.2.6.4	Organizacijska struktura tribunala	59
3.2.6.5	Financiranje tribunala.....	59
3.2.7	LIBANON.....	60
3.2.7.1	Zgodovinsko ozadje konflikta v Libanonu.....	60
3.2.7.2	Vzpostavitev Posebnega libanonskega tribunala in vloga ZN.....	62
3.2.7.3	Pravna osnova in pristojnost tribunala	63
3.2.7.4	Organizacijska struktura tribunala	63
3.2.7.5	Financiranje tribunala.....	64
4	SKLEP.....	65
5	LITERATURA.....	71

SEZNAM KRATIC

AFRC	<i>Armed Forces Revolutionary Council</i> /Revolucionarni svet oboroženih sil
APC	<i>All People`s Party</i> /Stranka vseljudski kongres
APODETI	<i>Associação Popular Democrática Timorese</i> /Timorsko ljudsko demokratično združenje
BiH	Bosna in Hercegovina
CPA	<i>Coalition Provisional Authority</i> /Koalicijska nadzorna uprava
DUT	<i>Democratic Union of Timor</i> /Timorska demokratična zveza
ECCC	<i>Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia</i> /Izredni senati sodišča v Kambodži
ECOMOG	<i>Economic Community of West African States Monitoring Group</i> /Nadzorna skupina ekonomske skupnosti zahodnoafriških držav
EU	Evropska unija
EULEX	<i>European Union Rule of Law Mission in Kosovo</i> /Misija Evropske unije za vladavino prava na Kosovu
FALINTIL	<i>Forças Armadas da Libertação Nacional de Timor-Leste</i> /Timorske oborožene osvobodilne sile
FRETILIN	<i>Frente Revolucionária de Timor-Leste Independente</i> /Revolucionarna fronta za neodvisni Vzhodni Timor
FRJ	Federativna republika Jugoslavije
GS ZN	Generalna skupščina Združenih narodov
IAF	<i>Indonesian Armed Forces</i> /Indonezijske oborožene sile
IFOR	<i>Implementation Force</i> /Implementacijske sile
IIG	<i>Iraqi Interim Government</i> /Iraška prehodna vlada
IGC	<i>Interim Governing Council</i> /Prehodni vladni svet
INTERFET	<i>International Force for East Timor</i> /Mednarodne sile za Vzhodni Timor
IPTF	<i>United Nations International Police Task Force</i> /Mednarodne policijske sile Združenih narodov
KFOR	<i>Kosovo Force</i> /Kosovske sile
KWECC	<i>Kosovo War and Ethnic Crimes Court</i> /Kosovsko sodišče za vojne in etnične zločine
MKS	Mednarodno kazensko sodišče
MKSJ	Mednarodno kazensko sodišče za območje nekdanje Jugoslavije

MKSR	Mednarodno kazensko sodišče za Ruando
MPDPP	Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> /Organizacija severnoatlantske pogodbe
NPFL	<i>National Patriotic Front of Liberia</i> /Nacionalna liberijska patriotska fronta
ORZ	<i>Odjel za ratne zločine</i> /Oddelek za vojne zločine
OHR	<i>Office of the High Representative</i> /Urad visokega predstavnika
OVK	Osvobodilna vojska Kosova
PISG	<i>Provisional Institutions of Self-Government</i> /Začasne samoupravne institucije
PLO	<i>Palestinian Liberation Organization</i> /Palestinska osvobodilna organizacija
RCC	<i>Revolutionary Command Council</i> /Revolucionarni poveljniški svet
RCLO	<i>Regime Crimes Liaison Office</i> /Urad za oblastne zločine
RUF	<i>Revolutionary United Front</i> /Revolucionarna združena fronta
SCSL	<i>Special Court for Sierra Leone</i> /Posebno sodišče za Sierro Leone
SCU	<i>Serious Crimes Unit</i> /Enota za hude zločine
SDS	Srbska demokratska stranka
SFOR	<i>Stabilization Force</i> /Stabilizacijska sila
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SICT	<i>Supreme Iraqi Criminal Tribunal</i> /Vrhovni iraški kazenski tribunal
SIT	<i>Special Iraqi Tribunal</i> /Posebni iraški tribunal
SLA	<i>South Libanon Army</i> /Južna libanonska vojska
SLPP	<i>Sierra Leone People`s Party</i> /Ljudska stranka Sierra Leone
SPSC	<i>Special Panels for Serious Crimes</i> /Posebni paneli za hude zločine
SRSG	<i>Special Representative of the Secretary General</i> /Posebni predstavnik generalnega sekretarja
STL	<i>Special Tribunal for Lebanon</i> /Posebni libanonski tribunal
TNI	<i>Tentara Nasional Indonesia</i> /Indonezijske oborožene sile
TRC	<i>Thruth and Reconciliation Commission</i> /Komisija za resnico in spravo
UL ZN	Ustanovna listina Združenih narodov
UNAKRT	<i>United Nations Assistance to the Khmer Rouge Trials</i> /Podpora Združenih narodov pri sojenjih Rdečim Kmerom
UNAMSIL	<i>United Nations Mission in Sierra Leone</i> /Misija Združenih narodov v Sierr Leone
UNCO	<i>United Nations Civilian Office</i> /Civilni urad Združenih narodov

UNIOSIL	<i>United Nations Integrated Office for Sierra Leone</i> /Integrirani urad Združenih narodov za Sierro Leone
UNMIBH	<i>United Nations Mission in Bosnia and Hercegovina</i> /Misija Združenih narodov v Bosni in Hercegovini
UNMIK	<i>United Nations Interim Administration in Kosovo</i> /Prehodna uprava Združenih narodov na Kosovu
UNMISSET	<i>United Nations Mission of Support for East Timor</i> /Misija Združenih narodov za podporo Vzhodnemu Timorju
UNOMSIL	<i>United Nations Observer Mission in Sierra Leone</i> /Opazovalna misija Združenih narodov v Sierr Leone
UNOTIL	<i>United Nations Office in Timor-Leste</i> /Urad Združenih narodov za Vzhodni Timor
UNPROFOR	<i>United Nations Protection Force</i> /Misija Združenih narodov za zaščito
UNTAC	<i>United Nations Transitional Authority in Cambodia</i> /Prehodna uprava Združenih narodov v Kambodži
UNTAET	<i>United Nations Transitional Administration for East Timor</i> /Prehodna uprava Združenih narodov za Vzhodni Timor
UNTF	<i>United Nations Trust Fund</i> /Skrbniški sklad Združenih narodov
VS ZN	Varnostni svet Združenih narodov
ZN	Združeni narodi
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Zgodovino postkonfliktne pravičnosti večina strokovnjakov deli na tri generacije. Prvo predstavlja obdobje po drugi svetovni vojni, ko so zmagovite sile na pobudo Združenih držav Amerike (ZDA) ustanovile Mednarodni vojaški tribunal za sojenja poglavitnih nemških vojnih zločincev (nürnberški tribunal), ki so v času druge svetovne vojne zagrešili številne grozovitosti. Nürnberški proces, ki je v prvem krogu vključeval 24 sojenj najpomembnejšim nemškim vojnim zločincem (sledila so sojenja manj pomembnim zločincem v drugem krogu) za zločine proti miru, vojne zločine in zločine proti človečnosti, je v mednarodnem okolju bistveno pripomogel k razvoju mednarodnega prava po letu 1945 (Futamura 2008, 31). Po vzoru Nürnberga je bilo povojno obdobje priča ustanovitvi Mednarodnega vojaškega tribunala za Daljni vzhod (tokijski proces), katerega cilj sta bila pregon in sojenje poglavitnim japonskim vojnim zločincem. Sodišče je bilo ustanovljeno z razglasom okupacijskega poveljnika, ameriškega generala McArthurja, in je v času delovanja sodilo osemindvajsetim obtožencem, od katerih jih je sedem obsodilo na smrt, šestnajst na dosmrtno zaporno kazen, ostali pa na daljše zaporne kazni (Türk 2007, 187).

Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo (MKSJ) je prvo mednarodno sodišče, ki so ga ustanovili Združeni narodi (ZN) z zavezujočo resolucijo 808, sprejeto s strani Varnostnega sveta Združenih narodov (VS ZN) leta 1993 (S/RES/808/1993). MKSJ je pristojno za hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava, zagrešene na ozemlju nekdanje Jugoslavije po 1. januarju 1991 (Murgel 2003, 198). Novembra 1994 je VS ZN po podobnem vzorcu, z resolucijo 955, ustanovil Mednarodno kazensko sodišče za Ruando (MKSR) (S/RES/955/1994, točka 1). MKSR je odgovorno za sojenje osumljencev, obtoženih hudih kršitev norm mednarodnega humanitarnega prava, zagrešenih na ozemlju Ruande, in državljanov Ruande, odgovornih za takšne kršitve, ki so jih zagrešili na ozemlju sosednjih držav med 1. januarjem 1994 in 31. decembrom 1994 (Murgel 2003, 206). Za razliko od vojaških tribunalov, ustanovljenih po drugi svetovni vojni, sta ti dve sodišči lahko delovali z že oprijemljivo definicijo zločinov v njuni pristojnosti in splošno sprejetim načelom individualne kazenske odgovornosti. Mednarodna *ad hoc* tribunala sta s svojim delovanjem očitno prispevala k razvoju mednarodnega humanitarnega in kazenskega prava, vendar pa se nista mogla izogniti nekaterim kritikam. Med drugim Costi (2006, 6) izpostavlja predvsem obsežna proračuna, iz katerih se ti dve instituciji financirata, pristranskost do določenih

skupin v državi in oddaljenost samega sedeža sodišča od kraja zločinov, saj sta le-ti locirani v Haagu in Arushi (Tanzanija).

V tretjo generacijo postkonfliktne pravičnosti spada sodišče, ki ima svoje korenine že v daljnih petdesetih letih 20. stoletja. Mednarodna skupnost je zaradi bližajoče se hladne vojne, njenih posledic in sočasnega dekolonizacijskega procesa odlašala z ustanovitvijo stalnega kazenskega tribunala. Šele leta 1998 je bilo na podlagi Rimskega sporazuma, podpisanega s strani 120 držav, ustanovljeno Mednarodno kazensko sodišče (MKS). Mandat MKS obsega hude zločine, ki so skrb celotne mednarodne skupnosti. Mednje spadajo genocid, zločini proti človečnosti, vojni zločini in zločin agresije. Interesi posameznih držav so delno zaščiteni z načelom komplementarnosti, ki daje prednost nacionalnim sodiščem, razen če država ni sposobna ali ne izkazuje interesa za izvajanje preiskav ali pregona. Delovanje sodišča je še vedno v povojih, saj je šele pričelo z delom, vsekakor pa bodo na uspešnost vplivale določbe, ki omejujejo njegovo časovno pristojnost za zločine, zagrešene po 1. juliju 2002, in personalna ter teritorialna pristojnost, ki dovoljujeta pregon zločinov, zagrešenih na ozemlju države članice oziroma s strani držav podpisnic rimskega statuta (Škrk v Krajnc 2003, 125–33).

Hibridni tribunali,¹ ki so bili vzpostavljeni v različnih postkonfliktnih razmerah, se skušajo s svojo naravo izogniti pomanjkljivostim mednarodnih sodišč na eni strani in nacionalnih sodišč na drugi. Posledično je glavna značilnost teh hibridnih tribunalov ravno mešanica mednarodnih in nacionalnih elementov (Call 2004, 106–9). Vendar pa imajo tudi ta sodišča svoje prednosti in pomanjkljivosti. Ena od prednosti je vsekakor bližina kraju in lokalnemu prebivalstvu, ki je bilo podvrženo kršitvam, kar lahko v večkrat popolnoma brezupnih postkonfliktnih razmerah pospeši ponovno vzpostavitev pravnih institucij. Dodatno ima lahko tudi pomemben *spill-over* učinek na obnovo celotne državne infrastrukture. Poleg prednosti sta glavni pomanjkljivosti hibridnih tribunalov financiranje njihovega delovanja in pomanjkanje moči, ki bi jih sodišča lahko imela, če bi bila ustanovljena na podlagi VII. poglavja Ustanovne listine Združenih narodov (UL ZN) (Mendez 2006, 87–9).

Glavni **cilj** diplomskega dela je raziskati, kje in v kakšnih pogojih so se vzpostavili novi mehanizmi tranzicijske pravičnosti – hibridni tribunali. Poleg tega želim raziskati, v kolikšni meri so značilnosti, ki jih številni strokovnjaki pripisujejo temu novemu pojavu, prisotne pri obstoječih sodiščih. Kljub določenim skupnim značilnostim, ki naj bi jih ta

¹ Druga imena, ki jih lahko zasledimo v strokovni literaturi, so: mešana sodišča (mešani tribunali), mešana kazenska sodišča (mešani kazenski tribunali), mešani nacionalno-mednarodni tribunali, hibridni nacionalno-mednarodni tribunali, delno mednarodna kazenska sodišča in mešane nacionalno-mednarodne institucije (Nouwen 2006, 192).

sodišča posedovala, se bodo tudi v okviru skupnih značilnosti najverjetneje pojavile določene razlike. V diplomskem delu želim dokazati naslednje **hipoteze**:

- a) *Hibridni tribunali so se vzpostavili v postkonfliktnih okoljih, kjer je v času trajanja nasilja prišlo do številnih kršitev človekovih pravic.*
- b) *Pri vzpostavitvi tribunalov je še posebej izpostavljena vloga ZN, ki so bili tudi glavna gonilna sila pri procesu ustanavljanja sodišč.*
- c) *Kljub skupnim značilnostim, ki jih strokovnjaki pripisujejo hibridom, zaenkrat še ni univerzalnega modela hibridnega tribunala, saj je ena izmed glavnih značilnosti modela ravno prilagodljivost različnim razmeram in okolju.*

Metodološki okvir diplomskega dela temelji na analizi nekaterih obstoječih hibridnih tribunalov. Omejila sem se zgolj na primere sodišč, ki so tudi največkrat omenjeni v strokovni literaturi. Takšnih primerov je sedem, in sicer v Vzhodnem Timorju, na Kosovu, v Sierr Leone, BiH, Kambodži, Iraku in Libanonu. Hibridni tribunali naj bi se vzpostavljali tudi v drugih državah, kot sta Afganistan in Sudan, a je trenutno proces v teh primerih še na začetni stopnji. S pomočjo primarnih in sekundarnih virov sem najprej analizirala zgodovinske okoliščine, v katerih so se tovrstna sodišča vzpostavila. Analizo sem nadaljevala z opisom vloge, ki so jo imeli v procesu vzpostavitve ZN, pravno osnovo sodišč, njihovo organizacijsko strukturo in pristojnostjo ter načinom financiranja. Zaradi nedavnega nastanka mehanizma je bila nujno potrebna tudi uporaba internetnih virov – te sem uporabila predvsem v primerih najnovejših sodišč, kot je tribunal v Libanonu, o katerem trenutno obstaja zelo malo sekundarnih virov, ki bi ga podrobneje opisovali. S pomočjo pridobljenih podatkov sem izbrane značilnosti posameznih sodišč primerjala med seboj, da sem lahko ugotovila, kakšne so razlike med njimi.

Diplomsko delo je **sestavljeno iz štirih vsebinskih sklopov**. *Prvo poglavje* oziroma uvod opredeljuje zgodovinski razvoj področja, problem in namen naloge, metodološko-hipotetični okvir ter pojasnjuje strukturo diplomskega dela. *V drugem poglavju* sem se osredotočila na pojem mednarodnega kazenskega prava, predvsem na definicijo in načela tega pojma. V opis mednarodnega kazenskega prava sem vključila tudi definicijo mednarodnega kaznivega dejanja in vire, iz katerih tovrstno pravo črpa svojo osnovo. *Sledi tretje poglavje*, v katerem sem na začetku podrobneje opisala pojem tranzicijske pravičnosti in enega od mehanizmov tranzicijske pravičnosti – hibridnih tribunalov, ki so tudi tema diplomskega dela. V tem poglavju sem izpostavila določene prednosti in slabosti, ki jih temu mehanizmu

pripisujejo strokovnjaki. Sledijo opisi nekaterih obstoječih tribunalov v Vzhodnem Timorju, na Kosovu, v Sierr Leone, BiH, Kambodži, Iraku in Libanonu. Pri njihovi predstavitvi sem se osredotočila predvsem na zgodovinske okoliščine, ki so botrovale ustanovitvi tribunala, vlogi, ki so jo imeli v tem procesu ZN, pravni osnovi in pristojnosti tribunalov, organizacijski strukturi ter načinu njihovega financiranja. Cilj tega poglavja je bil raziskati, v kolikšni meri so določene značilnosti, ki jih temu mehanizmu pripisujejo avtorji, dejansko prisotne pri primerih obstoječih sodišč. Delo sem zaključila s sklepom v *četrtem poglavju*, katerega glavni namen je bil ovrednotenje zastavljenih hipotez in povzetek glavnih ugotovitev analize.

2 MEDNARODNO KAZENSKO PRAVO

2.1 *Pojem in načela mednarodnega kazenskega prava*

Pojem mednarodnega kazenskega prava vključuje sistem materialnih in procesnih kazenskopravnih norm, ki vsebujejo neko mednarodno sestavino (Javornik in ostali 1987-2002, 47). Kar je skupno številnim opredelitvam mednarodnega kazenskega prava je, da pojem mednarodnega kazenskega prava zajema mednarodno pogodbeno in mednarodno običajno pravo, ki se nanaša na mednarodna kazniva dejanja (Murgel 2003, 150). Bavcon in sodelavci (1997, 27) med drugim trdijo, da o pojmu mednarodnega kazenskega prava obstajata dve skrajni zamisli. Prva označuje mednarodno kazensko pravo kot skupek pravnih norm kazenskopravne narave, kjer ima prevladujoč pomen element tujine, ki lahko obsega različne povezave domačega kazenskega prava s tujino. Ta zamisel izhaja iz predpostavke, da je kazensko pravo lahko samo nacionalno in izraz suverenosti posamezne države. Druga opredelitev pa izhaja iz predpostavke o obstoju pojma mednarodne skupnosti in vidi v pojmu mednarodnega kazenskega prava »kompleks domačih in mednarodnopravnih norm, katerih objekt varstva so interesi in vrednote mednarodne skupnosti in na katerih kršitve mednarodna skupnost navezuje določene sankcije, med drugim tudi kazenske« (Bavcon in sodelavci 1997, 27–8). Türk (2007, 185) kazensko mednarodno pravo (*droit pénal international*) opredeljuje kot pravo suverene države, ki vsebuje določen tuj element (državljanstvo storilca, okoliščina, da je kaznivo dejanje zagrešeno v tujini, pobeg storilca itd.). Kakorkoli že, Bavcon (2006, 245) trdi, da je danes mednarodno kazensko pravo že postalo celovita in samostojna pravna disciplina.

Sodobno mednarodno kazensko pravo se nanaša na tri pravne tradicije: nacionalno kazensko pravo, humanitarno pravo in tranzicijsko pravičnost. Kljub različnim vplivom, ki jih imajo te zvrsti na sam pojem mednarodnega kazenskega prava, najdemo med njimi tudi določene skupne elemente. Humanitarno pravo vključuje zaščito obtožencev, kazenski procesi so sestavni del tranzicijske pravičnosti, tranzicijska pravičnost pa se osredotoča predvsem na kršitve človekovih pravic, ki izhajajo še iz *ancien régime* (Danner in Martinez 2005, 4–5).

S koncem druge svetovne vojne sta statuta mednarodnih vojaških sodišč v Nürnbergu in Tokiu doprinesla k mednarodnemu kazenskemu pravu nekaj zelo pomembnih načel. Leta 1946 sta bila statuta že omenjenih sodišč potrjena s strani generalne skupščine Združenih narodov (GS ZN), ki je leto pozneje pooblastila Komisijo za mednarodno pravo, naj na

podlagi statuta in sodb obeh mednarodnih tribunalov oblikuje načela mednarodnega prava, ki jih je sprejela in razglasila z resolucijo 488 leta 1950 (GA Res. 488 (V) z dne 12. 12. 1950).

Posebej pomembna so sledeča načela:

- individualna kazenska odgovornost, ki se uveljavlja v primeru, ko gre za katero od mednarodnih hudodelstev,
- mednarodno hudodelstvo, zagrešeno na ukaz nadrejene osebe ali vlade, ne izključuje kazenske odgovornosti storilca dejanja,
- izključitev imunitete šefov držav in vlad v primeru mednarodnih hudodelstev,
- univerzalna odgovornost, ki pomeni, da je storilec mednarodnega hudodelstva za dejanje kazensko odgovoren, kljub temu da domače pravo ne inkriminira zagrešenega dejanja (Bavcon 2006, 247–8).

2.2 Viri mednarodnega kazenskega prava

Za mednarodno kazensko pravo so v prvi vrsti najpomembnejši viri mednarodnega prava, naštetih v 38. členu Statuta Meddržavnega sodišča v Haagu. Mednje spadajo mednarodne konvencije, mednarodno običajno pravo,² splošna pravna načela, ki jih priznavajo civilizirani narodi, sodna praksa in doktrina. Kot pomožni pravni sredstvi se poleg že naštetih glavnih formalnih pravnih virov za ugotavljanje pravnih pravil uporabljata sodna praksa in doktrina. Ti se od glavnih formalnih pravnih virov razlikujeta po tem, da pomagata pri ugotavljanju vsebine pravnih norm in pri njihovi razlagi, medtem ko prvi dejansko vsebujejo norme mednarodnega prava (Türk 2007, 60). Pravna teorija sicer ne sodi med obvezne vire prava, vendar ima kljub temu pomembno vlogo, saj so med drugim pravno teoretične obdelave poglobitnih institutov mednarodnega kazenskega prava spodbudile hitro izdelavo statuta MKSJ, katerega judikatura tudi tvori vire mednarodnega kazenskega prava. Kazenskopravne norme najdemo tako v univerzalnih mednarodnih pravnih aktih, ki jih sprejemajo pod okriljem ZN in drugih mednarodnih organizacij globalnega pomena, kot so Mednarodni Rdeči križ, Unesco, Mednarodna organizacija dela in druge, ter v okviru regionalnih mednarodnih združenj. Med pomembne vire mednarodnega kazenskega prava lahko vključimo tudi Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in judikaturu Evropskega sodišča za človekove pravice, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP) s Fakultativnim protokolom ter stališča in odločitve Odbora za človekove pravice

² Norme mednarodnega prava, ki jih označuje splošnost, konstantnost in kontinuiteta (Bavcon 2006, 255).

ZN. Naravo virov mednarodnega kazenskega prava imajo tudi norme kazenskopravnega pomena, ki jih najdemo v bilateralnih mednarodnih pogodbah, in določbe posebnega dela domačega kazenskega zakonika, ki katero od inkriminacij iz mednarodne pogodbe prenesejo v domači kazenski zakonik (Bavcon 2006, 255–7).

2.3 *Mednarodna kazniva dejanja*

Bassiouni (2003, 121) označuje mednarodna kazniva dejanja kot »normativna določila mednarodnega kazenskega prava, katerih kršitev lahko vpliva na mir in varnost človeštva ali nasprotuje osnovnim humanitarnim vrednotam ali pa je posledica delovanja države oziroma ustrezne državne politike«. Večina mednarodnih zločinov spada pod *jus cogens*³ in ne morejo biti izvršeni brez kakršnegakoli vmešavanja države ali ustrezne državne politike (Bassiouni 2003, 121). V kategorijo kaznivih dejanj proti miru in varnosti človeštva spadajo hudodelstva zoper človečnost, zločin genocida, vojna hudodelstva, agresija, rasna diskriminacija, apartheid, suženjstvo, mučenje, teroristična dejanja in dejavnost plačancev (Murgel 2003, 160–70). Bassiouni (2003, 122) k tej kategoriji dodaja še nezakonito posedovanje ali uporabo orožja, tatvino nuklearnega materiala in nezakonite poskuse na ljudeh.

Zločin agresije spada med najbolj protislovna mednarodna kazniva dejanja, ker zadeva pravico držav do vojne (*jus ad bellum*). Do prve svetovne vojne je bila ta pravica omejena zgolj z doktrino pravične vojne, po drugi svetovni vojni pa je sledila ustanovitev ZN, ki v svoji UL prepoveduje uporabo sile, vendar je bil pomemben manjkajoči element na tem področju definicija agresije (Murgel 2003, 166). Šele leta 1974 je bila v okviru GS ZN sprejeta definicija agresije, ki ni zavezujoč mednarodnopravni instrument, njeno pravno osnovo pa najdemo znotraj UL ZN in njeni vlogi, saj je pomemben del mednarodnega običajnega prava (Bassiouni 2003, 136). Pred kratkim, točneje v juniju 2010, je na pregledni konferenci MKS prišlo do dolgo pričakovanega dogovora držav članic o definiciji zločina agresije. Po desetletnih pogajanjih so se članice dogovorile, da je zločin agresije načrtovanje, priprava, vzpodbujanje in sprožitev »dejanja agresije«, ki pomeni očitno kršitev UL ZN, s strani osebe, ki nadzira ali usmerja politične ali vojaške akcije države. Dejanje agresije pomeni uporabo oborožene sile proti ozemeljski celovitosti, suverenosti ali politični neodvisnosti druge države (Dnevnik.si 2010).

³ Gre za norme prisilnega značaja, kar obvezuje države, da sodijo ali izročijo osumljence, jim zagotovijo pravno pomoč, preprečijo omejevanje teh zločinov in dodeljevanje imunitete politični in vojaški eliti (Bassiouni 2003, 136).

Genocid je kaznivo dejanje po mednarodnem pravu v skladu s Konvencijo o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida, sprejeta leta 1948. Zločin genocida je mogoče zagrešiti tako v času vojne kot v mirnem obdobju. Najpomembnejši element genocida pa je na strani storilca ugotovljeni namen, ki je popolnoma ali deloma uničiti določeno skupino (Bavcon in sodelavci 1997, 94). Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida izrecno določa, da morajo biti domnevni storilci kaznivih dejanj kazensko preganjani, ne glede na to, ali gre za ustavno odgovorne državne voditelje, javne funkcionarje ali navadne državljane (Murgel 2003, 162).

Zločini proti človečnosti so bili vključeni v številne pravne instrumente od leta 1945 do leta 1998, ni pa posebne konvencije, ki bi jih izključno obravnavala. V skupino zločinov proti človečnosti spadajo mučenje, nezakoniti poskusi na ljudeh, suženjstvo in suženjstvu podobne prakse ter apartheid (Bassiouni 2003, 140). Zločinom proti človečnosti je skupno, da so zagrešeni namenoma (v okviru razširjenega ali sistematičnega napada) in naperjeni proti civilnemu prebivalstvu (Robertson 2006, 430).

Izraz »vojno hudodelstvo« se je prvič pojavil v statutu nürnberškega vojaškega sodišča, kjer so vojna hudodelstva opredeljena kot kršitve zakonov in običajev vojne, ki vključujejo ubijanje, trpinčenje ali deportacije civilnega prebivalstva na prisilno delo ali za kakršenkoli drug namen, ubijanje ali trpinčenje vojnih ujetnikov ali oseb na morju, ubijanje talcev, ropanje javne ali zasebne lastnine, brezobzirno uničevanje mest, naselij in vasi ali uničevanje, ki ni opravičljivo z vojaškimi potrebami. Vojna hudodelstva so opredeljena tudi v ženevskih konvencijah o humanitarnem pravu iz leta 1949 in njihovem I. protokolu. Statuti mednarodnih kazenskih sodišč, ki so sprejeti po ženevskih konvencijah, se pri opredeljevanju vojnih hudodelstev sklicujejo na pravila iz teh konvencij, zato imajo ženevske konvencije skupaj s protokolom dvojni pomen. Konvencije so samostojni vir mednarodnega prava o kazenski odgovornosti in obenem mednarodno pravo, na katerega uporabo napotijo drugi instrumenti mednarodnega prava (Murgel 2003, 163–5).

3 TRANZICIJSKA PRAVIČNOST

Koncept tranzicijske pravičnosti vključuje kratkoročne in običajno začasne, sodne in nesodne mehanizme ter procese, ki se ukvarjajo s preteklimi kršitvami človekovih pravic in raznih oblik nasilja. Do nasilja in kršitev človekovih pravic pa prihaja najpogosteje med prehodom družbe iz konfliktnega obdobja ali avtoritarne vladavine v demokratično družbo. Takšna pravičnost vključuje dve temeljni vrednoti, pravico in spravo, njun cilj pa je zaključiti procese, ki podaljšujejo vojno stanje, nasilje in kršitve človekovih pravic (Anderlini, Conaway in Kays 2007, 1). Bickford (v Shelton 2004, 1045) navaja, da se pojem tranzicijske pravičnosti nanaša na določene aktivnosti in preiskave o tem, kako se družbe spopadajo s preteklimi kršitvami človekovih pravic ali drugimi oblikami hudih socialnih pretresov (kot sta genocid ali državljanska vojna), z namenom vzpostavitve pravičnejše in bolj demokratične prihodnosti. Koncept služi kot okvir za soočanje s preteklimi zlorabami v procesu politične preobrazbe družbe. Praviloma vključuje kombinacijo sodnih in zunajsodnih strategij, ki se med seboj dopolnjujejo. Mednje spadajo pregon odgovornih za zločine, ustanavljanje komisij za resnico in druge oblike preiskave preteklosti, poskusi, ki vodijo k spravi v razcepljeni družbi, ohranjanje spomina na žrtve hudodelstev in reforma državnih ustanov, z namenom preprečevanja prihodnjih kršitev (Bickford v Shelton 2004, 1045). Med cilje tranzicijske pravičnosti pa sodijo:

- poskusi zblíževanja nasprotnih strani, ki so nastale zaradi kršitev človekovih pravic,
- celjenje ran, ki jih je konflikt povzročil posameznikom in družbi, še posebej preko mehanizma »pripovedovanja resnice«,
- omogočanje dostopa do pravičnosti žrtvam nasilja in odgovornosti za storilce kaznivih dejanj,
- vodenje natančnega zgodovinskega popisa dogodkov,
- vzpostavitev vladavine prava,
- obnova institucij za nadaljnjo promocijo demokratizacije in človekovih pravic,
- zagotavljanje, da se kršitve človekovih pravic ne bodo ponavljale,
- zagovarjanje soobstoja in trajnostnega miru v družbi (Anderlini, Conaway in Kays 2007, 1).

Področje tranzicijske pravičnosti se nanaša na več kot desetletni razvoj mednarodnega humanitarnega prava in zgodnje napore sojenja vojnim zločincem, med katerimi sta bila

najbolj znana zgodovinska primera v Nürnbergu in Tokiu v času po drugi svetovni vojni. Trenutni koncept tranzicijske pravičnosti se je izoblikoval kot odziv na »tretji val« demokratizacije, ki se je odvijal v preteklih tridesetih letih, in je trajal vse do konca hladne vojne. Na tem področju so bile pomembna gonilna sila predvsem humanitarne organizacije. Skozi čas so se razvile številne nove institucije, ki so obenem tudi mehanizmi tranzicijske pravičnosti, in izražajo različne politične in filozofske pristope na tem področju (Teitel 2005, 839–41). V okviru tranzicijske pravičnosti najdemo številne mehanizme, kot so tribunali, sodišča in lokalni mehanizmi pomirjanja konfliktnih razmer. Poleg amnestije,⁴ reparacije⁵ in lustracije⁶ sodijo med najbolj znane mehanizme na mednarodni in nacionalni ravni komisije za resnico (truth commissions), hibridni tribunali, mednarodna *ad hoc* tribunala na območju nekdanje Jugoslavije in Ruande ter MKS (Anderlini, Conaway in Kays 2007, 3–7).

Več kot 20 držav je od leta 1990, po koncu konfliktnega obdobja, ustanovilo komisije za resnico, katerih glavni cilj je beleženje zgodovinskih dogodkov kršenja človekovih pravic v določenem obdobju. Komisije imajo pomembno vlogo pri razkrivanju spornih in včasih zamolčanih dogodkov, pri razkrivanju odgovornosti za storjene zločine ter pri ponovni vzpostavitvi družbene sprave in moralnega reda v državi. Pri svojem delu se osredotočajo predvsem na razkrivanje podatkov javnosti in na pomembno vlogo prič v samem procesu (Call 2004, 103). Verjetno najbolj znani instituciji, ki se ukvarjata s človekovimi pravicami, sta mednarodna *ad hoc* tribunala MKSJ in MKSR. Z ustanovitvijo teh dveh mednarodnih tribunalov je mednarodna skupnost izkazala resnični interes za kaznovanje pomembnejših členov družbe, odgovornih za oba genocidna dogodka na območju Ruande in nekdanje Jugoslavije v 90. letih. Leta 2002 je bilo s sprejetjem rimskega statuta in po dolgotrajnih prizadevanjih vzpostavljeno MKS. Sodišče ima pristojnost za sojenje zločinov proti človečnosti, vojnih zločinov, zločina agresije in zločina genocida. Ker je delovanje MKS šele na začetni stopnji, bo sčasoma postalo razvidno, kako uspešno bo pri svojih prizadevanjih (Anderlini, Conaway in Kays 2007, 3–4).

⁴ Amnestija je dokaj sporen element nekaterih mehanizmov tranzicijske pravičnosti, pri kateri je storilec zagotovljeno, da ne bodo kaznovani za svoja kazniva dejanja z namenom spodbujanja procesa pripovedovanja resnice in promocije družbene sprave (Anderlini, Conaway in Kays 2007, 6).

⁵ Poskusi popravljanja preteklih krivic s pomočjo kompenzacije, vrnitvijo lastnine in pravic, zagotovitvijo o neponavljanju podobnih dejanj ali katerekoli druge oblike restitucije oziroma postavitve v prejšnje stanje (Anderlini, Conaway in Kays 2007, 6).

⁶ Lustracija ali »vetting« se nanaša na prepoved zasedanja političnih položajev in sodelovanja v novo vzpostavljeni vladi za znane kršitelje človekovih pravic. Ta mehanizem se kljub priporočilom komisij za resnico ne uporablja tako pogosto v postkonfliktnih razmerah. Eden izmed problemov, ki se navezujejo na pojem, je pomanjkanje usposobljenega osebja, ki bi bilo sposobno zasedati položaje v na novo vzpostavljenih vladnih garniturah (Anderlini, Conaway in Kays 2007, 7).

3.1 *Hibridni tribunali*

3.1.1 *Pojem hibridnosti*

Proti koncu 90. let 20. in v začetku 21. stoletja se je pojavila nova oblika mednarodnih kazenskih tribunalov, ki so se vzpostavili na dediščini svojih predhodnikov, vojnih tribunalov v Nürnbergu in Tokiu ter mednarodnih *ad hoc* kazenskih sodišč, ustanovljenih na območju nekdanje Jugoslavije in Ruande. Po mnenju Raubove (2009, 1023) so hibridni tribunali ustanovljeni najpogosteje v postkonfliktnih okoljih, kjer še ni prisotnega mednarodnega sodišča, ali v okoljih, ko le-ta že obstaja, a se ne more uspešno kosati s količino primerov, s katerimi se sooča. Cilj hibridnih tribunalov je uporabiti prednosti, ki jih ponuja mednarodna komponenta, v obliki strokovnosti na eni in legitimnost že obstoječih lokalnih akterjev na drugi strani. Kot navaja Higgonet (2006, 354), so se hibridi vzpostavili v postkonfliktnih okoljih, kjer so lokalne zmožnosti za pregon hudodelstev skoraj neobstoječe in kjer je v okviru obstoječih nacionalnih sodišč čutili pomanjkanje kredibilnosti le-teh, kar se odraža tudi v tem, da nacionalna sodišča ne kažejo zahtev po zunanji pomoči na tem področju. Costi (2006, 12) med drugim dodaja, da je glavni cilj hibridnih tribunalov premagati pomanjkljivosti obstoječih mednarodnih in nacionalnih sodišč, med katere prav gotovo spadajo financiranje teh sodišč, nezmožnost sodelovanja z lokalnimi oblastmi in pomanjkanje moči, ki bi jih ta sodišča lahko imela, če bi bila ustanovljena na podlagi VII. poglavja UL.

Osrednje značilnosti hibridnih modelov sodišč so njihova *ad hoc* narava, pravna osnova, ki jo uporabljajo pri svojem delu in je mešanica nacionalnih in mednarodnih določil, ter neznatna kadrovska sestava, ki združuje lokalne pravne in tuje strokovnjake z različnih koncev sveta (Jain 2009, 2). Raubova (2009, 1023) trdi, da lahko hibridne tribunale opredelimo glede na različne kriterije, med katerimi so pravna osnova, mandat/vloga tribunala, položaj, kakršnega imajo ti tribunali znotraj obstoječega pravnega sistema, stvarna pristojnost sodišča, nadzor nad tribunalom in sestava oziroma osebje, ki ga sestavlja. Hkrati pa Raubova (2009, 1024) opozarja, da si niti dva mešana sodišča nista enaka. Lintonova (2001, 242) poleg vsega kot eno izmed značilnosti omenja tudi vpletenost ZN v napore ustanavljanja takšnih tribunalov na področjih, kjer je prišlo do hudih kršitev človekovih pravic in humanitarnega prava.

Najpoglavitejša značilnost hibridnih tribunalov je kombinacija nacionalnih in mednarodnih elementov. Trenutno so hibridna sodišča resnično sestavljena iz obeh elementov

– osebja in pravne osnove, ki jo osebje uporablja; vendar pa vsak od teh tribunalov dosega različne ravni te kombinacije. Med najbolj značilna »hibridna elementa«, ki ju večina avtorjev uvršča med osnovne elemente, se uvrščata mešano osebje sodišča in njihova pravna osnova. Poleg teh dveh pa imajo sodišča tudi določene značilnosti, ki jih ta okleščeni koncept hibridnosti ne zajema, in sicer: lokacija samega sodišča, vpletenost ZN v delovanje, *ad hoc* narava, neobvezujoče sodelovanje drugih držav s tribunalom in način financiranja, ki se v nasprotju z mednarodnima *ad hoc* tribunaloma⁷ ne izvaja na osnovi ocenjenih prispevkov. Te značilnosti imajo pomemben vpliv na delovanje teh institucij, saj jih je mogoče prilagajati tako, da se poveča učinkovitost tribunala (Nouwen 2006, 203–13).

3.1.2 Prednosti in slabosti hibridnosti

Ena izmed prednosti, ki jih posedujejo hibridne institucije, je sedež sodišča, saj so po navadi ustanovljena na območju, kjer je dejansko prišlo do kršitev človekovih pravic. To dejstvo omogoča sodišču, da izpostavi javnosti tiste osebe, ki so odgovorne za zagrešene zločine, poleg tega pa bližina kraju dogodka omogoča sodišču takojšnji dostop do dokazov in prič (Raub 2009, 1042). Mendez (2009, 70) poleg tega navaja, da uživajo hibridni tribunali veliko mero legitimnosti tako v mednarodni kot nacionalni sferi. Države, ki želijo zavarovati svojo suverenost, so bolj nagnjene k temu, da odgovornim sodijo na domačih tleh in s tem obdržijo določen nadzor nad organiziranostjo in delovanjem tribunala, obenem pa »hibridi« ne posedujejo moči, s katero bi lahko prisilili državo k izročanju osumljencev (Mendez 2009, 71).

Prisotnost mednarodnih strokovnjakov z ustreznimi izkušnjami na tem področju prinaša v procese potrebno objektivno strokovnost in zmanjša možno pristranskost, ki je verjetnejša pri lokalnem osebju, še posebej, če je le-to del prebivalstva, ki se je neposredno soočilo z nasiljem (Linton 2001, 186). Po drugi strani je lokalno osebje že seznanjeno z nacionalnim pravom in običaji, kar jim omogoča, da v procesih upoštevajo tudi elemente, ki so mednarodnim sodnikom in tožilcem tuji. Hibridni tribunali lahko med drugim utrdijo zmožnosti in legitimnost lokalnih institucij s pravnim izobraževanjem lokalnih sodnikov, kar ima lahko pomemben *spill-over* učinek, saj se osebje usposobi za delovanje v sodni sferi tudi po koncu mandata sodišča (Raub 2009, 1043). Za mnoge, ki so bili priča konfliktnim

⁷ Stroške teh dveh sodišč pokrivajo države članice ZN na osnovi predhodno določene ocene stroškov (Nouwen 2006, 212).

razmeram, predstavlja vsaj delna vpletenost lokalnega pravnega sistema v odmevna sojenja pomemben element pri vzpostavljanju zaupanja v obstoječe sodne ustanove in povečuje kredibilnost prehodne vlade (Higonnet 2006, 362).

Vse našteje prednosti pripomorejo k večji legitimnosti hibridnih tribunalov, vendar pa je verjetno največja prednost teh institucij njihova fleksibilnost. Ti tribunali imajo možnost, da se učijo od svojih predhodnikov in z namenom uspešnega delovanja posnemajo njihove uspehe, ob hkratnem izogibanju neuspehom, s katerimi so se morale soočati predhodne institucije. Obstoječa vladna garnitura in mednarodna skupnost imata skupaj možnost oblikovanja sodišč tako, da le-ta najbolj ustrezajo potrebam lokalnega okolja in obstoječim okoliščinam (Raub 2006, 1042–4).

Ena izmed nevarnosti, s katerimi se tribunali lahko soočijo je, da namesto prednosti, ki jih ponujata nacionalno in mednarodno okolje, od obeh svetov povzamejo ravno negativne lastnosti. Glavna vrednota hibridnega modela je sposobnost prilagajanja lokalni kulturi, jeziku in pravnemu sistemu ob hkratnem ohranjanju osnovnih vrednot mednarodnega kazenskega prava in nepristranskosti. To prilagodljivost pa je mogoče po drugi strani izkoristiti v namene, ki vodijo k večji zmedenosti sistema. Bolj kot se hibridi oddaljijo od modela mednarodnega tribunala, večjo možnost imajo določeni elementi družbe, da institucijo izkoristijo za doseganje lastnih namenov. Prevelika navezanost na mednarodne strukture in vrednote pa lahko po drugi strani vodi v razkol med sodstvom in lokalnim prebivalstvom z določenim priokusom po imperialističnih težnjah (Higonnet 2006, 411).

Mešani tribunali so ekonomsko veliko manj potratni za mednarodno skupnost kot mednarodni *ad hoc* tribunali. To pa je lahko hkrati prednost in slabost hibridnega modela. Medtem ko manjši stroški predstavljajo dodatno motivacijo za vzpostavitev takšne institucije, se takšna sodišča po drugi strani borijo z nezadostnimi finančnimi sredstvi, kar vodi v pomanjkanje ustrezne pravne pomoči in ogroža doseganje mednarodnopravnih vrednot (Raub 2009, 1045). Eden izmed izzivov, s katerimi se soočajo takšni modeli sodišč, je zagotavljanje sodelovanja z lokalnimi oblastmi in tretjimi državami. Brez takšnega sodelovanja je lahko prisotnost osumljencev ali prič v procesu, izvajanje preiskav in zbiranje dokazov ogroženo, če ne celo popolnoma onemogočeno (Linton 2001, 242).

3.2 *Primeri obstoječih tribunalov*

V okviru tega poglavja bom predstavila primere hibridnih tribunalov, ki se v literaturi največkrat pojavljajo. Kljub temu da se ponekod omenja tudi druge tribunale, na primer v Sudanu in Afganistanu, je delovanje oziroma vzpostavitev le-teh še vedno v povojih, zato se osredotočila na ustanovljena in delujoča sodišča v Vzhodnem Timorju, na Kosovu, v Sierr Leone, BiH, Kambodži, Iraku in Libanonu. Pri vsakem od sodišč bom predstavila zgodovinsko ozadje nastanka, proces vzpostavitve in vlogo ZN v tem procesu, pravno podlago in pristojnost sodišča, organizacijsko strukturo ter postopek financiranja sodišč, saj so to najpogosteje omenjene značilnosti, ki jih tem sodiščem pripisujejo različni avtorji s tega področja.

3.2.1 *VZHODNI TIMOR*

3.2.1.1 *Zgodovinsko ozadje konflikta v Vzhodnem Timorju*

Vzhodni Timor (sestavljen iz vzhodnega dela otoka Timor, eksklave Oecussi, ki se nahaja na severozahodu indonezijskega Zahodnega Timorja ter otoka Atauro in Jaco) je bil portugalska kolonija skoraj pol tisočletja, vse do leta 1974, ko je Portugalska zaradi domačih razmer pričela z dekolonizacijskim procesom v svojih oddaljenih kolonijah (U.S. Department of State 2010b).⁸ Politična napetost se je leto kasneje iz Portugalske razširila tudi v Timor, ko je timorska Demokratična zveza (*Democratic Union of Timor – DUT*) izvedla državni udar v Diliju. Stranka se je zavzemala za progresivno avtonomijo s Portugalsko, medtem ko je na drugi strani Revolucionarna fronta za neodvisni Timor-Leste (*Frente Revolucionária de Timor-Leste Independente – FRETILIN*) zahtevala takojšnjo neodvisnost. Tretji vpleteni akter, Ljudsko demokratično združenje (*Associação Popular Democrática Timorese – APODETI*), pa je podpiral integracijo z Indonezijo (Taylor 1991, 30).

Portugalska vlada se je po pričetku spopadov z ozemlja zelo hitro umaknila. Kmalu po tem, v novembru 1975, je FRETILIN razglasil Vzhodni Timor za neodvisno državo.

⁸ Uraden naziv države je Demokratična republika Vzhodni Timor.

Decembra 1975 pa je Indonezija odgovorila z okupacijo otoka, ki je bila zaznamovana s številnimi hudimi kršitvami človekovih pravic. V takratnih konfliktih je več kot 200.000 ljudi izgubilo življenje. ZN so po indonezijski okupaciji državo pozvali, naj umakne svoje čete iz Vzhodnega Timorja. Tudi priključitve Vzhodnega Timorja kot svoje 27. province k Indoneziji leta 1976 ZN niso nikoli priznali in so državo še naprej obravnavali kot portugalsko nesamoupravno ozemlje. Po okupaciji otoka z indonezijske strani je v petletnih spopadih med indonezijskimi oboroženimi silami (*Tentara Nasional Indonesia – TNI*) in timorskimi oboroženimi osvobodilnimi silami (*Forças Armadas da Libertação Nacional de Timor-Leste – FALINTIL*) umrlo več kot 100.000 ljudi. Vzrok smrti pa niso bili zgolj vojaški spopadi, ampak tudi prisilno stradanje prebivalstva in številne bolezni, povezane z nevdržnimi življenjskimi pogoji (Taylor 1991, 32–40).

Indonezija je okupacijo sprva vodila z represivnimi vojaškimi posegi, vendar pa je v 80. letih spremenila taktiko in pričela z izvajanjem različnih ekonomskih programov, ki bi državi skupaj s strogo politiko represije omogočili gospodarski razvoj. Kljub temu so se hude kršitve človekovih pravic nadaljevale. Eden izmed hujših dogodkov je bil obračun na pokopališču v Santa Cruzu novembra 1991, ki je okreplil državno zatiranje in odpor proti njemu in v katerem je umrlo okoli 250 ljudi (Reiger in Wierda 2006, 5).

S smrtjo indonezijskega predsednika Suharta se je leta 1998 med ekonomsko krizo v Jugovzhodni Aziji pojavila priložnost za samostojnost Vzhodnega Timorja. Novi predsednik Habibie, ki je podedoval politično nestabilno državo, je podpiral idejo o avtonomnosti ozemlja, ki bi jo nadzirali ZN. Vendar pa so vsa prizadevanja trčila ob nasprotovanje s strani indonezijske vojske, ki je za zasledovanje svojih ciljev ustanavljala lokalne paramilitarne enote, sestavljene iz domačega prebivalstva (Linton 2001, 128).

Po dvakratni prestavitvi izvedbe referendumu pod nadzorom ZN zaradi varnostnih in tehničnih razlogov je bil ta končno izveden 30. avgusta 1999. Po objavi rezultatov referendumu, v katerem se je 78,5 odstotka prebivalstva izreklo za neodvisnost, je indonezijska vojska pričela izvajati kampanjo maščevanja proti podpornikom neodvisnosti (Linton 2001, 129). V odziv na dogodke so ZN septembra istega leta v državo poslali vojaško enoto pod avstralskim vodstvom, imenovano Mednarodna sila za Vzhodni Timor (*International Force for East Timor – INTERFET*). Takrat je zaradi pritiskov od zunaj in ekonomskih groženj Indonezija predala nadzor nad ozemljem ZN. Kmalu zatem so ZN ustanovili Prehodno upravno misijo za Vzhodni Timor (*United Nations Transitional*

Administration for East Timor – UNTAET) s ciljem priprave države za neodvisnost.⁹ UNTAET je imela v času mandata zelo obširno pristojnost, dejansko je do izvedbe volitev delovala kot nadomestna vlada. Glavne naloge misije so bile humanitarna pomoč prebivalstvu, postavljanje osnov za razvoj potrebne infrastrukture, razorožitev FALINTIL, vodenje političnih odnosov z Indonezijo in pomoč pri vračanju prebivalstva nazaj v njihove domove (United Nations Transitional Administration for East Timor).

Maja 2002 je prvi predsednik Republike Timor-Leste in nekdanji vodja FALINTIL Xanana Gusmão razglasil neodvisnost države. UNTAET je prenehala z delovanjem, nadomestila jo je misija ZN za podporo Vzhodnemu Timorju (*United Nations Mission of Support for East Timor – UNMISSET*), ki je delovala do maja 2005. UNMISSET je nato nadomestil Urad ZN za Timor-Leste (*United Nations Office in Timor-Leste – UNOTIL*), ki je končal svoj mandat leta 2006 (United Nations Mission of Support for East Timor).

3.2.1.2 Vzpostavitev Posebnih panelov za hude zločine in Posebne enote za hude zločine ter vloga ZN

Ob ustanovitvi misije UNTAET leta 1999 je bil sodni sistem v Vzhodnem Timorju skorajda neobstoječ, s hudo poškodovano sodno infrastrukturo in manj kot desetimi odvetniki v celotni državi. UNTAET je tako poleg izvršnih in zakonodajnih nalog obenem postal odgovoren tudi za ponovno vzpostavitev uničene infrastrukture in nadzor nad sodstvom v državi. Ker je Indonezija s podporo ZDA nasprotovala vzpostavitvi mednarodnega *ad hoc* sodišča, je na koncu prišlo do dogovora, da bodo preiskave in sojenja potekali v obeh državah ločeno in v pristojnosti domačih sodišč. Indonezija naj bi sodila svojim vojaškim silam pred sodiščem za človekove pravice v Džakarti, ZN pa naj bi v obliki hibridnih sodišč vodili sojenja s pomočjo domačih in tujih sodnikov na območju Vzhodnega Timorja (Higonnet 2006, 373). Marca 2000 je bila z namenom ureditve delovanja in organizacije sodnega sistema v Vzhodnem Timorju v tranzicijskem obdobju sprejeta UNTAET uredba 2000/11. Drugi del te uredbe je vzpostavil štiri okrožna sodišča v državi, v tretjem delu pa podlago za ustanovitev prizivnega sodišča v glavnem mestu Dili (UNTAET/REG/2000/11). V skladu z UNTAET resolucijo 1272 iz leta 1999 je bila ustanovljena tudi Enota za hude zločine (*Serious Crimes Unit – SCU*) pod nadzorom tožilskega urada z namenom preiskave in

⁹ Ustanovljena z resolucijo 1272 s strani VS (S/RES/1272/1999) (United Nations Transitional Administration for East Timor).

pregona zločinov v pristojnosti tribunala (S/RES/1272/1999). Posebni paneli za hude zločine (*Special Panels for Serious Crimes – SPSC*) so bili tako del strukture okrožnega sodišča v Diliju, ustanovljenega z uredbo, izdano s strani posebnega predstavnika generalnega sekretarja ZN (*Special Representative of the Secretary General – SRSG*) (Bassiouni 2003, 558–61).

3.2.1.3 Pravna osnova in pristojnost tribunala

UNTAET uredba 2000/11 je določila, da imajo SPSC v okviru dilijskega okrožnega sodišča univerzalno pristojnost za pregon kazenskih dejanj (UNTAET/REG/2000/11, 7. del). V skladu s tem univerzalna pristojnost SPCS pomeni, da spadajo pod njihovo pristojnost kazniva dejanja ne glede na to: 1. kje so bili izvršena, 2. ali so bili storilci kaznivih dejanj državljani Vzhodnega Timorja ali ne, 3. ali je bila žrtev dejanja državljan Vzhodnega Timorja ali ne (Dixon, Khan in May 2003, 1100–1). SPCS so pri svojem delu uporabljali pravo Vzhodnega Timorja in vse UNTAET uredbe, ki so sledile uredbi 2000/15,¹⁰ ter ustrezne pogodbe in splošno sprejete norme mednarodnega prava, vključno z vzpostavljenimi načeli mednarodnega prava oboroženih spopadov (Linton 2001, 150).

SPSC so bili pristojni za sojenje sledečih zločinov, določenih v UNTAET uredbi 2000/15 (4., 5 in 6. del):

1. Zločin genocida, kamor spadajo:
 - a) poboj članov skupine;
 - b) povzročanje hudih telesnih in psihičnih poškodb članom skupine;
 - c) namerno povzročanje življenjskih okoliščin, ki lahko povzročijo fizično uničenje celotne skupine ali dela skupine;
 - d) vsiljevanje ukrepov, ki preprečujejo rojstva v skupini;
 - e) nasilna premestitev otrok iz ene skupine v drugo (UNTAET/REG/2000/15, 4. del).

Definicija genocida, ki jo je sodišče uporabljalo, je splošno priznana v običajnem mednarodnem pravu in je enaka definicijama, ki jih vsebujeta statuta MKSJ in MKSR ter Konvencija o preprečitvi in kaznovanju zločina genocida iz leta 1948. Pri dokazovanju

¹⁰*Regulation No. 2000/15 on the Establishment of Panels with Exclusive Jurisdiction over Serious Criminal Offences – Uredba 2000/15 o vzpostavitvi panelov z izključno pristojnostjo nad hudimi kazenskimi prekrški, sprejeta 6. junija 2000, <http://www.unmit.org/legal/UNTAET-Law/Regulations%20English/Reg2000-15.pdf> (15. maj 2010).*

zločina genocida mora tožilec dokazati, da je bil namen dejanja namerno uničenje katere od skupin (Linton 2001, 151).

2. Zločini proti človečnosti, katerih definicija je večinoma povzeta po rimskem statutu:

- a) umor,
- b) iztrebljanje,
- c) zaslužnjevanje,
- d) deportacija ali nasilna premestitev prebivalstva,
- e) zapor ali druga prikrajšanja svobode, ki kršijo osnovna pravila mednarodnega prava,
- f) mučenje,
- g) posilstvo, spolno suženjstvo, prisilna prostitucija, prisilna zanositev, prisilna sterilizacija ali kakršnokoli drugo hudo spolno nasilje,
- h) pregon določene skupine ali skupnosti temelječe na politični, rasni, nacionalni, etnični, kulturni, verski, spolni ali drugi pripadnosti,
- i) prisilno izginotje oseb,
- j) zločin apartheida,
- k) druga nehumana dejanja podobnih značilnosti, ki namerno povzročajo trpljenje ali resne telesne ali psihične poškodbe.

3. Vojni zločini, kamor spadajo:

- a) kršitve Ženevske konvencije, sprejete 12. avgusta 1949;
- b) druge kršitve prava in običajev, uporabljenih v mednarodnih oboroženih konfliktih;
- c) kršitve 3. člena Ženevske konvencije, sprejete 12. avgusta 1949,
- d) druge kršitve prava in običajev, uporabljenih v oboroženih konfliktih, ki niso mednarodne narave (UNTAET/REG/2000/15, 5 in 6. del).

Poleg tega je imelo okrožno sodišče v Diliju univerzalno pristojnost za pregon mučenja in izključno pristojnost za sojenje umorov in spolnih prestopkov (UNTAET/REG/2000/15, 7 in 8. del). Časovna pristojnost je bila omejena na zločine, ki so bili zagrešeni med 1. januarjem 1999 in 25. oktobrom 1999, teritorialna pristojnost pa je vključevala celotno ozemlje države (Bassiouni 2003, 560–1).

3.2.1.4 Organizacijska struktura tribunala

Kandidate za opravljanje sodniške in tožilske funkcije v okviru SPCS in tožilske enote je na ustrezno mesto imenoval SRSG po upoštevanju predlogov, podanih s strani Prehodne

komisije za sodne storitve (Transitional Judicial Service Commission). Glavne naloge Prehodne komisije za sodne storitve so bile predlaganje kandidatov za sodniške in tožilske funkcije v okviru tribunala, svetovanje v primeru odpuščanja sodnikov in tožilcev ter priprava etičnega kodeksa za sodnike in tožilce. SRSG je imel tudi vso pravico, da je kandidata kljub priporočilom Prehodne komisije za sodne storitve zavrnil (UNTAET/REG/1999/3, čl. 11).

SPCS in prizivno sodišče (Court of Appeal) so sestavljali en domači in dva mednarodna sodnika. Sodnik iz Vzhodnega Timorja je bil sprva imenovan s strani SRSG, po neodvisnosti pa s strani vrhovnega sveta sodstva (Supreme Council of the Judiciary). Zaradi številnih težav pri imenovanju je sprva deloval zgolj en panel za hude zločine. Prizivno sodišče, ki je bilo ravno tako sestavljeno iz enega domačega in dveh mednarodnih sodnikov, je z delovanjem pričelo julija 2000. Prizivno sodišče je v času delovanja obravnavalo veliko število primerov, vendar pa je bilo proti koncu zaradi kadrovskih težav kar nekaj časa nedelujoče. Tožilsko funkcijo je opravljala posebna tožilska enota (Public Prosecution Service), sestavljena večinoma iz civilnega in policijskega osebja ZN (de Bertodano 2003, 230).

Mednarodni sodniki so bili na delovna mesta imenovani po običajnem postopku novačenja osebja, ki se uporablja za mirovne misije ZN. To pomeni, da postopek ne vključuje oglaševanja o prostih delovnih mestih. Posledica takšnega kadrovanja je bilo pomanjkanje ustrezno usposobljenih kandidatov, obstoječe razmere pa je poleg tega poslabšalo tudi dejstvo, da je timorski minister za pravosodje vztrajal pri tem, da se za prosta delovna mesta upošteva zgolj kandidate, ki govorijo portugalsko in se ukvarjajo s civilnim pravom.¹¹ Delo SPCS je bilo večino časa zaznamovano s kadrovske težavami, med drugim je zaradi pomanjkanja ustreznih človeških virov leta 2003 lahko deloval en sam panel. Zgolj dva sodnika sta prišla iz višjestopenjskih sodišč v domačih državah, ostali so predhodno opravljali funkcijo na nižjestopenjskih sodiščih, nekateri pa niso imeli nikakršnih preteklih izkušenj iz kazenskega prava. UNTAET je na mesto predsednika prizivnega sodišča, ki je svojo funkcijo opravljal kot mednarodni sodnik, imenoval sodnika s timorskim državljanstvom, ki pa je prej večino časa opravljal svoj poklic na Portugalskem (Reiger in Wierda 2006, 14).

¹¹ Skozi leta delovanja tribunala so bili mednarodni sodniki iz različnih držav, predvsem iz Burundija, Ugande, Italije, Portugalske, Brazilije, Nemčije in ZDA (Reiger in Wierda 2006, 14).

3.2.1.5 *Financiranje tribunala*

Poleg kadrovske težave so se SPSC v času delovanja nenehno soočali tudi s finančnimi ovirami. V prehodnem obdobju je bila misija UNTAET zadolžena za pridobivanje ustreznih finančnih in tehničnih sredstev za delovanje sodišča v državi, vključno s SPSC. Stroški SPSC in SCU so bili pokriti delno iz proračuna UNTAET in delno iz Sklada za Vzhodni Timor (Consolidated Fund for East Timor).¹² Od neodvisnosti države maja 2002 so se stroški razdelili med timorsko vlado in misijo UNMISSET, ki je nadomestila UNTAET (Ingadottir v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 274).

Kot je zapisano v povzetku poročila generalnemu sekretarju ZN s strani komisije strokovnjakov, je bil izmed vseh kazenskih procesov, ki so bili ustanovljeni v postkonfliktnih razmerah, ravno vzhodnotimorski deležen najmanjše finančne podpore. Med letoma 2003 in 2005 so celotni stroški delovanja SCU in SPSC skupaj znašali 14.358 ameriških dolarjev, kar je predstavljalo 5 odstotkov celotnih ocenjenih prispevkov za misijo UNMISSET, ki so bili ocenjeni na okoli 296.000 ameriških dolarjev. Od tega je bil delež prostovoljnih prispevkov enak 120.000 ameriškim dolarjem. Vendar pa je celotni proračun od pričetka delovanja sodišča narasel za okoli 6 milijonov dolarjev (S/2005/458).

SCU je bila administrativno, finančno in fizično že od samega začetka ločena od preostalega sodnega sistema v državi. Finančna sredstva je enota dobila tudi z neposrednimi bilateralnimi prispevki s strani mednarodnih nevladnih organizacij¹³ in vlad drugih držav, predvsem Norveške in Avstralije, vendar pa je večino sredstev vseeno pridobivala iz proračuna misij UNTAET in kasneje UNMISSET. V nasprotju z SCU pa se je proračun SPSC napajal večinoma iz skladov, ki so se polnili s prostovoljnimi prispevki iz posameznih držav. V letu 2002 je bilo 600.000 ameriških dolarjev porabljenih za delo SPSC, medtem ko je SCU prejela skoraj 6 milijonov ameriških dolarjev iz UNMISSET proračuna, ki je takrat obsegal več kot 200 milijonov dolarjev (Reiger in Wierda 2006, 30).

Kot omenja Katzenstein (2003, 259–62), so se SPSC pri svojem delu poleg pomanjkanja finančnih sredstev srečevali tudi s prostorskimi težavami, in kot že omenjeno, s pomanjkanjem ustreznih kadrov. Pomanjkanje ustreznih prevajalcev je dejansko mejilo na kršenje UNTAET uredbe 2000/15, ki določa, da ima vsaka oseba pravico do brezplačnih prevajalskih storitev, kar pa je bilo ob štirih uradnih jezikih (angleški, indonezijski,

¹² S skladom sta upravljala Svetovna banka in Azijska razvojna banka (Ingadottir v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 274).

¹³ Ena izmed njih je bilo tudi Združenje za mednarodno pravičnost (Coalition for International Justice) (Reiger in Wierda 2006, 30).

portugalski in tetum), v katerih je deloval tribunal, in hkratnem pomanjkanju osebja izredno težko zagotoviti.

3.2.2 KOSOVO

3.2.2.1 Zgodovinsko ozadje konflikta na Kosovu

Po Titovi smrti maja 1980 se je pričel počasen razkroj nekdanje Jugoslavije. V roku desetih let je postal jugoslovanski federalizem zgolj še stvar preteklosti. V letu 1986 je skupina srbskih intelektualcev izdala manifest, v katerem je napadla Titovo diskriminacijo in zatiranje srbskega nacionalizma v Jugoslaviji (Ball 1999, 124). Že leta 1981 je na ozemlju Kosova prišlo do upora, vodenega s strani kosovskih Albancev, s ciljem doseči status republike, a je bil kmalu nasilno zadušen. Proti koncu 80. let je voditeljski položaj v Srbiji s pomočjo nacionalističnih teženj prevzel Slobodan Milošević, ki je leta 1989 odpravil kosovsko avtonomijo in državo neposredno podredil Beogradu (Ball 1999, 150). Večino albanskih uslužbencev, zaposlenih v javni upravi, so postopoma nadomestili Srbi in kot odgovor na dogajanja so voditelji kosovskih Albancev pod vodstvom Ibrahima Rugova pričeli z miroljubnim odporniškim gibanjem. Prišlo je do ustanovitve vzporedne vlade, financirane s strani albanske diaspore. Ker gibanje pri svojem delu ni poželo velikih uspehov, so leta 1997 ustanovili Osvobodilno vojsko Kosova (OVK), katere glavni cilj je bil zagotoviti neodvisnost Kosova s pomočjo oboroženega odpora. Milošević je leta 1998 odgovoril na dogajanje na Kosovu z brutalno policijsko in vojaško kampanjo proti OVK, naperjeno predvsem proti civilnemu prebivalstvu. Takrat je moralo okoli 800.000 etničnih Albancev zapustiti svoje domove (Henriksen 2007, 123–4).

Mednarodni napor za ustavitev nasilja so vodili do sprejetja dogovora v Rambouilletju, ki je zahteval avtonomnost Kosova in namestitev NATO čet s ciljem ohranjanja miru. Milošević je podpis dogovora zavrnil, kar je sprožilo vojaško kampanjo proti Srbiji pod okriljem NATO vojske, ki je trajala od marca do junija 1999. Po 78 dneh je Milošević razglasil predajo (Henriksen 2007, 148–55). Kmalu po tem je VS ZN sprejel resolucijo 1244, ki je prekinila srbski nadzor nad Kosovom in vzpostavila prehodno upravo Združenih narodov na Kosovu (*United Nations Interim Administration in Kosovo* – UNMIK),

ki je delovala kot začasna uprava na kosovskem ozemlju. Poleg civilne uprave je resolucija 1244 vzpostavila tudi multinacionalno mirovno operacijo, imenovano kosovske sile (*Kosovo Force* – KFOR) pod vodstvom NATO sil (S/RES/1244/1999).

Vzpostavitev UNMIK misije na Kosovu je oznanila konec humanitarne tragedije v državi, saj so srbske sile v sistematičnih kampanjah etničnega čiščenja pobile okoli 10.000 kosovskih Albancev. Na tisoče ljudi je bilo podvrženih mučenju, neutemeljenim aretacijam in posilstvom. Od celotnega prebivalstva, okoli 1,7 milijona ljudi, je bilo več kot 800.000 kosovskih Albancev prisiljenih zapustiti Kosovo, okoli pol milijona ljudi pa je izgubilo svoje domove (Human Rights Watch 2010).

UNMIK je deloval pod okriljem SRSG, ki je v letu 2001 postavil ustavni okvir in s tem omogočil ustanovitev Začnih samoupravnih institucij (*Provisional Institutions of Self-Government* – PISG). Pod vodstvom misije UNMIK so se na Kosovu ponovno vzpostavile nove institucije, prišlo je do organizacije prvih svobodnih volitev in ustanovitve multietnične kosovske policije. UNMIK je nato postopoma prelagal vedno več upravljavskih nalog na lokalne oblasti (United Nations Interim Administration in Kosovo).

Poleg ZN je pomemben akter na ozemlju Kosova tudi Evropska unija (EU), ki bo preko vzpostavljenе misije Evropske unije za vladavino prava na Kosovu (*European Union Rule of Law Mission in Kosovo* – EULEX) nadzirala, podpirala in nudila pomoč pravnim institucijam. Še posebej vidno vlogo pa naj bi imela v primerih vojnih in medetničnih zločinov, kar pomeni, da je od pričetka delovanja 6. aprila 2009 EULEX eden izmed sestavnih elementov tranzicijske pravičnosti na Kosovu. Ob pričetku načrtovanja misije naj bi bila le-ta sestavljena iz 2000 mednarodnih sodnikov, tožilcev in policistov, vendar misijo zaenkrat zaradi splošne finančne krize sestavlja zgolj 1.710 mednarodnih strokovnjakov (KIPRED 2009).

3.2.2.2 Vzpostavitev »Panelov 64« in vloga ZN

Potreba po namestitvi mednarodnih sodnikov in tožilcev na območju Kosova se je pojavila v prvih mesecih delovanja UNMIK misije. Med oboroženimi konflikti, ki so se odvijali pred intervencijo NATO sil, so bili kosovski Albanci in Srbi na tem območju žrtve vojnih zločinov in številnih kršitev človekovih pravic. UNMIK je v prvih tednih delovanja skušal ponovno vzpostaviti sodni sistem, sestavljen iz kosovskega osebja, vendar pa se je kmalu izkazalo, da sistem zaradi pomanjkanja nepristranskosti do srbskega dela obtožencev

ne bo deloval v skladu s pravičnostjo (Mendez 2009, 64). Znotraj misije UNMIK so kmalu prepoznali potrebo po večji nevtralnosti kazenskega procesa, kar pa naj bi dosegli s pomočjo mednarodnih sodnikov in tožilcev. Tako je decembra 1999 komisija, vzpostavljena na pobudo SRSG, predlagala ustanovitev Kosovskega sodišča za vojne in etnične zločine (*Kosovo War and Ethnic Crimes Court* – KWECC). To naj bi bilo sestavljeno iz kosovskih in mednarodnih sodnikov, izven obstoječega sodnega sistema in s pristojnostjo nad vojnimi zločini in zločini na etnični osnovi. Zaradi dogodkov v februarju 2000 do vzpostavitve le-tega ni prišlo.¹⁴ UNMIK je po napadu takoj pričel z ukrepi za vzpostavitev reda in miru v državi, tudi s pomočjo nameščanja mednarodnih sodnikov in tožilcev (Cady in Booth v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 59). Med drugim je bila sprejeta tudi UNMIK uredba 2000/6, ki je SRSG dala pooblastilo za imenovanje mednarodnega osebja (UNMIK/REG/2000/6, 1.del). V februarju 2000 sta prvi mednarodni sodnik in tožilec pričela z delom v okviru okrožnega sodišča v Mitrovici z možnostjo prevzemanja kateregakoli kazenskega primera (Cady in Booth v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 59–61).

Največja pomanjkljivost UNMIK uredbe 2000/6 je bila, da ni omogočala namestitve mednarodnih sodnikov in tožilcev v glavnem mestu – Prištini (kjer je bilo zagrešenih okoli 30 odstotkov zločinov), Prizrenu, Gjilanu in Pecu ter pod okriljem vrhovnega sodišča (Hartmann 2003, 8). V maju 2000 je bila zato sprejeta UNMIK uredba 2000/34, ki je razširila možnost nameščanja mednarodnih sodnikov in tožilcev na vseh pet sodnih okrožij in na vrhovno sodišče (UNMIK/REG/2000/34, 1. del). Stvarna pristojnost je bila še vedno omejena na kazenske primere. Ob koncu leta 2000 so bili mednarodni sodniki nameščeni na vseh petih okrožnih sodiščih in na vrhovnem sodišču. V letu 2003 je bilo na Kosovu 13 mednarodnih sodnikov in 14 mednarodnih tožilcev (Hartmann 2003, 10). Z namenom okrepitve moči mednarodnih sodnikov je bila 15. decembra 2000 sprejeta UNMIK uredba 2000/64, ki je dala UNMIK in SRSG možnost za zagotavljanje mednarodnega nadzora nad glasovanjem sodnikov (UNMIK/REG/2000/64). SRSG je s tem dobil avtoriteto za uveljavljanje »Peticije 64« za posamezni primer, kar pomeni, da je primer obravnaval panel, sestavljen iz treh sodnikov, od katerih sta morala biti dva mednarodna (»Paneli 64«). Januarja 2001 se je razširila tudi pristojnosti mednarodnih tožilcev, saj so ti lahko ponovno odprli primer, ki so ga kosovski tožilci predhodno že opustili (Hartmann 2003, 10–3).

¹⁴ Prišlo je do bombnega napada na avtobus UNHCR (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees), ki je bil poln srbskih državljanov, in do napada na lokalni gostinski obrat, kar je posledično povzročilo val nasilja v Mitrovici na severu Kosova (Wikipedia 2010b).

3.2.2.3 *Pravna osnova in pristojnost tribunala*

Naloga nacionalnih sodišč v kosovskem sodnem sistemu je ukvarjanje s primeri, ki so posledica predhodnih konfliktov. Sojenja se odvijajo v petih okrožnih sodiščih, možnost do priziva pa obstaja pred vrhovnim sodiščem v Prištini. V okviru dela misije UNMIK je bilo sprejetih več uredb, ki so bile osnova za določanje uporabnega prava na ozemlju Kosova (de Bertodano 2003, 237). UNMIK uredba 1999/24 je določila, da bodo osnova za delo sodišč uredbe UNMIK in kosovski kazenski zakonik. V primeru pomanjkanja potrebnih določil se uporabljajo obstoječa določila Kazenskega zakonika SFRJ, poleg tega pa so sodišča dolžna spoštovati mednarodno priznane standarde na področju človekovih pravic, določene v sprejetih sporazumih in konvencijah (UNMIK/RES/1999/24, 1. del). »Paneli 64«, kot se še drugače imenujejo paneli, sestavljeni iz mednarodnih in nacionalnih sodnikov, so sestavni del nacionalnega sodnega sistema, vendar pa za razliko od drugih hibridnih tribunalov nimajo izključne pristojnosti za sojenje hudih oziroma mednarodnih zločinov. Kot določa UNMIK uredba 2000/64, ki je vzpostavila »Panele 64«, je namestitev mednarodnega osebja nujna v primeru, ko je treba zagotoviti neodvisnost in nepristranskost lokalnega sodstva, in v primeru kaznivih dejanj, v katera so bili vpleteni pripadniki različnih etničnih skupin (de Bertodano 2003, 237–9).

Ker so »Paneli 64« del nacionalnega sodnega sistema, uporabljajo enake zakone kot njihovi kosovski kolegi. UNMIK uredba 1999/24 je za osnovo pravnega sistema določila tisti sistem, ki je bil 22. marca 1989 v obdobju pred Miloševićevim preklicem avtonomnosti ozemlja (UNMIK/RES/1999/24, 1. del). To določilo, ki se naslanja na pravni sistem nekdanje Jugoslavije, je med pravnimi strokovnjaki, politiki in nekaterimi deli prebivalstva zaradi povezovanja sistema z nekdanjim represivnim socialističnim režimom povzročilo določeno mero odpora (Cady in Booth v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 69–70). Sistem je vendarle ostal v veljavi, a z nekaterimi bistvenimi spremembami, kot so ukinitve smrtne kazni, usklajenost pravic aretiranih osumljencev z veljavnimi normami v mednarodnem humanitarnem pravu, usklajenost določil o tihotapskih prekrških, terorizmu in spolnih prestopkih z mednarodnim pravom (Higonnet 2006, 381).

Mednarodno pravo, kamor sodijo zločin genocida, vojni zločini in zločini proti človečnosti, je bilo v kosovski pravni sistem vneseno preko že obstoječe nacionalne zakonodaje. Kazni za zločin genocida in vojne zločine so bile določene v Kazenskem zakoniku SFRJ, definicija genocida pa je dosledna preslikava definicije iz Konvencije o preprečitvi in kaznovanju zločina genocida iz leta 1948, z dodanim genocidnim dejanjem o

nasilni premestitvi prebivalstva, kar je bil najbolj razširjen zločin v času konfliktov (Cerone in Baldwin v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 44).

Medtem ko Kazenski zakonik SFRJ izrecno ne določa poveljniške odgovornosti, kot je ta razumljena v mednarodnem pravu, naj bi pravno osnovo za kazenski pregon na podlagi te odgovornosti zagotavljala ratifikacija dodatnega I. protokola k Ženevski konvenciji iz leta 1949, ki zagotavlja pravno osnovo za kazenski pregon v svojem 87. členu (Cerone in Baldwin v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 45).

3.2.2.4 Organizacijska struktura tribunala

Kot določa UNMIK uredba 2000/64, mora Oddelek za pravne zadeve na katerikoli stopnji kazenskega postopka na predlog tožilca, obtoženega ali obrambnega odvetnika in po odobritvi SRSG brez odlašanja določiti mednarodnega tožilca, mednarodnega preiskovalnega sodnika ali/in panel, sestavljen iz treh sodnikov, od katerih sta dva mednarodna. Namestitev mednarodnega osebja je nujna v primeru, ko je treba zagotoviti neodvisnost in nepristranskost sodstva. Eden izmed mednarodnih sodnikov bo deloval tudi kot predsednik panela, v kolikor je to potrebno glede na raven, na kateri se kazenski postopek v določenem primeru nahaja (UNMIK/RES/2000/64, 1. del).

Zapolnjevanje prostih sodniških mest do sedaj ni bila lahka naloga. Najprej jih objavi UNMIK v okviru ZN, prijave pa nato pošljejo kadrovske službe UNMIK, kjer predsedujoči mednarodni sodnik pregleda prošnje in sestavi seznam kandidatov za nadaljnje razgovore, ki potekajo prek telefona.¹⁵ Postopek zaposlovanja mednarodnih tožilcev na Kosovu je enak postopku zaposlovanja mednarodnih sodnikov. Podobne so tudi težave pri novačenju kakovostnega osebja, s to razliko, da sta usposobljenost in strokovnost pri tožilcih nekoliko višji.¹⁶ V letu 2000 so na področju Kosova delovali trije mednarodni tožilci, konec leta 2005 pa se je njihovo število povečalo na devet (Periello in Wierda 2006a, 16–8).

¹⁵ Večina prijav za prosta delovna mesta pride iz Afrike, Azije in Vzhodne Evrope, saj sodniki iz Zahodne Evrope in Severne Amerike izredno težko zapustijo redno delovno mesto in prevzamejo sodniško funkcijo na Kosovu. Za lažje kadrovanje je bil med drugim sklenjen bilateralni dogovor z zvezno državo Minnesota, kar je omogočilo tamkajšnjim sodnikom, da so lažje zasedli prosta delovna mesta na Kosovu (Periello in Wierda 2006a, 16–8).

¹⁶ Odnosi med mednarodnimi in lokalnimi tožilci so bolj ali manj ohlapnega značaja, saj mednarodni večinoma sami obravnavajo primere in niso dolžni prevzemati mentorskih vlog (Periello in Wierda 2006a, 17).

3.2.2.5 *Financiranje tribunala*

Financiranje »Panelov 64« na Kosovu je razdeljeno med dva proračuna, in sicer med proračun UNMIK (ocenjeni prispevki s strani držav članic ZN) in kosovski konsolidirani proračun (Kosovo Consolidated Budget). Stroške Oddelka mednarodne podpore sodnemu sistemu, kamor spadajo mednarodni sodniki in tožilci, mednarodno administrativno ter podporno osebje, v celoti pokrivajo finančna sredstva UNMIK. Ker UNMIK proračun ni razdeljen na stroške po posameznih enotah, ampak po stroških celotnega osebja in operacijskih stroških misije, je težko določiti, kakšen finančni zalogaj predstavljajo mednarodni sodniki in tožilci s svojim delovanjem. Vendar pa je bilo za leto 2003 ocenjeno, da so znašali stroški delovanja »Panelov 64« okoli 653.000 ameriških dolarjev (Ingadottir v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 283).

Proračun UNMIK se napaja iz prispevkov držav članic ZN glede na ocenjene stroške misije. Največ prispevajo v proračune mirovnih misij članice VS ZN. Tako sta največji donatorki v proračunih hibridnih tribunalov stalna članica VS ZN-ZDA in Japonska (Periello in Wierda 2006a, 27).¹⁷

V UNMIK proračunu za obdobje 2001-2002 je prišlo do zmanjšanja celotnih finančnih prispevkov, kar je najbolj občutil ravno Oddelek za pravne zadeve, kamor spada tudi Oddelek mednarodne podpore sodnemu sistemu. UNMIK proračun se je v obdobju od julija 2002 do junija 2003 zmanjšal s 413 na 345 ameriških milijonov dolarjev. Denarna sredstva, namenjena kosovskemu sodnemu sistemu v letu 2004, so znašala okoli 17,3 milijona evrov oziroma okoli 2,1 odstotka celotnega UNMIK proračuna. Zaradi finančnih primanjkljajev se celotni kosovski sodni sistem sooča s težavami pri učinkovitem in uspešnem vodenju primerov. Pomanjkanje se kaže tudi na kadrovskega področju, kar dodatno ovira sodne procese, poleg tega obstaja tudi velika neenakost med prejemki mednarodnih sodnikov in prejemki kosovskega osebja (Periello in Wierda 2006a, 28).

¹⁷ Po najbližjih ocenah naj bi ZDA za mirovne misije prispevale okoli 27 odstotkov finančnih prispevkov od celotnih prispevkov, namenjenih ZN, delež Japonske pa je ocenjen na okoli 20 odstotkov (Periello in Wierda 2006a, 27).

3.2.3 SIERRA LEONE

3.2.3.1 Zgodovinsko ozadje konflikta v Sierr Leone

S sprejetjem ustave leta 1951 si je Sierra Leone počasi pričela zagotavljati podlago za dekolonizacijo. Takratni kolonizatorji, Britanci, so postopoma pričeli predajati izvršno oblast nazaj v roke domačinom, oblast pa je prevzela Ljudska stranka Sierra Leone (*Sierra Leone People's Party* – SLPP), ki jo je vodil Milton Margai. SLPP je ostala na oblasti vse do leta 1967 (Bebler 1974, 39). Država je postala politično neodvisna 27. aprila 1961. Do leta 1976 sta jo vodila brata Margai, sprva Milton in nato Albert, ki sta poraz doživela proti stranki Vseljidskega kongresa (*All People's Party* – APC), ki jo je do leta 1985 vodil Siaka Stevens. V letu 1968 je Sierra Leone z diamanti zaslužila okoli 200 milijonov ameriških dolarjev, po koncu Stevensovega vladanja pa so se ti prihodki drastično znižali – na približno 100.000 ameriških dolarjev. Leta 1985 je vladanje prevzel Joseph Momoh, ki je bil na oblasti vse do leta 1992. Od predhodnika je podedoval razdeljeno stranko APC, šibko vojsko in naraščajočo gospodarsko krizo (Adebajo 2002, 81).

Državljska vojna v Sierr Leone se je pričela 23. marca 1991 z vdorom borcev iz Liberije, kjer je divjala vojna, in skupine plačancev iz Burkine Faso, ki so skupaj vdrl v vzhodni del države. Odgovornost za marčevski napad je prevzela Revolucionarna združena fronta (*Revolutionary United Front* – RUF) pod vodstvom Fodaya Saybana Sankoha, nekdanjega deseterja sierraleonske vojske (Hirsch 2001, 31).¹⁸ RUF naj bi domnevno sodelovala tudi s takratnim vojaškim poveljnikom in kasnejšim liberijskim predsednikom Charlesom Taylorjem.¹⁹ Slednji naj bi RUF finančno podpiral, da bi si s tem poleg ustvarjanja politične nestabilnosti v državi zagotovil dostop do diamantnih rezerv v Sierr Leone (Jalloh 2007, 169). Vendar pa je RUF vseskozi občutila pomanjkanje podpore s strani civilnega prebivalstva zaradi »kampanje terorja«, katere glavna značilnost je bilo izvajanje

¹⁸ Pripadniki RUF so bili sierraleonski borci, ki so se skupaj s člani Taylorjeve stranke NPFL (National Patriotic Front of Liberia) urili za vojaško in gverilsko bojevanje v Libiji in Burkini Faso. Na začetku državljanske vojne jih je bilo skupaj s »posebnimi enotami« Taylorjeve NPFL ter plačanci iz Burkine Faso približno 300. Njihova taktika bojevanja je bila podobna taktiki upornikov v liberijski vojni. Poveljniki RUF so ujetnike silili k ubijanju in pohabljanju uradnikov, starešin iz skupnosti in njihovih družinskih članov. Nekaterim so celo vrezali črke RUF na prsni koš in jih tako zaznamovali (Hirsch 2001, 31).

¹⁹ Taylor je med letoma 1990 in 1991 v Liberiji v radijskem intervjuju izjavil tudi sledeče: »Sierra Leone bo izkusila grenkobo vojne« (Periello in Wierda 2006b, 5).

sistematičnega nasilja nad prebivalstvom in prisilnega novačenja bojnikov, med katerimi je bilo še posebej veliko otrok (Periello in Wierda 2006b, 5).

V naslednjih letih je bila Sierra Leone razdeljena na različna strankarska združenja, vsa pa so se za doseganje svojih ciljev posluževala vojnih zločinov. Vojna je vključevala predvsem izmenjavanje nadzora nad posameznimi vasmimi med vojskujočimi združenji, posledica česar so bile številne kršitve človekovih pravic. Na prvih večstrankarskih volitvah leta 1996²⁰ je oblast prevzela Ljudska stranka Sierra Leone (*Sierra Leone People's Party – SLPP*), predsednik pa je postal Ahmed Tejan Kabbah, ki je z RUF podpisal Abidžanski mirovni sporazum.²¹ Kljub podpisanemu sporazumu pa se je nasilje nadaljevalo in dokončno izbruhnilo v vojaškem udaru maja 1997, ki je na čelo države postavil novoustanovljen Revolucionarni svet oboroženih sil (*Armed Forces Revolutionary Council – AFRC*), ki je stopil v politično navezo z RUF. Nov režim je bil izjemno neprijubljen med večino prebivalstva, poleg tega ni bil nikoli priznan s strani mednarodne skupnosti. Tako je leta 1998 Nadzorna skupina ekonomske skupnosti zahodnoafriških držav (*Economic Community of West African States Monitoring Group – ECOMOG*) s pomočjo lokalnih čet ponovno vzpostavila Kabbahovo vlado v vzhodnem predelu, medtem ko je bilo ostalo ozemlje še vedno pod nadzorom upornikov. V letu 1999 je bilo stanje v državi na mrtvi točki, dokler se niso januarja 1999 v operaciji »Brez živega bitja« v glavno mesto Freetown vrnilo uporniki in nekdanji vojaki AFRC, kar je bil eden izmed najbolj krvavih dogodkov desetletja (Periello in Wierda 2006b, 6–7).

Po polletnem bojevanju med AFRC in ECOMOG so se strani končno sporazumele o podpisu mirovnega sporazuma v Lomeju (Jalloh 2007, 169). Med številnimi določili je tretji sklop mirovnega sporazuma iz Lomeja v 9. členu med drugim vseboval tudi popolno pomilostitev Sankoha in ostalih upornikov. Zagotovljena jim je bila popolna amnestija za vojne zločine.²²

Oktober 1999 je VS ZN vzpostavil misijo Združenih narodov v Sierra Leone (*United Nations Mission in Sierra Leone – UNAMSIL*), ki naj bi v sodelovanju z vlado in drugimi stranmi omogočila ustrezno implementacijo mirovnega sporazuma in odigrala pomembno vlogo v implementaciji razoroževalnega procesa, demobilizacije in reintegracije. Z

²⁰ Volitve so bile zaznamovane z nasiljem, ki je vključevalo tudi nasilno amputacijo udov, da bi državljanom preprečili udeležbo (International Crisis Group 2001).

²¹ Abidžanski mirovni sporazum – *Abidjan Peace Agreement*, sprejet 30. novembra 1996 med vlado Sierra Leone in Revolucionarno združeno fronto.

²² *The Lome Peace Agreement; Peace Agreement between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone* – Mirovni sporazum iz Lomeja; Mirovni sporazum med vlado Sierra Leone in Revolucionarno združeno fronto Sierra Leone, sprejet 3. junija 1999, <http://www.sierra-leone.org/lomeaccord.html> (4. januar 2010).

vzpostavitev UNAMSIL misije, ki je štela do 6.000 članov vojaškega osebja, se je VS odločil za hkratno ukinitve Opazovalne misije Združenih narodov v Sierr Leone (*United Nations Observer Mission in Sierra Leone – UNOMSIL*), ki je bila vzpostavljena že leta 1998. Po številnih okrepitvah misije UNAMSIL v sledečih letih, je leta do leta 2002 razorožila in demobilizirala več kot 75.000 nekdanjih bojnikov, vključno z otroki, ki so bili rekrutirani za boj v uporniških silah. Vlada je takrat tudi uradno razglasila konec vojne (*United Nations Mission in Sierra Leone*). Konec leta 2005 se je misija UNAMSIL umaknila iz Sierr Leone, VS ZN pa je z namenom izvedbe svobodnih in poštenih volitev v letu 2007 z resolucijo 1620 ustanovil še vedno delujoč Integrirani urad Združenih narodov za Sierr Leone (*United Nations Integrated Office for Sierra Leone – UNIOSIL*), ki skrbi za utrjevanje miru v državi (S/RES/1620/2007).

3.2.3.2 Vzpostavitev Posebnega sodišča za Sierr Leone in vloga ZN

Leta 2000 je sierraleonski predsednik Ahmad Tejan Kabahh dal pobudo za ustanovitev sodišča, in sicer s pismom, naslovljenim na takratnega generalnega sekretarja ZN Kofija Anana (Jalloh 2007, 170). V letu 2000 je VS ZN sprejel resolucijo 1315, s katero je pooblastil generalnega sekretarja ZN, naj prične s pogajanja za ustanovitev samostojnega sodišča, ki bo pristojno za pregon oseb, ki nosijo največjo odgovornost za zločine zoper človečnost, vojne zločine in druge hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava (S/RES/1315/2000). Posebno sodišče za Sierr Leone (*Special Court for Sierra Leone – SCSL*) je bilo ustanovljeno leta 2002 v glavnem mestu Freetown, z dogovorom med ZN in sierraleonsko vlado o ustanovitvi SCSL.²³ Pri tem je pomembno poudariti, da je resolucija VS zgolj avtorizirala vzpostavitev sodišča, kar pomeni, da ni prišlo do *de facto* ustanovitve s strani ZN (Jalloh 2007, 170). Kot navaja Shraga (v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 20), sta oba glavna akterja v procesu, sierraleonska vlada in VS ZN, ob ustanavljanju tribunala delovala usklajeno in enoglasno, predvsem pri razvijanju skupnega pristopa do narave, pristojnosti in organizacijske strukture. VS ZN, ki je z resolucijo 1315 pričel pogajalski postopek in določil politične in pravne smernice, je vse do uspešne vzpostavitve tribunala aktivno sodeloval v procesu vzpostavljanja.

²³ *Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the establishment of the Special Court for Sierra Leone – Dogovor med Združenimi narodi in vlado Sierra Leone o ustanovitvi posebnega sodišča za Sierra Leone, sprejet 16. januarja 2002, <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=CLk1rMQtCHg%3d&tabid=176> (4. januar 2010).*

SCSL je organizacija, vzpostavljena na podlagi mednarodnega sporazuma med ZN in sierraleonsko vlado, in ni telo ZN. Narava sodišča torej narekuje, da je le-to neodvisno tako od lokalnih sodnih teles kot od misije UNIOSIL (de Bertodano 2003, 242).

3.2.3.3 Pravna osnova in pristojnost tribunala

Prvi člen Dogovora o posebnem sodišču določa personalno pristojnost SCSL, na podlagi katerega je sodišče odgovorno za pregon oseb, ki nosijo največjo odgovornost za hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava, vključno s tistimi voditelji, ki so pri izvrševanju takšnih zločinov ogrožali vzpostavitev in implementacijo mirovnega procesa v Sierr Leone.²⁴ Slednji dodatek namiguje na to, da bo voditeljem RUF, ki so ogrožali mirovni proces v okviru mirovnega sporazuma, podpisanega v Lomeju, sojeno med prvimi, medtem ko bodo voditelji AFRC oproščeni obsodb, ker so postali del takratne vlade, kljub temu da so prav tako kršili mednarodno humanitarno pravo. Poleg tega SCSL izvaja pristojnost tudi nad dvema kategorijama oseb, ki prej nista bili omenjeni v nobenem od mednarodnih sodišč, in sicer: osebe med 15 in 18 letom starosti, »otroci«, kot jih določa Konvencija o pravicah otroka iz leta 1989, in člani mirovnih misij ZN ali drugo pooblaščen osebje ZN. Vključitev prve kategorije je bila potrebna zaradi številnih brutalnih prestopkov, ki so jih v velikem številu zagrešili otroci v zadnji fazi konflikta januarja 1999 v prestolnici Freetown (Shraga v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 23–7).

V Statutu SCSL (1. člen) je poleg tega določeno, da ima država pošiljateljica oziroma ustrezna organizacija primarno pristojnost nad prestopki svojih mirovnikov in drugega osebja, prisotnega v Sierr Leone. V primeru, da država pošiljateljica ne želi ali ni zmožna izvesti preiskave in pregona, lahko SCSL z avtorizacijo VS ZN na predlog katerekoli države izvaja pristojnost nad že omenjenimi osebami.²⁵

V desetletje trajajočem konfliktu, s pričetkom leta 1999, so člani RUF zagrešili vrsto sistematičnih kršitev mednarodnega humanitarnega prava, od ugrabitev, skupinskih posilstev, prisilne rekrutacije otrok do brezpravnih usmrtitev prebivalstva. Zaradi konflikta je življenje izgubilo petdeset tisoč ljudi, na tisoče pa jih je bilo posiljenih ali pohabljenih. Odsekane roke, ki jih je za sabo puščala RUF, so postale simbol nasilja. Od petih milijonov sta bila razseljena dva milijona prebivalcev. Vendar pa je bil januar 1999 kot najbolj krvavo obdobje konflikta

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Statute of the Special Court for Sierra Leone* – Statut posebnega sodišča za Sierra Leone, sprejet 16. januarja 2002, <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=uClnd1MJeEw%3d&tabid=176> (4. januar 2010).

čas skupne invazije RUF in AFRC. Kljub brutalnosti storjenih zločinov ti niso bili zagrešeni na etnični, verski ali rasni osnovi z namenom iztrebljanja ene od določenih skupin, zato zločin genocida ni bil vključen v Statut SCSL (Shraga v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 22–3).

Kot navaja Statut SCSL v 2., 3., 4. in 5. členu, je sodišče pristojno za sojenje:

1. zločinov proti človečnosti, ki so naštetih v 2. členu Statuta:

- a. umor,
- b. iztrebljanje,
- c. zaslužnjevanje,
- d. izgon,
- e. zapor,
- f. mučenje,
- g. posilstvo, seksualno suženjstvo, prisilna prostitucija, prisilna nosečnost in katerakoli druga oblika spolnega nasilja,
- h. pregon na politični, rasni, etnični ali verski osnovi,
- i. druga nečloveška dejanja.

2. kršitev 3. člena Ženevske konvencije in dodatnega II. protokola, ki so določene v 3. členu statuta:

- a. nasilje do življenja, zdravja, fizičnega ali psihičnega stanja oseb, predvsem v obliki umora ali krutega ravnanja, kot so mučenje, pohabljanje ali katerakoli druga oblika telesnega kaznovanja,
- b. kolektivne kazni,
- c. ugrabitve,
- d. dejanja terorizma,
- e. zločini nad osebnim dostojanstvom, izvršeni s poniževalnimi dejanji, posilstvom, prisilno prostitucijo in katerokoli drugo obliko nespodobnega ravnanja,
- f. plenjenje,
- g. določanje kazni in izvrševanje obsodb brez predhodne sodbe, proglašene s strani ustrezno ustanovljenega sodišča, ki zagotavlja vsa sodna zagotovila, nepogrešljiva za civilizirano prebivalstvo,
- h. grožnje o izvršitvi kateregakoli predhodno naštetega dejanja.

3. drugih hudih kršitev mednarodnega humanitarnega prava, naštetih v 4. členu, med katere spadajo:

- a. namerno naperjeni napadi proti civilnemu prebivalstvu kot celoti ali proti posameznim civilistom brez neposredne udeležbe v sovražnostih;
- b. namerno naperjeni napadi proti osebju, napravam, materialu, enotam ali vozilom, vpletenim v humanitarno pomoč ali mirovno misijo v skladu z UL ZN, če so upravičeni do zaščite, namenjene civilistom ali civilnim objektom, zaščitenim s pravom oboroženih spopadov;
- c. vpoklic in vključitev otrok, mlajših od 15 let, v oborožene sile ali njihova aktivna udeležba v sovražnostih.

Poleg mednarodnega prava je SCSL pristojno tudi za pregon naslednjih zločinov v okviru sierraleonskega prava:

- a. prekrškov, ki se nanašajo na zlorabo deklic, omenjenih v Zakonu o preprečevanju nasilja nad otrokom iz leta 1926;
- b. prekrškov, ki se nanašajo na objestno uničevanje lastnine v okviru Zakona o zlonamerni škodi iz leta 1861.²⁶

Kljub temu da je splošno sprejeto, da se je konflikt v Sierr Leone pričel 23. marca 1991 z vdorom RUF iz sosednje Liberije, je SCSL pristojno za sojenje zločinov, ki so bili zagrešeni po 30. novembru 1996, oziroma s podpisom abidžanskega mirovnega sporazuma na ozemlju celotne države (Smith v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 130).

3.2.3.4 Organizacijska struktura tribunala

Kot je določeno v statutu sierraleonskega tribunala (2. člen), SCSL sestavljajo sledeči organi: senat, ki obsega sodne senate in prizivni senat, tožilec ter administrativni urad. Senat mora vključevati najmanj 8 in ne več kot 11 neodvisnih sodnikov. Posamezni sodni senat vključuje tri sodnike, od katerih je eden imenovan s strani sierraleonske vlade, ostala dva pa na mesto imenuje generalni sekretar ZN. V prizivnem senatu sta dva sodnika imenovana s strani sierraleonske vlade, ostale tri pa določi generalni sekretar ZN. Sodniki v obeh senatih izvolijo predsedujočega sodnika senata, predsednik prizivnega senata pa je hkrati tudi predsednik SCSL.²⁷

Trenutno SCSL sestavljata dva sodna in en prizivni senat. V primeru Charlesa Taylorja, ko je bil celoten proces zaradi varnosti premeščen v Haag, je bil s strani generalnega

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

sekretarja ZN imenovan še dodatni, nadomestni sodnik v sodnem senatu II. Predsednik SCSL je izvoljen z večino glasov sodnikov prizivnega senata za enoletni mandat in z možnostjo ponovne izvolitve, kar velja tudi za sodnike, ki so izvoljeni za dobo treh let (International Center for Transitional Justice 2009, 13–8).²⁸

Eden izmed ključnih organov SCSL je tožilstvo, ki mu predseduje glavni tožilec, imenovan s strani generalnega sekretarja ZN po posvetovanju s sierraleonsko, medtem ko pomožnega tožilca na mesto imenuje vlada po posvetovanju z generalnim sekretarjem ZN (The Special Court for Sierra Leone).²⁹

3.2.3.5 *Financiranje tribunala*

Dogovor med ZN in sierraleonsko vlado o ustanovitvi SCSL (6. člen) določa, da se tribunal financira s pomočjo prostovoljnih prispevkov s strani mednarodne skupnosti. Naloga generalnega sekretarja ZN je, da prične proces vzpostavljanja SCSL, ko zbere dovolj sredstev za začetek delovanja tribunala in za njegovo nadaljnje 12-mesečno delovanje. Poleg tega se domneva, da bo generalni sekretar ZN tudi po preteku treh let nadaljeval z iskanjem prispevkov za nemoteno delovanje sodišča, ki naj bi bili enaki pričakovanim stroškom SCSL. V primeru, da so prostovoljni prispevki za normalno delovanje tribunala nezadostni, morata generalni sekretar ZN in VS ZN raziskati dodatne možnosti za financiranje SCSL.³⁰

SCSL tu služi kot precedens, saj gre za prvi hibridni tribunal, financiran zgolj in samo s pomočjo prostovoljnih prispevkov. Zato so se že vse od začetka ustanovitve pojavljali dvomi o vzdržnosti takšnega sistema in ravno ti zadržki so vodili do ustanovitve nekakšnega nadzornega telesa – upravnega odbora.³¹ Med glavnimi nalogami Upravnega odbora so pomoč generalnemu sekretarju ZN pri zagotavljanju sredstev za delovanje tribunala, nadzor nad letnim proračunom in drugimi finančnimi poročili, spodbujanje držav k sodelovanju in

²⁸ V letu 2009 je bil predsednik prizivnega senata in s tem tudi celotnega tribunala sodnik Jon Kamanda, po nacionalnosti Sierraleonec. Prizivni senat so poleg njega sestavljali še po en sodnik iz Nigerije, Avstrije, ZDA in Sierra Leone. V sodnem senatu I je bila sestava po nacionalnosti sodnikov sledeča: Kanada, Sierra Leone, Kamerun, v sodnem senatu II pa: Samoa (na predlog sierraleonske vlade), Severna Irska, Uganda in Senegal (International Center for Transitional Justice 2009, 13–8).

²⁹ Mesto glavnega tožilca trenutno zaseda Stephen Rapp, imenovan leta 2006 na predlog takratnega generalnega sekretarja ZN Kofija Anana (The Special Court for Sierra Leone).

³⁰ *Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the establishment of the Special Court for Sierra Leone* – Dogovor med Združenimi narodi in vlado Sierra Leone o ustanovitvi posebnega sodišča za Sierra Leone, sprejet 16. januarja 2002, <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=CLk1rMQtCHg%3d&tabid=176> (4. januar 2010).

³¹ Zaradi dejstva, da se SCSL financira s pomočjo prostovoljnih prispevkov, se je pojavilo vprašanje o tem, kdo bo prevzel mesto sekretariata ZN pri upravljanju s prispevki. To delo je bilo zato zaupano upravnemu odboru (Periello in Wierda 2006b, 33).

poročanje skupini zainteresiranih držav, ki jo sestavljajo države donatorke. Sestavo Upravnega odbora tvorijo največji donatorji – ZDA, Kanada, Velika Britanija in Nizozemska. Med ostale pa sodijo še Danska, Finska, Nemčija, Irska, Japonska, Norveška in Švedska.³² Vendar pa je bil nadaljnji obstoj tribunala zaradi pomanjkanja finančnih sredstev že velikokrat ogrožen. Prvič se je to zgodilo leta 2004, ko si je moral tribunal izposoditi sredstva iz prihodnjega proračuna za uspešen zaključek drugega leta obstoja. Upravni odbor je zaradi nastale nezavidljive finančne situacije, v kateri se je znašel SCSL, izdal opozorilo, ki se je izrazilo v intervenciji in srečanju med generalnim sekretarjem ZN in stalnimi članicami VS ZN, ki so s subvencijami omogočili delovanje tribunala v tretjem letu obstoja. SCSL je takrat od potrebnih 104 milijonov za štiriletno delovanje prejel 54,9 milijona ameriških dolarjev, brez zagotovljenih sredstev za drugo polovico leta 2006 (Perriello in Wierda 2006b, 29–33).

Januarja 2009 je Upravni odbor predstavil proračun tribunala za obdobje od 1. januarja 2009 do pričakovanega zaključka delovanja sodišča decembra 2010, ko bodo prostori tribunala predani v upravljanje sierraleonski vladi. Potreben znesek za dokončanje nalog znaša okoli 40 milijonov ameriških dolarjev, od tega je tribunal moral zbrati 30 milijonov s pomočjo prostovoljnih prispevkov (International Center for Transitional Justice 2009, 32–4).

3.2.4 BOSNA IN HERCEGOVINA

3.2.4.1 Zgodovinsko ozadje konflikta v Bosni in Hercegovini

BiH so tako kot danes v preteklosti sestavljale tri etnične skupine: Bošnjaki,³³ Srbi in Hrvati. Po razglasitvi neodvisnosti s strani Slovenije in Hrvaške je septembra 1991 stranka SDS (Srbska demokratska stranka) na čelu z bosanskim Srbom Radovanom Karadžićem razglasila ustanovitev štirih srbskih avtonomnih regij znotraj Bosne (Cigar 1995, 24–7). Mesec kasneje so bosanski Srbi razglasili vzpostavitev Srbske Republike Bosne in Hercegovine, ki naj bi imela svojo ustavo in parlamentarno skupščino. Januarja 1992 je Karadžić javno razglasil ustanovitev nove, samostojne »Republike Srbskega ljudstva v Bosni

³² Države donatorice z nižjimi zneski so bile v preteklosti Avstralija, Belgija, Čile, Ciper, Češka Republika, Grčija, Izrael, Italija, Lesoto, Liechtenstein, Malezija, Mali, Mauricius, Mehika, Nigerija, Oman, Filipini, Senegal, Singapur, Južnoafriška Republika in Španija (Periello in Wierda 2006b, 30).

³³ Muslimanski delež bosanskega prebivalstva, ki med drugim predstavlja tudi največji delež (Cigar 1995, 25).

in Hercegovini«. Petega aprila 1992 je po izvedbi referendumu bosanska vlada razglasila neodvisnost republike, vendar pa je prišlo do nasprotovanja s strani srbskih vladnih predstavnikov, ki so želeli ostati del Jugoslavije. Bosanski Srbi so s podporo sosednje Srbije na dogodke odgovorili z oboroženim nasiljem in s skupnim ciljem ustanoviti »veliko Srbijo« (Ball 1999, 130–1).

Aprila 1992 je bila nova država pod vodstvom predsednika Alija Izetbegoviča (izvoljen 1990) priznana s strani Evropske skupnosti, ZDA in skoraj osemdeset drugih držav mednarodne skupnosti. Srbi so s pomočjo bosanskih Srbov z okupacijo mesta Bijeljina v aprilu 1992 zanetili vojno z Bošnjaki. Muslimanski in hrvaški del prebivalstva v BiH sta marca 1994 podpisala sporazum, ki naj bi vodil k ustanovitvi Federacije Bosne in Hercegovine. S tem je bila ustvarjena koalicija, ki se je še naprej borila proti srbskim nacionalističnim težnjam. Konflikt, ki je sledil, je trajal večino leta 1995, posledica le-tega pa so bile številne grozovitosti, med drugim tudi genocid, ki so ga zagrešili pripadniki srbske vojske v in okoli Srebrenice od 12. do 22. julija 1995, kjer je bilo ubitih okoli 8.000 Bošnjakov (Ball 1999, 133–6). Med letoma 1992 in 1995 naj bi bilo zaradi konflikta od takratnih 4,5 milijona prebivalcev ubitih 100.000 ljudi, med njimi celo 16.000 otrok. Kot posledica konfliktov je na območju Kosova prebivalo 2,2 milijona beguncev, od tega jih je moralo domove zapustiti 1,3 milijona, okoli 15.000 ljudi pa še vedno pogrešajo. Konflikt je bil poln številnih brutalnih zločinov, kot so poboji, posilstva, zaprtja v koncentracijskih taboriščih in etnično čiščenje prebivalstva (Human Rights Watch 2006). Kot navaja Ball (1999, 137), se je vojna končala 21. novembra 1995 s podpisom Daytonskega mirovnega sporazuma v Parizu 14. decembra 1995.

Konec decembra 1995 je VS ZN s sprejetjem resolucije 1035 na območju BiH vzpostavil Mednarodne policijske sile Združenih narodov (*United Nations International Police Task Force – IPTF*) in Civilni urad Združenih narodov (*United Nations Civilian Office – UNCO*) (S/RES/1035/1995). IPTF in UNCO sta bila sprva vzpostavljena za obdobje enega leta po prenosu oblasti s strani misije Združenih narodov za zaščito (*United Nations Protection Force – UNPROFOR*). IPTF in UNCO sta skupaj predstavljala misijo Združenih narodov v Bosni in Hercegovini (*United Nations Mission in Bosnia and Hercegovina – UNMIBH*), ki je z delovanjem prenehala leta 2002 (United Nations Mission in Bosnia and Hercegovina). Decembra 1995 je NATO poslal 60.000-člansko Implementacijsko silo v BiH (*Implementation Force – IFOR*), ki naj bi nadzirala upoštevanje vojaških določil mirovnega sporazuma. IFOR je nato leta 1996 nadomestila manjša Stabilizacijska sila (*Stabilization Force – SFOR*). S koncem misije SFOR decembra 2004 je primarno odgovornost za vojaške

stabilizacijske procese v državi prevzela EU. Okoli 2.000 evropskega osebja je še vedno prisotnega v BiH, NATO pa ohranja v državi manjšo postojanko, s ciljem pomoči pri reformi infrastrukture in v postopkih zoper odgovorne za vojne zločine, zagrešene na ozemlju države (Stabilization Force).

3.2.4.2 Vzpostavitev Oddelka za vojne zločine in vloga ZN

Vzpostavitev Oddelka za vojne zločine (*Odjel za ratne zločine* – ORZ) leta 2005 kot del bosanskega sodnega sistema je posledica dogovora med MKSJ in Uradom visokega predstavnika (*Office of the High Representative* – OHR), ki v državi zastopa mednarodno skupnost. Skupno sta instituciji predlagali vzpostavitev specializiranega senata za vojne zločine znotraj sodišča BiH, ustreznega administrativnega urada, ki bo nudil podporo sodišču, in specializiranega oddelka za vojne zločine v okviru Tožilskega urada BiH (Ivanišević 2008, 5). V okviru tega predloga naj bi ORZ pričel kot hibridno sodišče, v roku petih let pa naj bi se hibridni tribunal postopoma uveljavil kot sodišče, vodeno s pomočjo mednarodnega osebja. Namen ustanovitve ORZ je bilo sprva zagotavljanje pristojnosti nacionalnim sodiščem, ki bi lahko na tej podlagi vodila sojenja za vojne zločine na mednarodni ravni. Ključnega pomena pa je bilo tudi dejstvo, da se je moralo MKSJ prilagoditi časovnim rokom, postavljenim s strani VS ZN za zaključek mandata sodišča. VS ZN je zahteval zaključek prvostopenjskih sojenj do leta 2008, prizivnih procesov pa do 2010, kar je spodbudilo MKSJ k amandmiranju notranjih pravil in postopkov, da bi le-ta omogočila prenos primerov MKSJ na nacionalna sodišča (Human Rights Watch 2006).

Eden izmed glavnih vzrokov ustanovitve ORZ je bila razbremenitev MKSJ, katere uspešno delovanje je pomemben del zaključne strategije delovanja MKSJ. Sodelovanje med institucijama je bilo intenzivno na več področjih. Med drugim so se poleg neposrednega pravnega učinka, ki ga je imelo MKSJ na ORZ, številni nekdanji kadri MKSJ po koncu svojega mandata pridružili ORZ (Goldstone 2009, 108). Prenos primerov z MKSJ na ORZ je bil mogoč na podlagi pravila 11, pravil postopka in dokazov v okviru MKSJ. Pravilo navaja, da lahko MKSJ, upoštevajoč resnost zločina in stopnjo odgovornosti obtoženega, prenese primer na drugo sodišče.³⁴ Od vseh nacionalnih sodišč v regiji je bilo ravno na ORZ

³⁴ *Rules of Procedure and Evidence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia* – Pravila postopkov in dokazov Mednarodnega kazenskega sodišča za območje nekdanje Jugoslavije, posodobljena 10. decembra 2009, <http://www.icty.org/sid/136> (22. maj 2010).

prenesenih največ primerov.³⁵ Druga pot prenosa primerov pa je preko tožilca MKSJ, ki ne dokonča preiskave določenega primera. Primeri, ki jih uvrščajo v kategorijo II, s tem preidejo k državnemu tožilcu BiH (Goldstone 2009, 108).

3.2.4.3 Pravna osnova in pristojnost tribunala

Pravno osnovo za pristojnost ORZ najdemo v Zakonu o sodstvu Bosne in Hercegovine. Sodišče lahko izvaja pristojnost nad prekrški, določenimi v Kazenskem zakoniku BiH in v drugih zakonih BiH (Zakon o sodstvu Bosne in Hercegovine, 13. čl.). Kazenski zakonik obsega vojne zločine, zločine proti človečnosti in zločin genocida. Kazenski zakonik med drugim opredeljuje stvarno pristojnost sodišča, ki določa, da pod pristojnost sodišča spadajo zločini, zagrešeni na ozemlju BiH ali na krovu bosanske ladje ali letala. Poleg tega je ORZ pristojna tudi za pregon zločinov, ki so jih v tujini zagrešili tuji državljani in ki jim je BiH dolžna soditi na podlagi sklenjenih mednarodnih dogovorov in pravil mednarodnega prava, ter za zločine, zagrešene s strani tujega državljana v tujini proti tujemu državljanu, ki se kaznujejo v skladu z zakonodajo države, v kateri je bil zločin zagrešen, z minimalno zaporno kaznijo petih let ali več (Kazenski zakonik BiH, 17. poglavje).

Delo mednarodnih tožilcev ureja Zakon o tožilskem uradu BiH, ki določa, da sta glavni nalogi tožilskega urada preiskava in pregon storilcev kaznivih dejanj v pristojnosti Sodišča BiH. Sojenja za vojne zločine, zagrešene na ozemlju BiH med letoma 1992 in 1995, se lahko vodijo prek treh kanalov: na mednarodni ravni prek postopka pred MKSJ, na državni ravni prek ORZ in na ravni obeh entitet pred desetimi okrajnimi sodišči Federacije BiH, petimi okrožnimi sodišči Republike Srbske in Temeljnim sodiščem okrožja Brčko (Ivanišević 2008, 11).

3.2.4.4 Organizacijska struktura tribunala

Struktura in pravila postopkov, v skladu s katerimi deluje ORZ, so določena v Zakonu o sodstvu Bosne in Hercegovine. Tribunal deluje v okviru sodišča, ki je razdeljeno na kazenski, administrativni in prizivni oddelek. Kazenski oddelek se naprej deli še na Oddelek 1

³⁵ V pristojnost ORZ so bili prek tega mehanizma preneseni primeri Stanković, Janković, Mejakić in drugi, Ljubičić, Todović in Rašević ter Trbić. En primer (Norac in Ademi) je bil prenesen na hrvaško sodišče, en pa na sodišče v Srbiji (Kovačević) (Ivanišević 2008, 35).

za vojne zločine (ali Oddelek za vojne zločine), Oddelek 2 za organizirani kriminal, gospodarski kriminal in korupcijo ter Oddelek 3 za splošne zločine. ORZ je trenutno sestavljen iz šestih mešanih sodnih odborov in dveh mešanih prizivnih odborov (The Court of Bosnia and Hercegovina).

Sprva je mednarodne sodnike in tožilce na delovno mesto imenoval OHR, od julija 2006 naprej pa Visoki sodni in tožilski svet BiH, ki poleg mednarodnega osebja imenuje tudi domače sodnike in tožilce. Imenovalni postopek poteka v sodelovanju z administrativnim uradom, predsednikom sodišča in glavnim tožilcem. Od leta 2008 je vsak od petih sodnih odborov in prizivni odbor sestavljen iz dveh mednarodnih in enega domačega sodnika, vendar pa v trenutni strukturi prevladujejo domači, saj so odbori sestavljeni iz dveh domačih in enega tujega sodnika. V nasprotju z mednarodnimi sodniki so mednarodni tožilci v Posebnem oddelku za vojne zločine že od pričetka ustanovitve v manjšini. Od junija 2008 je bilo 5 mednarodnih in 13 domačih sodnikov (zastopane so vse etnične skupine, ki sestavljajo BiH: Bošnjaki, Srbi in Hrvati) vključenih v primere o vojnih zločinih (Ivanišević 2008, 13).

3.2.4.5 Financiranje tribunala

Največji del finančnih prispevkov za ORZ je do sedaj prispevala mednarodna skupnost, vendar pa se delež, ki ga prispevajo bosanske oblasti, postopno povečuje. Z letom 2010 naj bi se ORZ in tožilski urad financirala izključno iz državnega proračuna. Mednarodna finančna sredstva, namenjena ORZ, se stekajo v proračun prek administrativnega urada, ki je bil ustanovljen med OHR in predsedstvom BiH kot del tranzicijskega projekta v letu 2004. Sodišče v BiH je finančna sredstva prejelo od več donatorjev, med katerimi so največ prispevale ZDA, Velika Britanija, Evropska komisija, Nizozemska, Nemčija, Švedska, Španija, Avstrija, Italija, Norveška, Irska, Švica, Danska, Belgija, Luksemburg, Grčija, Turčija in Poljska (Ivanišević 2008, 22).³⁶

Financiranje iz državnega proračuna BiH se naglo povečuje skozi leta, premosorazmerno pa je delež mednarodnih finančnih sredstev vedno manjši. Med 2006 in 2007 se je delež povečal za vsoto, ki je bila skoraj enaka mednarodnemu deležu. V 2008 je delež bosanske vlade že presegel mednarodnega, v prihodnosti pa naj bi se ta trend še nadaljeval, saj je predvideno, da naj bi bosanski delež v prihodnosti znašal 8,6 milijona evrov,

³⁶ ZDA so v proračun prispevale okoli 13 milijonov evrov, poleg tega je tudi Nemčija darovala zelo visok znesek, ki je znašal 3,6 milijona evrov, medtem ko je prispevek Poljske znašal zgolj 25.000 evrov (Ivanišević 2008, 22).

mednarodni pa le še 5,1 milijona evrov. Stroški posameznega sojenja v okviru ORZ so se skozi leta konstantno zmanjševali. V primerjavi z MKSJ so sojenja pred ORZ občutno cenejša, saj so stroški MKSJ med letoma 2002 in 2007 znašali 124 milijona evrov na leto, medtem ko je ORZ skupaj s tožilskim uradom od 2005 do 2009 za svoje delo porabil le 13 milijonov evrov (Ivanišević 2008, 23–4).

3.2.5 KAMBODŽA

3.2.5.1 *Zgodovinsko ozadje konflikta v Kambodži*

Po kraljevi smrti leta 1941 je tedaj komaj devetnajstletni Norodom Sihanouk s francosko pomočjo prevzel njegovo mesto. V letu 1945 so japonske sile pregnale francoske oblasti iz države, kar je omogočilo nastanek demokratične Kampučije (tradicionalni kmerski izraz za Kambodžo). Neodvisnost je trajala vse do konca druge svetovne vojne, ko si je Francija ponovno zagotovila oblast v državi. Skoraj celo desetletje, vse do leta 1954, je nato Kambodža vzdrževala status francoskega protektorata. Ženevska konferenca, ki se je odvijala spomladi leta 1954, je končala francosko-vietnamsko vojno in razdelila Vietnam na dva dela ter povzročila umik vietnamskih sil iz vzhodnega dela Kambodže. Med letoma 1955 in 1963 je nevtralna Kambodža pod Sihanoukovim vodstvom prejela vojaško pomoč in varnostno zaščito s strani ZDA (Ball 1999, 96–9).

Marca 1970 sta premier Sirik Matak in minister za obrambo Lon Nol v državnem udaru odstavila takratnega princa, Norodoma Sihanouka, ki je do takrat ohranjal relativen mir in neodvisnost v državi. Sledila je brutalna vojna (Cambodian Genocide Program).³⁷ Med tem časom je Pol Pot močno nadgradil svoje vojaške sile; do leta 1973 so Rdeči Kmeri nadzorovali 60 odstotkov kamboškega ozemlja, kar je takrat predstavljalo skoraj četrtino celotnega prebivalstva. Leta 1973 so k zmagi Rdečih Kmerov pripomogli še Američani, ko so pričeli svojo skrivno in obsežno bombno kampanjo nad ozemljem (kar je bila neposredna

³⁷ ZDA so sprva podpirale Rdeče Kmere zaradi nasprotovanja komunističnemu Vietnamu, ki je po strmoglavljenju vodstva Rdečih Kmerov podpiral novo, postrdečekmerovsko kamboško vlado. Tajsko je strateško sodelovala z ZDA, saj je bil njen cilj antikomunistična naveza po hladni vojni. ZDA so tako finančno podpirale vojsko Rdečih Kmerov z direktnimi finančnimi nakazili v višini več milijonov dolarjev, obenem pa so vsilile ekonomski embargo nasproti kamboški vladi, ki jo je gradil Vietnam (Cambodian Genocide Program).

kršitev pred kratkim podpisanega pariškega mirovnega sporazuma) (Ball 1999, 100). Med ameriškim bombardiranjem Kambodže naj bi umrlo okoli 150.000 civilistov. Rdeči Kmeri so 17. aprila 1975 zavzeli glavno mesto Phnom Pehn in pričeli svojo »kulturno revolucijo«, katere končna posledica bi bila »čista kmerska rasa« (Kiernan 1996, 15–7).

Kambodžo je tako od aprila 1975 do januarja 1979 vodila vladajoča Komunistična partija Demokratične Kampučije, znana bolj pod imenom Rdeči Kmeri. V času konflikta naj bi zaradi izгона, stradanja in prisilnega dela z namenom drastične spreobrnitve države v agrarno utopijo v času ene same generacije umrlo okoli 1,7 milijona ljudi.³⁸ Pod vodstvom Pol Pota so Rdeči Kmeri sistematično izseljevali ljudi iz urbanih površin in prisilili prebivalce v delo na kmetijskih površinah. Partija je prepovedala vsa družinska razmerja, zasebno lastnino in religijo. Tarča režima so bili predvsem budistični menihi, člani etničnih manjšin in verskih skupin, intelektualci, politični nasprotniki, kasneje pa celo sami pripadniki režima. Na stotisoče izobraženih pripadnikov srednjega razreda so mučili in usmrtili v posebnih centrih (najbolj znan je bil zapor S-21)³⁹ in v državi uveljavili vladavino strahu. Januarja 1979 so vietnamske vojaške sile po dolgotrajnih mejnih konfliktih strmoglavile režim in namesto njega postavile svojo vlado. Rdeči Kmeri so se morali umakniti v zahodni del države, kjer so se kmerski vojaki v gverilskih bojih proti vladnim silam borili še skoraj dvajset let (Ball 1999, 100–10).

ZN so se začeli aktivno vmešavati v stanje v državi šele v 90. letih. V času gverilskih vojn, ki jih je izvajala partija Rdečih Kmerov, so se ZN izogibali pripisovanju odgovornosti za zločine zaradi vpliva Kitajske in ZDA, ki sta v dogodkih videli možnost pritiska na Vietnam in Sovjetsko Zvezo. Po enajstih krogih pogajanj je bil 23. oktobra 1991 podpisan Pariški sporazum, ki je predstavil mirovni načrt z vzpostavitvijo Ljudske Republike Kampučije, ki naj bi jo vodile kamboške rivalske politične stranke, vključno s partijo Rdečih Kmerov (Bassiouni 2003, 548).

Prehodna uprava Združenih narodov (*United Nations Transitional Authority in Cambodia* – UNTAC) je bila vzpostavljena z namenom implementacije Sporazuma o obsežni politični razrešitvi kamboškega konflikta, znanega tudi kot Pariški sporazum.⁴⁰ Mandat

³⁸ Ocene strokovnjakov o smrtnih žrtvah v času konfliktov se gibajo med 1,5 in 2 milijona ljudi (Cambodian Genocide Program).

³⁹ Prostori nekdanje šole so bili avgusta 1975 spremenjeni v zapor in center za zasliševanje, ko so Rdeči Kmeri zmagali v državljanski vojni. Partija je kompleks s petimi stavbami preimenovala v »Varnostni zapor 21«. Od leta 1975 do 1979 je bilo okoli 17.000 ljudi zaprtih v Tuol Slengu, čeprav je točno število neznano. Ljudi so mučili in silili v izdajo imen družinskih članov in bližnjih sodelavcev, ki so jih nato aretirali, mučili ali ubili. Leta 1979 je zapor odkrila vietnamska vojska (Wikipedia 2010a).

⁴⁰ *Agreement on the Comprehensive Political Settlement of the Cambodian Conflict* – Dogovor o vsestranski politični poravnavi kamboškega konflikta, sprejet 23. oktobra 1991.

UNTAC-a je obsegal organizacijo in nadzor nad volitvami, vojaške dogovore, civilno upravo, vzdrževanje prava in miru, repatriacijo in preselitev beguncev ter obnovitev uničene kamboške infrastrukture. Mandat misije se je zaključil septembra 1993 z razglasitvijo ustave Kraljevine Kambodže in vzpostavitvijo nove vlade (United Nations Transitional Authority in Cambodia).

Kamboški parlament je leta 1994 sprejel zakon, ki je prepovedal organizacijo Rdečih Kmerov, vendar je obenem zagotovil načelo nekaznovanosti pred kazenskim pregonom za storjene zločine tistim članom, ki so se pridružili vladnim krogom. Šele leta 1997 je Posebni odposlanec ZN za človekove pravice Thomas Hammarberg javno opozoril na vprašanje nekaznovanosti v kamboškem primeru. Posledično je spomladi 1998 takratni generalni sekretar ZN Kofi Anan imenoval skupino strokovnjakov (Group of Experts), ki je imela nalogo preiskati in ovrednotiti možnosti za vzpostavitev tribunala v Kambodži (Costi 2005, 20).⁴¹ V svojem poročilu je skupina strokovnjakov še posebej izpostavila vpliv, ki ga je imela takratna vlada na sodnike, in opozorila na prevladujoče mnenje v družbi, ki je nakazovalo na visoko stopnjo podkupljivosti sodnega sistema v državi. Skupina je za reševanje nastale situacije v svojem poročilu priporočila ustanovitev mednarodnega *ad hoc* sodišča izven Kambodže in ustanovitev komisije za pravico in spravo (*Truth and Reconciliation Commission* – TRC) (A/53/850-S/1999/231).

Zaradi nasprotovanja Vietnamu do ustanovitve predlaganih institucij takrat ni prišlo. Leta 1997 se je Pol Pot ponovno pojavil v javnosti zaradi pomanjkanja politične volje ZN in ZDA glede njegovega pregona, vendar pa se je kmalu spet umaknil v džunglo ob tajski meji, kjer je 15. aprila 1998 tudi umrl (Ball 1999, 117).⁴²

3.2.5.2 Vzpostavitev Izrednih senatov sodišča v Kambodži in vloga ZN

Kambodža je leta 1997 poiskala pomoč ZN pri razreševanju problema nekaznovanosti za zagrešene zločine v času vladavine Rdečih Kmerov. ZN so v državo poslali skupino strokovnjakov, katere mandat je obsegal oceno obstoječih dokazov, ki bi pomagali določiti

⁴¹ Ustanovljena 27. februarja 1998 z resolucijo 52/135 s strani generalne skupščine (A/RES/52/153).

⁴² Še pred tem pa je leta 1979 po vietnamskem strmoglavljenju režima Rdečih Kmerov nova vlada sodila Pol Potu in Ieng Saryju *in absentia* in v okviru procesa zbrala obsežno zbirko dokazov o grozovitostih, storjenih s strani članov partije. Čeprav je bilo to prvo sojenje za zločin genocida in prvo sojenje voditelju države za kršitve človekovih pravic, so ZDA in njene zaveznice v obdobju hladne vojne zavrnile sojenje, ker naj bi šlo za farso, saj naj bi bila obsodba že vnaprej pričakovana. K nepriznavanju sojenja pa je pripomoglo tudi dejstvo, da so osumljencema sodili v njuni odsotnosti (Cambodian Genocide Program).

naravo zagrešenih zločinov, oceno možnosti prijete storilcev in raziskavo pravnih možnosti za njihovo sojenje pod mednarodno ali nacionalno pristojnostjo. Skupina je glede na obstoječe razmere v državi predlagala ustanovitev mednarodnega sodišča pod upravo ZN. Razlogi za takšno mnenje so bili pomanjkanje usposobljenih kadrov in potrebne infrastrukture ter pomanjkanje kulture spoštovanja do sodnih procesov. Vendar pa se kamboška vlada ni strinjala s priporočili strokovnjakov in je v letih 2000 in 2001 še naprej vztrajala pri tem, da ima Kambodža pravico do imenovanja sodnikov, da kamboški sodniki predstavljajo večino osebja in da postane sodišče sestavni del kamboškega sodstva (Linton 2001, 187–9).

Leta 2001 je kamboška vlada sprejela Zakon o ustanovitvi izrednih senatov, ki je uredil številna še nerešena pravna in politična vprašanja med generalnim sekretarjem ZN in kamboško vlado.⁴³ 8. Februarja 2002 je generalni sekretar zaradi nezadovoljstva zapustil pogajanja, spomladi 2003 pa jih je ponovno podprl. Marca 2003 so strani dosegle dogovor med ZN in Kambodžo, ki naj bi imel prednost pred Zakonom o ustanovitvi izrednih senatov.⁴⁴ V kolikor bi prišlo do neusklajenosti z dogovorom med ZN in Kambodžo, se mora Zakon o ustanovitvi izrednih senatov prilagoditi prvemu. GS ZN je dogovor sprejela 22. maja 2003, 6. junija pa je bil sklenjen med ZN in kamboško vlado (Meijer v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 207–9). Dogovor je glede pregona zločinov, zagrešenih v obdobju Demokratične Kampučije pod kamboškim pravom, postal veljaven 29. aprila 2005 (Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia). V letu 2005 so ZN ustanovili misijo za Podporo pri sojenjih Rdečim Kmerom (*United Nations Assistance to the Khmer Rouge Trials – UNAKRT*), ki naj bi nudila tehnično pomoč pri delovanju Izrednih senatov sodišča v Kambodži (*Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia – ECCC*). Ena izmed glavnih nalog misije je predvsem ohranjanje in pospeševanje stikov z javnostjo in nudenje najnovejših informacij lokalnemu prebivalstvu (*United Nations Assistance to the Khmer Rouge Trials*).

⁴³ *Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea – Zakon o ustanovitvi izrednih senatov v okviru kamboškega sodstva za pregon zločinov, zagrešenih v obdobju Demokratične Kampučije*, sprejet 27. oktobra 2004, http://www.eccc.gov.kh/english/cabinet/law/4/KR_Law_as_amended_27_Oct_2004_Eng.pdf (15. februar 2010).

⁴⁴ *Agreement between the United Nations and the Royal Government of Cambodia concerning the prosecution under cambodian law of crimes committed during the period of Democratic Kampuchea – Dogovor med Združenimi narodi in Kraljevo vlado Kambodže glede pregona zločinov, storjenih v obdobju Demokratične Kampučije pod kamboškim zakonom*, sprejet 6. junija 2003, http://www.eccc.gov.kh/english/cabinet/agreement/5/Agreement_between_UN_and_RGC.pdf (15. februar 2010).

3.2.5.3 Pravna osnova in pristojnost tribunala

V Zakonu o ustanovitvi izrednih senatov (1. člen) je določeno, da je namen le-teh sojenje voditeljem Demokratične Kampučije in tistim, ki so najbolj odgovorni za zločine in hude kršitve kamboškega kazenskega zakonika, mednarodnega humanitarnega prava in običajev ter priznanih mednarodnih konvencij s strani Kambodže, zagrešenih v obdobju med 17. aprilom 1975 in 6. januarjem 1979.⁴⁵ Enako določilo vsebuje tudi dogovor med ZN in Kambodžo.

V skladu s 3. členom Zakona o ustanovitvi izrednih senatov ima ECCC pristojnost sojenja osumljencev zaradi zločinov, ki so bili storjeni med 17. aprilom 1975 in 6. januarjem 1979 in so naštetih tudi v kamboškem kazenskem zakoniku iz leta 1956. Med te zločine sodijo: umor, mučenje in pregon na verski osnovi. Rok zastaranja, ki je določen v omenjenem zakoniku, je s tem namenom za naštete zločine v pristojnosti ECCC podaljšan za dodatnih 30 let. Najvišja možna kazen za te zločine je dosmrtna zaporna kazen, kar je v skladu s Ustavo Kraljevine Kambodže.⁴⁶

V 4., 5. in 6. členu Zakona o ustanovitvi izrednih senatov so določena kazniva dejanja, za pregon katerih je pristojen tribunal. Definicija zločina genocida, ki je v pristojnosti ECCC, je enaka definiciji, ki jo najdemo v Konvenciji o preprečitvi in kaznovanju zločina genocida iz leta 1948. Kaznivi pa so udeležba, načrtovanje in poskus izvršitve genocidnega dejanja. Pod omenjeno definicijo genocida spadajo:

- a) poboj članov skupine,
- b) povzročanje hudih telesnih in psihičnih poškodb članom skupine,
- c) namerno povzročanje življenjskih okoliščin, ki lahko povzročijo fizično uničenje celotne skupine ali dela skupine,
- d) vsiljevanje ukrepov, ki preprečujejo rojstva v skupini,
- e) nasilna premestitev otrok iz ene skupine v drugo.

V okvir zločinov proti človečnosti, ki so v pristojnosti ECCC, spadajo:

- a) umor,
- b) iztrebljanje,
- c) deportacija,

⁴⁵ *Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea* – Zakon o ustanovitvi izrednih senatov v okviru kamboškega sodstva za pregon zločinov, zagrešenih v obdobju Demokratične Kampučije, sprejet 27. oktobra 2004, http://www.eccc.gov.kh/english/cabinet/law/4/KR_Law_as_amended_27_Oct_2004_Eng.pdf (15. februar 2010).

⁴⁶ *Ibid.*

- d) zapor,
- e) mučenje,
- f) posilstvo,
- g) pregon na politični, verski in rasni osnovi,
- h) druga nehumana dejanja.

ECCC ima pristojnost tudi nad osumljenci, ki so zagrešili hude kršitve Ženevske konvencije, sprejete 12. avgusta 1949, v času med 17. aprilom 1975 in 6. januarjem 1979. Mednje spadajo:

- a) namerni umor,
- b) mučenje in nehumano ravnanje,
- c) namerno povzročanje trpljenja ali hude poškodbe telesa ali zdravja,
- d) uničenje ali huda škoda na lastnini, ki se je ne more opravičiti na podlagi vojaške nujnosti in je bila povzročena nezakonito ter iz objestnosti,
- e) siljenje vojnega ujetnika ali civilista k služenju v nasprotnikovih vojaških silah,
- f) namerno prikrajšanje vojnega ujetnika ali civilista za pravico do poštenega sojenja,
- g) nezakonita deportacija ali premestitev ali nezakonito pridržanje civilistov,
- h) ugrabitve.

Poleg teh zločinov pa Zakon o ustanovitvi izrednih senatov (7., 8. člen) v skladu s Haaško konvencijo o zaščiti kulturne lastnine določa tudi pristojnost nad osumljenci, ki so obtoženi uničenja kulturne lastnine med oboroženim konfliktom v primeru oboroženega konflikta iz leta 1954, in obtoženih, ki so najbolj odgovorni za zločine, storjene proti mednarodno zaščitenim osebam v skladu z Dunajsko konvencijo o diplomatskih odnosih iz leta 1961.⁴⁷

Kazenski pregon v okviru ECCC je tako omejen na nekdanje voditelje Demokratične Kampučije, ki so zasedali višje položaje, in na tiste, ki so najbolj odgovorni za zagrešene grozovitosti. Kadri partije Rdečih Kmerov, ki so v času konflikta zasedali nižje položaje, tako niso prioriteta pregona pred ECCC. Časovna pristojnost sodišča, kot že omenjeno, obsega obdobje med 17. aprilom 1975 in 6. januarjem 1979 (Linton 2001, 190).

⁴⁷ *Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea* – Zakon o ustanovitvi izrednih senatov v okviru kamboškega sodstva za pregon zločinov, zagrešenih v obdobju Demokratične Kampučije, sprejet 27. oktobra. 2004, http://www.eccc.gov.kh/english/cabinet/law/4/KR_Law_as_amended_27_Oct_2004_Eng.pdf (15. februar 2010).

3.2.5.4 Organizacijska struktura tribunala

Nesoglasja glede organizacijske strukture senatov so bila stalnica med ZN in kamboško vlado. Slednja je vse od začetka zagovarjala tristopenjsko strukturo, sestavljeno iz sodnega, prizivnega in vrhovnega senata. Na drugi stani pa so ZN zagovarjali dvostopenjsko strukturo, predvsem zaradi hitrejših razprav in cenejših sojenj, ki bi vseeno omogočala možnost pritožbe na kazensko obsodbo. Dogovor med obema akterjema je na koncu določil, da bo ECCC sestavljeno iz predsodnega, sodnega in vrhovnega senata (Meijer v Romano, Nollkaemper in Kleffner 2004, 217–8).

Dogovor med ZN in Kraljevo vlado Kambodže glede pregona zločinov, zagrešenih v obdobju Demokratične Kampučije (3. člen), določa, da je sodni senat sestavljen iz treh kamboških in dveh mednarodnih sodnikov. Senat vrhovnega sodišča pa je sestavljen iz štirih sodnikov, ki so državljani Kambodže, in treh mednarodnih sodnikov; senat pa ima hkrati funkcijo prizivnega senata in senata zadnje stopnje. Mednarodne sodnike na delovno mesto imenuje vrhovni pravosodni svet (Supreme Council of the Magistracy) na predlog generalnega sekretarja ZN. V 5., 6. in 8. členu istega dokumenta je določeno, da poleg sodnikov v obeh senatih ECCC sodelujeta tudi preiskovalna sodnika, od katerih je eden mednarodni, drugi pa je kamboške narodnosti, njuna glavna naloga pa je vodenje preiskav. Tožilsko funkcijo ravno tako opravljata en mednarodni in en kamboški tožilec, tribunal pa ima tudi svoj administrativni urad.⁴⁸

Trenutno je sodni senat ECCC v Phnom Phenu sestavljen iz štirih kamboških sodnikov, od tega je en nadomestni, mednarodna sodnika prihajata iz Francije in z Nove Zelandije, nadomestna sodnica pa iz Avstrije. V že vzpostavljenem vrhovnem sodnem senatu sedi pet kamboških sodnikov, vključno z nadomestnim in štirimi mednarodnimi iz Japonske, Poljske, Šri Lanke, ter nadomestna sodnica iz Francije (Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia).⁴⁹

⁴⁸ *Agreement between the United Nations and the Royal Government of Cambodia concerning the prosecution under cambodian law of crimes committed during the period of Democratic Kampuchea* – Dogovor med ZN in Kraljevo vlado Kambodže glede pregona zločinov, storjenih v obdobju Demokratične Kampučije pod kamboškim zakonom, sprejet 6. junija 2003, http://www.eccc.gov.kh/english/cabinet/agreement/5/Agreement_between_UN_and_RGC.pdf (15. februar 2010).

⁴⁹ Skupaj ECCC (vključno s predsodnim senatom) sestavlja 17 kamboških in 12 mednarodnih sodnikov (Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia).

3.2.5.5 *Financiranje tribunala*

Financiranje ECCC je bilo ob pričetku ustanovitve kamen spotike v okviru ZN zaradi predloga o prostovoljnih prispevkih, iz katerih naj bi se tribunal financiral. Generalni sekretar ZN je tako v svojem poročilu marca 2003 zavrnil predlog GS ZN o financiranju s prostovoljnimi prispevki zaradi dolgoročne finančne negotovosti takšnega sistema. Kasneje je s kamboško vlado dosegel dogovor, ki določa, da se plače in stroški kamboških sodnikov in osebja financirajo s strani kamboške vlade, plače in stroške mednarodnih sodnikov in ostalega osebja pa pokrivajo ZN prek mehanizma ocenjenih prispevkov (Kamhi 2007, 583).

Kot že omenjeno, si kamboška vlada in ZN delita stroške tribunala, ki so bili na začetku za triletno obdobje delovanja ocenjeni na 56,3 milijona ameriških dolarjev. Delež ZN, zbran preko prostovoljnih prispevkov, naj bi znašal 43 milijonov dolarjev (od tega naj bi 21 milijonov prispevala Japonska), ostalih 13,3 milijona dolarjev pa bo morala zagotoviti vlada sama. Med drugimi stroški so ZN odgovorni za plače mednarodnega osebja, vlada pa skrbi za stroške kamboškega dela osebja, ki naj bi prejeli zgolj pol toliko, kot prejemajo njihovi mednarodni kolegi. Kamboška vlada bo večino zneska ECCC darovala v obliki sredstev in storitev, kot so pripor osumljencev, kritje njihovih zdravstvenih stroškov, zagotavljanje varnosti osebja, zaščita prič in drugo. Večino desetodstotnega deleža, ki ga bo v obliki direktnega finančnega nakazila prispevala vlada, bo le-ta skušala zbrati s pomočjo neposredne bilateralne pomoči (Higonnet 2006, 394–5).

Med akterji, ki so v letu 2008 prispevali v kamboški del proračuna ECCC, na prvem mestu najdemo Skrbniški sklad Združenih narodov (*United Nations Trust Fund – UNTF*), ki je nasledil UNTAC, sledijo Japonska, Kambodža, Evropska komisija (okoli 1,3 milijona ameriških dolarjev), Indija, Tajska, Nizozemska, Nova Zelandija, Švica, Avstralija in Francija. V letu 2009 je prišlo do ponovne ocenitve začetnega proračuna, ki naj bi omogočal nemoteno delovanje tribunala. Ta se je povečal s 13,3 na 19,1 milijona, oziroma za slabih 6 milijonov ameriških dolarjev (Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia).⁵⁰

⁵⁰ Največ pa so v finančni prispevek ZN, namenjen kamboškemu tribunalu do leta 2009, prispevale Kanada, Danska, Norveška, Švedska, ZDA in Japonska, ki je prispevala celoten obljubljeni znesek v višini 21 milijonov ameriških dolarjev. V celoti so ZN v proračun ECCC do sedaj prispevali slabih 77 milijonov dolarjev (United Nations Assistance to the Khmer Rouge Trials).

3.2.6 IRAK

3.2.6.1 Zgodovinsko ozadje konflikta v Iraku

Po koncu prve svetovne vojne je bil Irak vse do neodvisnosti leta 1932 britanska kolonija. Leta 1954 je država postala članica ZN in bila med drugim tudi ustanovna članica Arabske lige. V državnem udaru julija 1958 je vlado prevzel general Abdul Karim Qasim, ki je bil februarja 1963 umorjen s strani Arabske socialistične stranke⁵¹ pod vodstvom generala al-Bakra (Higonnet 2006, 399). Po devetih mesecih je nekdanji predsednik Arif v državnem udaru odstranil stranko z vodilnega položaja. Po njegovi smrti v letalski nesreči ga je nadomestil njegov brat, ki je državo vodil do 17. julija 1968, ko je skupina članov Arabske socialistične stranke v udaru zrušila Arifov režim. Al-Bakr je postal iraški predsednik in predsednik Revolucionarnega poveljniškega sveta (*Revolutionary Command Council – RCC*). Leta 1979 je oba položaja prevzel Sadam Husein in med leti 1980 in 1988 je sledila iransko-iraška vojna, ki je prekinila gospodarski razvoj Iraka (International Center for Transitional Justice 2005). Leta 1988 je Irak razglasil zmago, vendar pa se je država soočala z velikimi finančnimi dolgovi in vedno močnejšimi kurdsкими upori na severu. Vlada je kurdske upore zadušila tudi s pomočjo orožja za množično uničevanje, kar je povzročilo na tisoče civilnih žrtev (Bassiouni 2005, 105).

Po koncu iransko-iraške vojne se je Irak znašel v hudih ekonomskih težavah. Husein je izhod iz krize videl v sosednjem, z nafto bogatem Kuvajtu. Avgusta 1990 je sledila invazija na Kuvajt, z izgovorom, da Kuvajt nezakonito črpa iraško nafto. Zaradi dogodkov so ZN nad Irakom pričeli izvajati ekonomske sankcije in obenem zahtevali takojšen umik Iraka iz Kuvajta. Ker je Irak zavrnil umik, je VS ZN enoglasno potrdil vojaško akcijo proti Iraku pod okriljem mednarodnih koalicijskih sil, ki so jih vodile ZDA (zalivska vojna). Vojna, v kateri je bilo ubitih okoli 100.000 ljudi, se je končala leta 1991. Po vojni so se Kurdi in muslimani uprli Huseinovi vladi, ki je upor nasilno zatrla in za sabo pustila na tisoče žrtev. V dogajanje so se vmešale ZDA, Velika Britanija in Francija, ki so vzpostavile »no-fly območja« na severu in jugu države, VS ZN pa je od oblasti zahteval predajo orožja za množično uničevanje (Macmillan v Dancev in Macmillan 2005, 4). Marca 2003 je pod vodstvom ZDA sledila invazija na Irak, ki so jo opravičevali s trditvami, da Irak poseduje orožje za množično uničevanje in da je njihov glavni cilj odstranitev nasilnega diktatorja ter vzpostavitev

⁵¹ Bolj znana kot stranka Baas.

demokratične države. Po invaziji so ZDA na območju države vzpostavile Koalicijsko nadzorno upravo (*Coalition Provisional Authority – CPA*), z nalogo nadzora nad državo v tranzicijskem obdobju (Dodge 2005, 30). CPA je bila razpuščena junija 2004 s prenosom oblasti iraški prehodni vladi (*Iraqi Interim Government – IIG*) do izvedbe volitev 30. januarja 2005 (Higonnet 2006, 59).

Obdobje Huseinovega vladanja je bilo polno nasilja, naperjenega proti iraškim etničnim in verskim skupnostim. Na severu države se je kurdska skupnost več let soočala s prisilnimi deportacijami in številnimi drugimi oblikami nasilja. Med drugim je prišlo tudi do prisilnih premestitev etničnih manjšin iz z oljem bogate regije Kirkuk, ki so jih nato nadomestile arabske družine, in do genocidne kampanje »Anfal«, kjer naj bi bilo od februarja do septembra 1998 ubitih več kot 100.000 Kurdov. Na jugu je bilo več kot pol milijona šiitov pregnanih v Iran, med 50.000 in 70.000 civilistov je bilo zaprtih ali pa so iz neznanih vzrokov preprosto izginili. Po ocenah naj bi se od 250.000 prebivalcev, kolikor jih je bilo leta 1990, njihovo število leta 2003 zmanjšalo na zgolj 40.000 (International Center for Transitional Justice 2005).

3.2.6.2 Vzpostavitev Vrhovnega iraškega kazenskega tribunala in vloga ZN

Decembra 2003 je iraški vladni svet (*Interim Governing Council – IGC*), ki je prevzel vlogo iraške vlade, medtem ko je CPA upravljala z državo, razglasil vzpostavitev Posebnega iraškega tribunala (*Special Iraqi Tribunal – SIT*), ki naj bi deloval v okviru nacionalnega prava. Njegova glavna naloga naj bi bila sojenje odgovornim za zločine in nasilje, ki so ga povzročili člani nekdanjega vladajočega iraškega režima (Goldstone 2009, 119). Poleg tega je resolucija 1483, sprejeta s strani VS ZN, na podlagi VII. poglavja UL ZN določila, da morajo države članice odreči zatočišče tistim članom preteklega iraškega režima, ki naj bi bili odgovorni za povzročena nasilna dejanja, in podpreti napore, ki bodo odgovorne privedli pred sodišče (S/RES/1483/2003).⁵² Mandat tribunala je bil na novo potrjen s strani IIG leta 2005 (kar pomeni, da je bil »ponovno« ustanovljen pod okriljem iraškega pravnega sistema), obenem se je preimenoval v Vrhovni iraški kazenski tribunal (*Supreme Iraqi Criminal Tribunal – SICT*), sprejetih pa je bilo tudi nekaj amandmajev k statutu iz leta 2003 (Goldstone 2009, 120).

⁵² Po trinajstih mesecih je resolucija 1483 formalno končala okupacijo koalicijskih sil, na čelu z Veliko Britanijo in ZDA. Resolucija je potrdila uporabo mednarodnega humanitarnega prava do vzpostavitve prehodne vlade (Bassiouni 2005, 126).

Busheva administracija je pri oblikovanju sodnega sistema v Iraku od samega začetka nasprotovala udeležbi ZN ali kateregakoli drugega mednarodnega telesa. Zavrnili so tudi predlog, podan s strani predstavnikov državnega urada, akademskih strokovnjakov in strokovnjakov na področju mednarodnega prava o ustanovitvi hibridnega tribunala z nacionalno in mednarodno pravno osnovo in mešanim osebjem (Higonnet 2006, 400–1).⁵³

3.2.6.3 Pravna osnova in pristojnost sodišča

Tribunal ima pristojnost nad posamezniki, ki prebivajo na območju Iraka in so obtoženi, da so zagrešili zločin genocida, zločine proti človečnosti ali vojne zločine. Definicije zločinov so preslikava definicij iz rimskega statuta, ki jih iraško pravo prej še ni vsebovalo, kljub temu da je država podpisnica Ženevske konvencije in Konvencije o preprečitvi in kaznovanju zločina genocida iz leta 1948. SICT lahko svojo pristojnost izvaja tudi izven iraškega ozemlja, vendar so morali biti omenjeni zločini zagrešeni med 17. julijem 1968 in 1. majem 2003. S tem določilom pristojnost tribunala zajema tudi ozemlji Kuvajta in Irana, ne zajema pa tujih državljanov, prav tako so izključeni tudi pripadniki koalicijskih sil, kar je dokaj zaskrbljujoče, saj je v oziru na prisotnost tuje uprave s tem ogrožena neodvisnost sodišča (Bassiouni 2005, 147–50). SICT izvaja pristojnost tudi nad posamezniki, ki so obtoženi političnih prekrškov pod iraškim pravom. Ti prekrški pa vključujejo poskuse vplivanja na sodstvo, zapravljanje naravnih virov, zlorabo položaja in zasledovanje politik, ki vodijo k vojni proti arabski državi (Human Rights Watch 2005).

Posebnost tribunala je uporaba smrtne kazni za zločine v pristojnosti SICT. Smrtna kazen, vsebovana v 30(a) členu statuta sodišča, je obvezujoča in ne vsebuje možnosti znižanja kazni s strani vladnih uradnikov.⁵⁴ To določilo pa direktno krši iraške humanitarne obveznosti pod MPDPP. Že omenjeni člen poleg tega določa, da mora biti kazen izvršena v roku največ 30 dni po izdani končni odločitvi (Human Rights Watch 2005).

⁵³ Osebe bi sestavljali iraški sodniki in sodniki iz arabskih držav (Higonnet 2006, 400).

⁵⁴ *Law of the Supreme Iraqi Criminal Tribunal* – Zakon o vrhovnem iraškem kazenskem tribunalu, sprejet 18. oktobra 2005, <http://www.ictj.org/static/MENA/Iraq/iraq.statute.engtrans.pdf> (22. maj 2010).

3.2.6.4 Organizacijska struktura tribunala

Struktura tribunala je podobna strukturi MKSJ in MKSR. Statut tribunala v 1. delu določa, da tribunal sestavljajo prizivna komisija z močjo pregleda sodb in odločitev, ki so jih podali sodni senat ali preiskovalni sodniki, eden ali več sodnih senatov, preiskovalni sodniki, tožilski urad in ustrezna administrativna služba. Prizivni senat je sestavljena iz 9 sodnikov, ki izmed svojih članov izvolijo svojega predsednika, ki je hkrati tudi predsednik SICT. Sodni senat je sestavljen iz petih sodnikov. Če je potrebno, lahko svet ministrov na osnovi predloga, podanega s strani predsednika SICT, imenuje sodnike, ki niso iraški državljani in imajo izkušnje z zločini v pristojnosti tribunala, v primeru, da je ena izmed strank v sojenju država. Ti sodniki bodo na delovno mesto imenovani s pomočjo mednarodne skupnosti, ki vključuje ZN.⁵⁵ Od maja 2005 je celotno osebje tribunala obsegalo 250 oseb, vključno s 48 sodniki in 16 tožilci. Kljub določilu, ki omogoča sodelovanje mednarodnih sodnikov, do tega še ni prišlo. Vsi sodniki so bili od oktobra 2005 iraški državljani, ki so bili izbrani iz nabora etničnih in verskih skupin s strani iraške vlade po posvetovanju s sodnim svetom (Human Rights Watch 2005).

Mednarodni element znotraj tribunala je vsebovan v 7. členu statuta, ki pravi, da mora glavni preiskovalni sodnik imenovati osebe, ki ne smejo imeti iraškega državljanstva in bodo sodelovale s preiskovalnimi sodniki, njihova vloga pa bo predvsem nadzorne in posvetovalne narave (Goldstone 2009, 123). Sodno osebje znotraj tribunala naj bi bilo v primerjavi z drugimi mešanimi sodišči visoko izobraženo in usposobljeno, kar je verjetno posledica tega, da je bila izbira zaradi velikega števila že obstoječih pravnih strokovnjakov v državi ob vzpostavitvi tribunala močno olajšana (Higonnet 2006, 402).

3.2.6.5 Financiranje tribunala

Kmalu po ustanovitvi SIT so ZDA objavile namero o darovanju 75 milijonov dolarjev v proračun sodišča v letu 2004 (Bassiouni 2005, 120). Ameriška podpora tribunalu se je nadaljevala tudi v letu 2005 z 128 milijoni in v letu 2006 z 61 milijoni ameriških dolarjev, namenjenih vzdrževanju prostorov, preiskavam in postopkom v okviru sodišča. Finančna pomoč ni bila namenjena neposredno tribunalu, temveč Uradu za oblastne zločine (*Regime*

⁵⁵ *Ibid.*

Crimes Liaison Office – RCLO),⁵⁶ ki je imel pomembno vlogo pri fizični vzpostavitvi tribunala in urjenju sodnega osebja. Poleg ameriške finančne podpore iraški tribunal finančna sredstva za delovanje v višini 15 milijonov dolarjev prejema tudi iz iraškega državnega proračuna (Dougherty 2007, 3–7).

3.2.7 LIBANON

3.2.7.1 Zgodovinsko ozadje konflikta v Libanonu

Zgodovina Libanona je bila od leta 1946, ko se je država rešila francoske nadvlade, zaznamovana s številnimi konflikti na eni in s finančnimi in trgovskimi uspehi glavnega mesta Bejrut na drugi strani. Šestdeseta leta so bila za državo relativno mirno obdobje, z naraščajočo blaginjo, ki je izhajala predvsem iz turizma in bančnega sektorja v Bejrutu, medtem ko so bili drugi deli države nerazviti in revni. Sedemdeseta leta so za državo postala nemirna zaradi prihoda palestinskih beguncev, ki so se umikali pred arabsko-izraelsko vojno (U. S. Department of State 2010a). Politični oder je v tistem času zaznamoval prihod Yasserja Arafata in Palestinske osvobodilne organizacije (*Palestinian Liberation Organization – PLO*), kar je vodilo v zaostrovanje odnosov med muslimani in kristjani. Civilna vojna med Palestinci, ki so se pridružili muslimanskim frakcijam, in kristjani je izbruhnila aprila 1975, leto kasneje pa se je na prošnjo libanonskega predsednika v konflikt vmešala sirska vojska. Jeseni 1976 je bil na srečanju arabskega vrha predlagan načrt za končanje vojne, vendar so se varnostne razmere na jugu države sočasno poslabšale. Po napadu PLO na območju severnega Izraela in povračilni akciji, ki je sledila, je Izrael marca 1978 napadel Libanon (International Center for Transitional Justice 2010). V odgovor je VS ZN sprejel resolucijo 425, ki je zahtevala takojšnji umik izraelskih sil in ustanovila Prehodno silo Združenih narodov v Libanonu (*United Nations Interim Force in Lebanon – UNIFIL*) (S/RES/425/1978).

Premirje med Sirijo, PLO in Izraelom leta 1981 je trajalo približno eno leto, ko so konflikti zaradi številnih vojaških akcij z vseh strani ponovno izbruhnili. Avgusta 1982 so se po ponovnem vmešavanju ZDA sirske čete in bojavniki PLO umaknili iz Bejruta. Z izraelsko

⁵⁶ Urad je podrejen ameriški ambasadi v Iraku, njegova glavna naloga pa je vodenje dnevnih aktivnosti tribunala (Human Rights Watch 2005).

podporo je bil izvoljen tudi novi predsednik, Bashir Gemayel, vendar je bil umorjen komaj mesec po izvolitvi na položaj. Po poboju 800 palestinskih civilistov s strani libanonskih krščanskih čet so dan po Gemayelovi smrti izraelske čete ponovno vkorakale v Bejrut, da bi zaščitile muslimanske vojaške postojanke. Maja 1983 so Libanon, Izrael in ZDA podpisale dogovor o umiku izraelskih čet, ki je bil pogojen z odhodom sirskih čet, vendar pa je Sirija dogovoru nasprotovala, zato se je nasilje nadaljevalo. Obdobje so zaznamovali tudi številni teroristični napadi na ameriške in evropske institucije ter njihovo osebje. Poleg tega je prišlo do radikalizacije med libanonskimi muslimanskimi gibanji, iz katerih je kasneje nastal Hezbolah (Harik 2004, 192–8).⁵⁷

Med letoma 1985 in 1989 se je kljub številnim državnim naporom pomirjanja nastale situacije konflikt v državi stopnjeval. Bojevanje je doseglo vrhunec med 1985 in 1986 v »vojni med tabori«, dokler se ni nasilje leta 1987 preselilo v Bejrut, ko so se Palestinci, združeni z Druzi, borili proti muslimanskemu gibanju Amal, kar je vodilo v povečano sirske vmešavanje v konflikt. Septembra 1988 je predsedniku Aminu Gemayelu potekel mandat, preden pa je odstopil s položaja, je za vodenje vlade imenoval krščanskega premiera Michela Aouna, kar je bilo v nasprotju z libanonskim »nacionalnim paktom«, ki je zahteval, da položaj zasede sunitiski musliman. Libanon je bil razdeljen na krščansko vlado v vzhodnem Bejrutu in muslimansko vlado na zahodu. Februarja 1989 je Aoun napadel nasprotne sile v »vojni osvoboditve« proti sirskim in libanonskim silam, ki so ga oktobra 1990 s skupnimi močmi izgnale iz države. V novembru 1992 je bil izvoljen novi parlament, Rafiq Hariri pa je postal premier in pričela se je postopna obnova države. Maja 2000 se je izraelska vojska po 22 letih okupacije umaknila z večjega dela ozemlja, južna libanonska vojska (*South Libanon Army – SLA*)⁵⁸ pa je razpadla. Konflikti med stranmi so se po tem vseeno nadaljevali z nadaljnjim vmešavanjem Sirije, navezujoči se na modro črto, ki je določala mejo med Libanom in Izraelom (določena s strani ZN) (Spencer 2007, 110–8).

Maja 2005 je bil v bombnem napadu skupaj z 22 člani spremstva ubit nekdanji premier Rafiq Hariri. Omenjeni napad je povzročil številne proteste v Bejrutu in ponovni mednarodni pritisk, kar je vodilo v umik preostale sirske vojske v državi. Zaradi številnih bombnih napadov na politične in druge osebnosti, ki so sledili, je libanonska vlada sprejela dogovor z VS ZN o ustanovitvi posebnega tribunala, ki naj bi sodil tistim, ki bi bili obtoženi v procesu preiskav, ki jih je vodila Mednarodna neodvisna preiskovalna komisija ZN (*United*

⁵⁷ Dobesedni pomen: Božja stranka. Islamistična politična in paramilitarna organizacija v Libanonu, ki v državi upravlja s številnimi šolami, bolnišnicami za tisoče libanonskih šiitov in je obenem pomembna politična sila (Harik 2004, 198).

⁵⁸ Libanonski zavezniki izraelskih vojaških sil.

Nations International Independent Investigative Commission – UNIIIC). Junija 2005 so v državi potekale parlamentarne volitve, v katerih je večino prejel Sa'ad Hariri (Rafiq Haririjev sin), novi ministrski kabinet pa se je osredotočil na politično in ekonomsko obnovo države ter na pravico Hezbolaha do posedovanja vojaškega orožja za izvajanje državnega odpora proti izraelski okupaciji libanonskega ozemlja (International Center for Transitional Justice 2010). Temu so sledili številni vojaški udari iz izraelske in libanonske strani. Junija 2006 pa so gverilci Hezbolaha prestopili izraelsko mejo in s tem povzročili ponovne konflikte med državama. Trimesečno vojskovanje se je končalo 14. avgusta s premirjem in umikom Izraela ter razoroževanjem Hezbolaha. V nasilju je umrlo okoli 1.200 libanonskih civilistov, na stotine borcev Hezbolaha in okoli 120 izraelskih vojakov ter 43 civilistov na izraelski strani (Human Rights Watch 2010).

3.2.7.2 Vzpostavitev Posebnega libanonskega tribunala in vloga ZN

Oktober 2004 se je pričel niz številnih umorov libanonskih političnih in drugih veljakov. Umori so se zaključili 14. februarja 2005 z napadom na dvakratnega nekdanjega premiera Rafiqa Haririja in njegovo 22-člansko spremstvo. Po pričetku libanonskih in mednarodnih preiskav dogodka je libanonska vlada 13. decembra 2005 ZN zaprosila za pomoč pri ustanovitvi tribunala z mednarodnim značajem, za pregon in sojenje domnevnih storilcev. VS ZN je ugodil prošnji libanonske vlade s sprejetjem resolucije 1644. Konec marca 2006 je VS ZN pooblastil generalnega sekretarja ZN za pogajanja o ustanovitvi tribunala z libanonsko vlado. Rezultat pogajanj sta bila dogovor in statut libanonskega tribunala, vendar do podpisa dogovora zaradi političnih razmer v državi ni prišlo (Maučec 2009, 79–80), zato je 30. maja 2007 VS ZN uporabil moč na podlagi VII. poglavja UL in v resoluciji 1757 določil, da bosta dogovor in statut posebnega libanonskega tribunala (*Special Tribunal for Lebanon – STL*) pričela veljati z 10. junijem 2007. Dogovor naj bi bil v veljavi tri leta, po tem obdobju pa bosta strani v posvetovanju z VS ZN pregledali delo tribunala. V primeru, da aktivnosti tribunala ne bodo zaključene, se bo veljavnost dogovora podaljšala v skladu z dogovorom med libanonsko vlado in VS ZN(S/RES/1757/2007, 21.čl.)

3.2.7.3 *Pravna osnova in pristojnost tribunala*

Kot določa STL (1., 2., člen), je namen ustanovitve libanonskega tribunala sojenje osebam, ki so odgovorne za napad 14. februarja 2005, v katerem je bilo poleg nekdanjega premiera Rafiqa Haririja ubitih še 22 oseb. Pristojnost STL se lahko razširi tudi na druge dogodke, če tribunal ugotovi, da so drugi napadi, ki so se zgodili v Libanonu med 1. oktobrom 2004 in 12. decembrom 2005, povezani in v skladu z načeli kazenskega prava in imajo enako naravo ter težo kot napadi 14. februarja 2005.⁵⁹ Kaznivi dogodki, ki kažejo na povezavo s primerom Hariri, pa morajo biti sestavljeni iz petih elementov, in sicer: zločinskega motiva, namena za povzročitev napada, ustrezne narave napadenih žrtev, vzorca napada in storilcev zločina. Zločini, povzročeni po 12. decembru 2005, so lahko vključeni v pristojnost STL pod enakimi pogoji, če tako odločita libanonska vlada in ZN s privolitvijo VS ZN. Osnova za delovanje STL je nacionalno pravo, saj tribunal uporablja določila libanonskega kazenskega zakonika, ki med drugim omenja tudi pregon in kaznovanje terorističnih dejanj, prekrške in zločine proti življenju in osebni integriteti posameznikov, nedovoljena združenja (združenja zločincev) in neprijavo zločina ali prekrška (International Center for Transitional Justice 2008).

Prvotni poskus vključitve zločinov proti človečnosti v pristojnost sodišča je bil zavrnjen, ravno tako kot poskusi navezovanja na mednarodne in regionalne instrumente, ki se navezujejo na teroristična dejanja, kot je arabska konvencija o zatiranju terorizma. Definicijo terorizma določa libanonsko pravo iz leta 1943, ko je bil sprejet libanonski kazenski zakonik (International Center for Transitional Justice 2008).

3.2.7.4 *Organizacijska struktura tribunala*

STL s sedežem na Nizozemskem je sestavljen iz administrativnega urada, tožilskega urada, senatov in urada za obrambo. Senati STL so sestavljeni iz preiskovalnega sodnika, dveh sodnih senatov, ki so sestavljeni iz treh sodnikov, in prizivnega senata, ki ga sestavlja pet sodnikov. V sestavi senata ne more biti manj kot 11 in ne več kot 14 sodnikov, v vsakem pa imajo večino mednarodni sodniki, katerih mandat traja 3 leta (Special Tribunal for Lebanon).

⁵⁹ *Statute of the Special Tribunal for Lebanon* – Statut posebnega tribunala za Libanon, sprejet 30. maja 2007, <http://www.stl-tsl.org/x/file/TheRegistry/Library/BackgroundDocuments/Statutes/Resolution%201757-Agreement-Statue-EN.pdf> (2. marec 2010).

Prvega avgusta 2007 je generalni sekretar ZN poslal pismo državam članicam, naj imenujejo ustrezne kandidate za mednarodne sodnike v okviru STL. Mednarodne sodnike je na delovna mesta imenoval generalni sekretar ZN po posvetovanju z libanonsko vlado. Statut tribunala med drugim določa tudi, da mora mesto glavnega tožilca zasedati mednarodni tožilec (International Center for Transitional Justice 2008).

3.2.7.5 Financiranje tribunala

V skladu s 5. členom Dogovora med ZN in Republiko Libanon o ustanovitvi STL bodo 51 odstotkov finančnih sredstev za delovanje tribunala prispevale države članice ZN prek prostovoljnih prispevkov, ostalih 49 odstotkov pa bo prispevala libanonska vlada. Dogovor o ustanovitvi STL določa tudi, da bo generalni sekretar ZN pričel s procesom ustanovitve tribunala, ko bo zbral dovolj prispevkov za pričetek delovanja in za nadaljnjih 12 začetnih mesecev dela ter zagotovil sredstva, ki bodo enaka pričakovanim stroškom 24-mesečnega delovanja tribunala. V kolikor bodo finančna sredstva nezadostna, morata generalni sekretar ZN in VS ZN raziskati druge možnosti financiranja tribunala.⁶⁰

V začetku decembra 2008 je upravni odbor, katerega naloga je med drugim tudi sprejemanje letnega proračuna, sprejel proračun za STL v višini 51,4 milijona ameriških dolarjev za prvo leto delovanja, s pričetkom 1. januarja 2009. V primeru nepričakovanih stroškov v teku leta lahko administrativni urad predlaga nadomestni proračun, ki ga mora odobriti upravni odbor tribunala. Med ZN in STL potekajo priprave na zaprtje Skrbniškega sklada ZN in za prenos preostalih sredstev, namenjenih financiranju tribunala še pred pričetkom delovanja. Konec decembra 2008 je STL prejel prvo nakazilo v višini 10 milijonov dolarjev za prvo leto delovanja (S/2007/525).

⁶⁰ *Agreement between the United Nations and the Lebanese Republic on the establishment of The Special Tribunal for Lebanon – Dogovor med Združenimi narodi in Republiko Libanon o ustanovitvi posebnega tribunala za Libanon, sprejet 30. maja 2007, <http://www.stltsl.org/x/file/TheRegistry/Library/BackgroundDocuments/SCResolutions/2007-05-30%20SCR%201757-EN.pdf> (2. marec 2010).*

4 SKLEP

Kljub majhnosti ozemlja Demokratične republike Vzhodni Timor so imeli nasilni dogodki, ki so se pričeli leta 1975 z indonezijsko okupacijo države, velike razsežnosti. Več stotisoč ljudi je umrlo zaradi posledic hudega kršenja človekovih pravic, med drugim tudi zaradi načrtnega stradanja prebivalstva in številnih bolezni.

Ko je Milošević s prihodom na oblast proti koncu 80. let odpravil kosovsko avtonomnost, ki jo je imela država v okviru SFRJ, se je pričel boj za neodvisnost Kosova. Kljub trudu mednarodne skupnosti po ustavitvi nasilja s pogajanji se je to končalo z bombardiranjem FRJ s strani NATO čet. S prihodom ZN na ozemlje se je končala humanitarna tragedija v državi, saj je bilo v času nasilja na tisoče ljudi podvrženih mučenju, aretacijam in posilstvom, približno 800.000 ljudi pa je moralo pobegniti iz države.

Nasilje v Sierri Leone se je pričelo leta 1991 in je trajalo vse do leta 1999. Eden izmed glavnih akterjev, odgovornih za številne kršitve človekovih pravic, je bila stranka RUF, ki se je povezovala tudi z nekdanjim liberijskim predsednikom Charlesom Taylorjem, ki mu za storjene zločine zaradi varnostnih razlogov danes sodijo v Haagu. V času konflikta je prišlo do številnih kršitev človekovih pravic, od ugrabitev, skupinskih posilstev, prisilne rekrutacije otrok do množičnega pohabljanja ljudi.

Raznolika etnična sestava BiH je vodila v nacionalistične težnje posameznih skupin, konflikti pa so se pričeli stopnjevati po razglasitvi neodvisnosti s strani Slovenije in Hrvaške leta 1991. Po razglasitvi bosanske neodvisnosti leto kasneje so se srbske nacionalistične težnje najmočnejše izrazile leta 1995 v času najbolj znanega genocidnega dogodka v Srebrenici, kjer je življenje izgubilo 8.000 muslimanskih Bosancev. Med žrtvami pobojev je bilo veliko otrok, zaradi vojne je moralo domove zapustiti 1,3 milijona ljudi, na ozemlju pa so v tem obdobju zabeležili kar 2,2 milijona beguncev. Vojno stanje se je končalo s podpisom Daytonskega mirovnega sporazuma decembra 1995.

V času vladanja Rdečih Kmerov ali Komunistične partije Demokratične Kampučije, katere glavni cilj je bil spreobrnitev države v agrarno utopijo s pomočjo sistematičnega preseljevanja ljudi iz urbanih površin v agrarne predele, naj bi po ocenah umrlo okoli 1,7 milijona ljudi. Nasilje v Kambodži se je sicer pričelo že pred prihodom Rdečih Kmerov na oblast leta 1975, vendar pa je doseglo svoj vrhunec v času vladanja stranke. Pod vodstvom Pol Pota je stranka v znanih zaporih in posebnih centrih, ki jih je ustanavljala povsod po

državi, mučila in usmrtila na stotisoče ljudi. Kamboški konflikt je bil uradno končan s podpisom Pariškega sporazuma 23. oktobra 1991.

Iraška zgodovina je že od nekdaj polna konfliktov in nasilja. Po Huseinovem prevzemu oblasti leta 1979 je sledilo osemletno obdobje iransko-iraške vojne, ki se je končala z zmago iraške strani. Iraška invazija na Kuvajt se je pričela leta 1990, a je bila po enem letu s pomočjo vojaške koalicije z ZDA na čelu zadušena. Huseinovo vladanje je bilo nasilno in naperjeno predvsem proti iraškim verskim in etničnim skupinam, kar sta najbolj občutili kurdska skupnost na severu države, ki je beležila 100.000 žrtev, in šiiti na jugu države, ki so izgubili več kot 200.000 svojih pripadnikov.

Sedemdeseta leta so za Libanon predstavljala začetek nasilnih dogodkov, ko so v državo prišli palestinski begunci, ki so se umikali pred arabsko-izraelsko vojno. Po bojih med PLO, Sirijo in Izraelom je leta 1981 prišlo do premirja, ki pa je trajalo komaj leto dni. V tem času je prišlo do radikalizacije med muslimanskimi gibanji, iz katerih je kasneje nastalo tudi gibanje Hezbolah, poleg tega pa so se konflikti zaostrovali tudi zaradi vedno bolj pogostih terorističnih napadov. Po vrhuncu bojevanj v letu 1985 in razdelitvi Libanona na krščanski in muslimanski del, je bil leta 1992 izvoljen nov parlament z Rafiqom Haririjem na čelu, ki je bil leta 2005 ubit v bombnem napadu.

Po kratkih opisih zgodovinskih okoliščin v posameznih državah je očitno, da so se hibridni tribunali vzpostavili na ozemljih, ki so jih zaznamovali številni konfliktni dogodki. Te so spremljale grozovite množične kršitve človekovih pravic. Izmed vseh opisanih tribunalov pa verjetno najbolj izstopa libanonski, katerega namen ustanovitve je bilo sojenje napadalcem, odgovornih za napad na dvakratnega nekdanjega premierja Rafiqa Haririja. Tribunal je zaradi namena ustanovitve dokaj poseben, saj se ne ukvarja z dogodki, ki so za seboj pustili na tisoče mrtvih, ampak se osredotoča zgolj na en sam bombni napad leta 2005, v katerem je umrlo 23 ljudi. Čeprav se pristojnost tribunala lahko razširi tudi na druge dogodke, ki so se zgodili v obdobju med 1. oktobrom 2004 in 12. decembrom 2005, so dogodki pred tem obdobjem izvzeti iz pristojnosti sodišča.

Misija ZN UNTAET v Vzhodnem Timorju je v času delovanja opravljala vlogo nadomestne vlade. Med drugim je bila njena vloga tudi vzpostavitev temeljev za obnovo uničene infrastrukture in nadzor nad državnim sodstvom. Prek izdanih UNTAET uredb so bila ustanovljena štiri okrožna sodišča, med njimi tudi SPSC v okviru okrožnega sodišča v Diliju in SCU.

Tako kot v timorskem primeru je tudi na Kosovu misija UNMIK, ki jo je vzpostavil VS ZN, delovala kot začasna uprava, ki je pomagala pri ponovni vzpostavitvi uničene

infrastrukture, izvedbi prvih svobodnih volitev in vzpostavitvi multietnične kosovske policije. Leta 2000 sta bila na Kosovu prek uredbe misije UNMIK (ki je delovala pod okriljem SRSG) v okviru okrožnega sodišča v Mitrovici nameščena prvi mednarodni sodnik in tožilec. Prek nadaljnjih uredb so se pristojnosti mednarodnega osebja postopoma še dodatno razširile.

ZN so bili v Sierr Leone prisotni od leta 1999 naprej prek misij UNAMSIL, UNOMSIL in še vedno prisotne UNIOSIL. Pri vzpostavitvi SCSL pa je imel pomembno vlogo takratni generalni sekretar ZN Kofi Anan, ki ga je VS ZN z resolucijo 1315 pooblastil za vodenje pogajanj o ustanovitvi SCSL. Sierraleonski tribunal je bil ustanovljen na podlagi dogovora med vlado in ZN o ustanovitvi SCSL, pobuda za vzpostavitev sodišča pa je prišla s strani predsednika države leta 2000.

V nasprotju z ostalimi primeri v BiH prisotnost ZN ni bila tako izrazita, močnejšo vlogo sta v državi odigrala NATO in EU. Vendar pa so imeli ZN posredno vlogo pri vzpostavitvi ORZ, saj je bila ustanovitev tribunala znotraj sodišča BiH posledica dogovora med MKSJ in zastopnikom mednarodne skupnosti v državi – uradom visokega predstavnika. Eden izmed glavnih vzrokov uvedbe novega sodnega mehanizma je bil predvsem razbremenitev MKSJ in uspešen zaključek mandata sodišča.

Kambodža je sama poiskala pomoč ZN pri razreševanju nekaznovanosti za zločine iz obdobja Rdečih Kmerov. Glavno vlogo v dolgotrajnih pogajanjih zaradi številnih razhajajočih mnenj je imel generalni sekretar ZN. Leta 2003 je bil dokončno sprejet sporazum med ZN in Kambodžo glede pregona zločinov, zagrešenih v obdobju Demokratične Kampučije. Poleg tega je bila leta 2005 vzpostavljena misija UNAKRT, katere cilj je nudenje tehnične pomoči pri delovanju ECCC.

V Iraku so vodilno vlogo prevzele koalicijske sile pod močnim vodstvom ZDA, ki so v državi ustanovile CPA, katere glavna naloga je bil nadzor v tranzicijskem obdobju. Posebni iraški tribunal, ki naj bi deloval v okviru nacionalnega prava, je prek IGC pričel z delovanjem leta 2003. Njegov naslednik SICT je začel leta 2005, njegova trenutna sestava pa spominja bolj na nacionalno sodišče, ki pri svojem delu uporablja nacionalno in mednarodno pravo.

Tako kot Kambodža je tudi Libanon zaprosil ZN za pomoč pri vzpostavitvi tribunala z mednarodnim značajem. Leta 2006 je VS ZN pooblastil generalnega sekretarja ZN za pogajanja z libanonsko vlado o ustanovitvi le-tega, rezultat pa je bilo sprejetje dogovora in statuta tribunala, ki sta postala veljavna v letu 2007.

Iz opisov postopkov vzpostavitve opisanih tribunalov je razvidno, da so ZN v večini primerov odigrali določeno vlogo pri vzpostavitvi hibridnih sodišč. Njihova vloga je bila v kosovskem in vzhodnotimorskem primeru zelo velika, saj so na ozemlju za določen čas

predstavljali začasno vlado prek vzpostavljenih misij. Tudi v Kambodži, Sierr Leone in Libanonu so bili ZN preko generalnega sekretarja ZN, ki je z vladami držav sklenil dogovore in sporazume, ki so služili kot osnova za pričetek delovanja sodišča, pomemben element pri vzpostavljanju sodišč. V bosanskem primeru lahko v uvodu predstavljeno hipotezo delno zavrnemo, saj ni bilo neposrednega stika ZN pri samem ustanavljanju tribunala, rečemo pa lahko, da so bili le-ti vpleteni posredno, preko MKSJ, ki lahko prek notranjega mehanizma prenese določene primere na ORZ in s tem pripelje sodišče do zastavljenega zaključka mandata. V iraškem primeru pa postavljena hipoteza ne drži, saj so glavno vlogo pri graditvi sodišča od začetka pa vse do danes odigrale koalicijske sile na čelu z ZDA.

Med prevladujoče značilnosti, ki so skupne vsem predstavljenim sodiščem, vsekakor spada kombinacija nacionalnega in mednarodnega osebja. Primer, kjer ima prevladujočo vlogo mednarodno osebje, je Sierra Leone, kjer večino sodnikov na položaj imenuje generalni sekretar ZN. Na drugi strani pa je položaj ravno obraten v primeru ECCC, kjer kamboški sodniki predstavljajo večino. Trenutno sestavlja tribunal 17 kamboških in 12 mednarodnih sodnikov, ki jih na delovno mesto imenuje vrhovni svet magistrata na predlog generalnega sekretarja ZN. Poleg Kambodže lahko kot podoben primer navedemo Kosovo, kjer so bili na začetku mednarodni sodniki, ki so predstavljali manjšino v panelih, velikokrat preglasovani. Sprejem UNMIK uredbe 2000/64 pa je SRSG omogočil, da na zahtevo tožilca, obrambnega odvetnika ali obtoženca v primeru določi mednarodnega tožilca, mednarodnega preiskovalnega sodnika in/ali sestavo treh sodnikov, izmed katerih sta dva mednarodna. Hibridnost je tako v kosovskem primeru ena izmed možnosti, ni pa že vnaprej determinirana. Tudi bosanski primer ima, kar se tiče osebja, podobno zgodbo. V trenutni strukturi namreč prevladujejo domači sodniki, saj so odbori sestavljeni iz dveh domačih in enega tujega, od junija 2008 naprej pa sodišče sestavlja 5 mednarodnih in 13 domačih sodnikov. Iraški primer je vpletenost mednarodnih sodnikov minimiziral, saj lahko svet ministrov, če je to potrebno, imenuje tuje sodnike, in to samo v primeru, da je ena od vpletenih strank v primeru država. Do takšne situacije pa po dostopnih podatkih do sedaj še ni prišlo. Delovanje STL je trenutno v povojih, vendar je določeno, da večino v vsakem senatu predstavljajo mednarodni sodniki.

Za hibridna sodišča je značilna še ena pomembna mešanica, in sicer hkratna uporaba nacionalnega in mednarodnega prava. Vsa opisana sodišča pri svojem delu uporabljajo obe pravni osnovi, a je tako kot pri mešanem osebju med posameznimi sodišči tudi pri uporabi ustreznega prava veliko razlik. Ustanovitveni akti tribunalov v Sierr Leone, Kambodži in Vzhodnem Timorju izrecno določajo uporabo mednarodnega in nacionalnega prava. ECCC ima pristojnost za pregon umora, mučenja in verskega pregona v okviru kamboškega

kazenskega zakonika, SCSL je pristojno za pregon zlorabe deklic in prekrške, ki se navezujejo na uničevanje lastnine v okviru domačega prava, paneli v Vzhodnem Timorju pa lahko ob hkratni uporabi mednarodnih zakonov sodijo tudi za zločin umora in spolne prekrške. V primeru Kosova in BiH je situacija malce drugačna, saj imata tribunala pristojnost za zločine, določene v uporabnem domačem pravu, ki pa vključuje tudi mednarodne zločine. Na Kosovu se mednarodno kazensko pravo uporablja posredno, prek že obstoječe domače zakonodaje, v BiH pa je bila domača zakonodaja dopolnjena tako, da vključuje tudi mednarodne zločine. Tudi iraško sodišče uporablja domačo pravno osnovo, kamor med drugim spadajo geografsko specifična določila, kot so poskusi vplivanja na sodstvo, zapravljanje naravnih virov, zloraba položaja in zasledovanje politik, ki vodijo k vojni proti arabski državi, ob hkratni uporabi mednarodnih določil. Zaradi specifičnosti namena ustanovitve libanonskega tribunala je osnova za delovanje STL nacionalno pravo, ki izhaja iz libanonskega kazenskega zakonika, vendar vključuje tudi pregon in kaznovanje terorističnih dejanj, ki spadajo v kategorijo mednarodnih zločinov.

Ena izmed prednosti, ki jih posedujejo hibridna sodišča, je sedež sodišča v državi, kjer so se nasilje in kršitve človekovih pravic odvijali. Vsi tribunali, razen libanonskega (ki se nahaja na Nizozemskem), so nameščeni v državah, ki so se v preteklosti soočale s konflikti na svojem ozemlju. Poleg tega je sierraleonski tribunal izkoristil možnost sojenja v drugi državi, ko je sojenje Charlesa Taylorja zaradi varnostnih razlogov prenesel v Haag. Vsem opisanim tribunalom je skupna tudi njihova *ad hoc* narava in pa neobvezno sodelovanje tretjih držav s temi sodišči, ker niso bila ustanovljena na podlagi VII. poglavja UL ZN. Posebnost sodišč je tudi način financiranja. Medtem ko sta kosovsko in timorsko sodišče financirana deloma iz proračunov misij in deloma iz nacionalnih proračunov, se tribunal v Sierr Leone popolnoma opira na prostovoljne mednarodne prispevke. ECCC je deloma financirano s strani države, večinoma pa s strani mednarodnih donatorjev. ORZ je bila v preteklosti večinoma financirana s strani mednarodne skupnosti, medtem ko se je bosanski proračunski prispevek skozi leta postopoma povečeval in je v letu 2008 že presegel mednarodne prispevke. Največji donator v iraškem primeru so ZDA, medtem ko iraška vlada prispeva za delovanje sodišča le 15 milijon ameriških dolarjev. Sredstva za delovanje libanonskega tribunala si skoraj enakopravno delijo ZN in libanonska vlada.

Opisani primeri hibridnih tribunalov imajo določene skupne značilnosti, a se tudi te razlikujejo od primera do primera, kar zavrača homogenost znotraj kategorije opisanih hibridnih sodišč. Takšno raznolikost modelov najverjetneje lahko pripišemo dejstvu, ki je obenem tudi velika prednost tega mehanizma, namreč zmožnosti prilagajanja posameznim

razmeram in določenim okoliščinam, v katerih so vzpostavljeni. Kot edini skupni kazalec opisanih sodišč je mogoče izpostaviti le dejstvo, da so se vsa sodišča vzpostavila v postkonfliktnih okoljih, kjer je bila obstoječa družba izpostavljena številnim nasilnim dogodkom in množičnim kršitvam človekovih pravic. Ker pa gre za relativno nove mehanizme na sodnem področju, se bo model v prihodnosti verjetno še razvijal in dobival nove razsežnosti. Zaenkrat pa lahko trdim, da še ni uniformnega modela hibridnega sodišča, ki bi zaobjel vsa obravnavana sodišča v diplomskem delu in da obstaja velik razpon med značilnostmi, ki jih temu modelu pripisujejo strokovnjaki.

5 LITERATURA

- Adebajo, Adekeye. 2002. *Building peace in West Africa: Liberia, Sierra Leone and Guinea-Bissau*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Agreement between the United Nations and the Lebanese Republic on the establishment of The Special Tribunal for Lebanon – Dogovor med Združenimi narodi in Republiko Libanon o ustanovitvi posebnega tribunala za Libanon*. 2007. Dostopno prek: <http://www.stltsl.org/x/file/TheRegistry/Library/BackgroundDocuments/SCResolutio/2007-05-30%20SCR%201757-EN.pdf> (2. marec 2010).
- Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the establishment of the Special Court for Sierra Leone – Dogovor med Združenimi narodi in vlado Sierra Leone o ustanovitvi posebnega sodišča za Sierra Leone*. 2002. Dostopno prek: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=CLk1rMQtCHg%3d&tabid=176> (4. januar 2010).
- Agreement between the United Nations and the Royal Government of Cambodia concerning the prosecution under cambodian law of crimes committed during the period of Democratic Kampuchea – Dogovor med Združenimi narodi in Kraljevo vlado Kambodže glede pregona zločinov, zagrešenih v obdobju Demokratične Kampučije pod kamboškim pravom*. 2003. Dostopno prek: http://www.eccc.gov.kh/english/cabinet/agreement/5/Agreement_between_UN_and_RGC.pdf (15. februar 2010).
- Anderlini, Sanam Naraghi, Camille Pampell Conaway in Lisa Kays. 2007. *Transitional Justice and Reconciliation. Inclusive Security, Sustainable Peace: A Toolkit for Advocacy and Action*. Dostopno prek: http://www.huntalternatives.org/download/49_transitional_justice.pdf (15. marec 2010).
- Ball, Howard. 1999. *Prosecuting War Crimes and Genocide: The twentieth-century Experience*. Kansas: University Press of Kanada.
- Bassiouni, Cherif M. 2003. *Introduction to International Criminal Law*. New York: Transnational Publishers.
- 2005. *Post-Conflict Justice in Iraq: An Appraisal of the Iraq Special Tribunal*. *Cornell International Law Journal* 38 (2): 327–390.

- Bavcon, Ljubo, Marko Bošnjak, Franc Brinc, Matjaž Jager, Davor Krapac in Darko Maver, ur. 1997. *Mednarodno kazensko pravo*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- Bavcon, Ljubo. 2006. *Izzivi in odzivi: človekove pravice, kriminalitetna politika, kazensko pravo, kazensko mednarodno pravo*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Bebler, Anton. 1974. *Vojaška vladavina v Afriki*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Call, Charles T. 2004. Is Transitional Justice Really Just? *The Brown Journal of World Affairs* 11 (1): 101–113.
- Cambodian Genocide Program*. Dostopno prek: <http://www.yale.edu/cgp/> (14. februar 2010).
- Cigar, Norman. 1995. *Genocide in Bosnia: The Policy of »Ethnic cleansing«*. Texas: A&M University Press College Station.
- Costi, Alberto. 2005. *Hybrid Tribunals as a Valid Alternative to International Tribunals for the Prosecution of International Crimes*. Paper presented at the 3rd Annual Victoria University Symposium on Human Rights, Wellington, 24. avgust 2005. Dostopno prek: <http://www.victoria.ac.nz/nzcpl/HRRJ/vol3/Costi.pdf> (14. februar 2010).
- Criminal Code of Bosnia and Hercegovina – Kazenski zakonik Bosne in Hercegovine*. 2005. Dostopno prek: <http://www.iccnw.org/documents/criminal-code-of-bih.pdf> (25. maj 2010).
- Dancev, Alex in John MacMillan, ur. 2005. *The Iraq War and Democratic Politics*. London and New York: Routledge, Taylor&Francis Group.
- Danner, Allison Marsten in Jenny S. Martinez. 2004. *Guilty Associations: Joint Criminal Enterprise, Command Responsibility and the Development of International Criminal Law*. Stanford Public Law Working Paper No. 87. Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=526202 (11. marec 2010).
- de Bertodano, Sylvia. 2003. Current Developments in Internationalized Courts. *Journal of International Criminal Justice* 1 (1): 226–244.
- Dixon, Rodney, Karim Khan in Richard May, ur. 2003. Archbold: *International Criminal Courts: Practice, Procedure and Evidence*. London: Sweet & Maxwell.
- Dnevnik.si*. 2010. Zgodovinski korak: članice ICC so dosegle dogovor o definiciji zločina agresije, 15. junij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/svet/1042367003> (6. julij 2010).

- Dodge, Toby. 2005. *The Aftermath of Regime Change*. London and New York: Routledge, Taylor&Francis Group.
- Dougherty, Beth K. 2007. *Transitional Justice on Trial: Evaluating the Iraq High Tribunal*. Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association 48th Annual Convention, Hilton Chicago. Dostopno prek: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/8/1/4/6/p181460_index.html (27. februar 2010).
- Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia*. Dostopno prek: <http://www.eccc.gov.kh/english/default.aspx> (17. februar 2010).
- Futamura, Madoka. 2008. *War Crimes Tribunals and Transitional Justice: The Tokyo Trial and the Nuremberg Legacy*. London and New York: Routledge Taylor&Francis Group.
- Generalna skupščina. 1950. *Formulation of the Nürnberg Principles*, GA Res. 488 (V), sprejeta 12. decembra 1950. Dostopno prek: http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/ga_95-I/ga_95-I_e.pdf (22. maj 2010).
- 1998. *Resolucija 52/135*, A/RES/52/153, sprejeta 26. januarja 1998. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/771/85/PDF/N9877185.pdf?OpenElement> (16. maj 2010).
- Goldstone, Richard J. in Adam M. Smith. 2009. *International Judicial Institutions: The Architecture of International Justice at Home and Abroad*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Harik, Judith P. 2004. *Hezbollah: The Changing Face of Terrorism*. London, New York: I.B. Tauris.
- Hartmann, Michael E. 2003. *International Judges and Prosecutors in Kosovo: A New Model for Post-Conflict Peacekeeping*. Dostopno prek: <http://www.usip.org/files/resources/sr112.pdf> (20. februar 2010).
- Henriksen, Dag. 2007. *NATO's Gamble: Combining Diplomacy and Airpower in the Kosovo Crisis 1998–1999*. Annapolis: Naval Institute Press.
- Higonnet, Etelle R. 2006. Restructuring Hybrid Courts: Local Empowerment and National Criminal Justice Reform. *Arizona Journal of International & Comparative Law* 23 (2): 348–435.
- Hirsch, John. 2001. *Sierra Leone-Diamonds and the Struggle for Democracy*. London: International Peace Academy Occasional Paper Series. Lynne Rienner Publishers Inc.

- Human Rights Watch. 2005. *The Former Iraqi Government on Trial*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/en/reports/2005/10/16/former-iraqi-government-trial> (2. marec 2010).
- 2006. *Bosnia and Hercegovina: Looking for Justice, The War Crimes Chamber in Bosnia and Hercegovina*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/en/reports/2006/02/07/looking-justice> (24. februar 2010).
- 2010. *Lebanon/Israel: Hezbollah Rockets Targeted Civilians in 2006 War*. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/en/news/2007/08/28/lebanonisrael-hezbollah-rockets-targeted-civilians-2006-war> (26. februar 2010).
- International Crisis Group. 2001. *Sierra Leone: Managing uncertainty*. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1490&l=1> (2. januar 2010).
- International Center for Transitional Justice. Dostopno prek: <http://www.ictj.org/en/index.html> (23. marec 2010).
- International Center for Transitional Justice. 2005. *Creation and First Trials of the Supreme Iraqi Criminal Tribunal*. Dostopno prek: <http://www.ictj.org/images/content/1/2/123.pdf> (27. februar 2010).
- 2008. *Handbook on the Special Tribunal for Lebanon*. Dostopno prek: <http://www.ictj.org/images/content/9/1/914.pdf> (2. marec 2010).
- 2009. *Sixth Annual Report of the President of the Special Court for Sierra Leone*. Dostopno prek: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=%2fuI3lqaO5D0%3d&tabid=176> (5. januar 2010).
- 2010. *Lebanon*. Dostopno prek: <http://www.ictj.org/en/where/region5/588.html> (26. februar 2010).
- Ivanišević, Bogdan. 2008. *The War Crimes Chamber in Bosnia and Hercegovina: From Hybrid Tribunal to Domestic Court*. Dostopno prek: <http://www.ictj.org/images/content/1/0/1088.pdf> (24. februar 2010).
- Jain, Neha. 2009. Conceptualising Internationalization in Hybrid Criminal Courts. *Singapore Year Book of International Law and Contributors* 12 SYBIL: 81–95.
- Jalloh, Charles Chernor. 2007. The Contribution of the Special Court for Sierra Leone to the Development of International Law. *African Journal of International and Comparative Law* 15 (2): 165–207.
- Javornik, Marjan, Dušan Voglar, Alenka Dermastia, Rajko Pavlovec, Blaž Resman, Janez Stergar, Zdravko Mlinar, Peter Weiss, Tone Wraber, Aleš Krbavčič, Tone Ferenc in Niko Torelli, ur. *Enciklopedija Slovenije*. 1987–2002. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Kamhi, Alison. 2007. Private Funding for Public Justice: The Feasibility of Donations to the Cambodian Tribunal. *Harvard International Law Journal* 48 (2): 581–591.
- Katzenstein, Suzanne. 2003. Hybrid Tribunals: Searching for Justice in East Timor. *Harvard Human Rights Journal* 16 (1): 245–248.
- Kiernan, Ben. 1996. *The Pol Pot regime: Race, Power and Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975–1979*. New Haven: Yale University Press.
- Kosovar Institute for Policy Research and Development - KIPRED. 2009. *Transitional Justice in Kosovo*. Dostopno prek: http://www.kipred.net/site/documents/ToJ_eng.pdf (21. februar 2010).
- Krajnc, Janez. 2003. *Law in Transition, Transition in Law: Andrej Novak memorial Colloquies Ljubljana 1998 and 1999*. Ljubljana: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Law of the Supreme Iraqi Criminal Tribunal – Zakon o vrhovnem iraškem kazenskem tribunalu*. 2005. Dostopno prek: http://www.law.case.edu/saddamtrial/documents/IST_statute_unofficialenglish.pdf (10. marec 2010).
- Law on the Court of Bosnia and Herzegovina – Zakon o sodstvu Bosne in Hercegovine* 2002. Dostopno prek: http://www.sudbih.gov.ba/files/docs/zakoni/en/Zakon_o_sudu_16_02-eng.pdf (25. februar 2010).
- Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea – Zakon o ustanovitvi izrednih zbornic v okviru kamboškega sodstva za pregon zločinov, zagrešenih v obdobju Demokratične Kampučije*. 2004. Dostopno prek: http://www.eccc.gov.kh/english/cabinet/law/4/KR_Law_as_amended_27_Oct_2004_Eng.pdf (15. februar 2010).
- Linton, Suzannah. 2001. Cambodia, East Timor and Sierra Leone: Experiments in international justice. *Criminal Law Forum* 12: 158–246.
- 2001. Rising from the ashes: The creation of a viable justice system in East Timor. *Melbourne University Law Review* 25: 122–180.
- Maučec, Gregor. 2009. Nova sodna entiteta na mednarodnem prizorišču: posebni tribunal za Libanon in pomembnejši pravni vidiki njegove ustanovitve. *Pravnik* 64 (1–2): 79–88.

- Mendez, Parinaz Kermani. 2009. The new wave of hybrid tribunals: a sophisticated approach to enforcing international humanitarian law or an idealistic solution with empty promises? *Criminal Law Forum* 20: 53–95.
- Murgel, Jasna. 2003. *Človek v mednarodnem pravu*. Maribor: ISCOMET – Inštitut za etnične in regionalne študije.
- Nouwen, Sarah M.H. 2006. Hybrid courts: The hybrid category of a new type of international criminal courts. *Utrecht Law Review* 2 (2): 190–214.
- Periello, Tom in Marieke Wierda. 2006a. *Lessons from the Deployment of International Judges and Prosecutors in Kosovo*. International Center for Transitional Justice: Prosecutions Case Studies Series. Dostopno prek: <http://www.ictj.org/static/Prosecutions/Kosovo.study.pdf> (23. februar 2010).
- 2006b. *The Special Court for Sierra Leone under scrutiny*. International Center for Transitional Justice: Prosecutions Case Studies Series. Dostopno prek: <http://www.ictj.org/static/Prosecutions/Sierra.study.pdf> (28. december 2009).
- Raub, Lindsey. 2009. Positioning Hybrid Tribunals in International Criminal Justice. *International Law and Politics* 41: 1013–1053.
- Reiger, Caitlin in Marieke Wierda. 2006. *The Serious Crimes Process in Timor-Leste: In Retrospect*. International Center for Transitional Justice: Prosecutions Case Studies Series. Dostopno prek: <http://www.ictj.org/static/Prosecutions/Timor.study.pdf> (10. februar 2010).
- Robertson, Geoffrey. 2006. *Crimes Against Humanity: The Struggle for Global Justice*. London: Penguin Group.
- Romano, Cesare P.R., Andre Nollkaemper in Jann K. Kleffner, ur. 2004. *Internationalized criminal courts and tribunals: Sierra Leone, East Timor, Kosovo and Cambodia*. Oxford: Oxford University Press.
- Rules of Procedure and Evidence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia* – Pravila postopkov in dokazov Mednarodnega kazenskega tribunala za območje nekdanje Jugoslavije. 2009. Dostopno prek: <http://www.icty.org/sid/136> (22. maj 2010).
- Shelton, Dinah. 2004. *The Encyclopedia of Genocide and Crimes against Humanity, Vol.3*. USA: Macmillan Reference.
- Special Tribunal for Lebanon*. Dostopno prek: <http://www.stl-tsl.org/action/home> (24. februar 2010).

- Spencer, William J. 2007. *Global studies: The Middle East*. Dubuque (Iowa): McGraw-Hill/Contemporary Learning Series.
- Stabilization Force – SFOR*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/SFOR/> (23. februar 2010).
- Statute of the Special Court for Sierra Leone* – Statut posebnega sodišča za Sierra Leone. 2002. Dostopno prek: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=uClnd1MjeEw%3d&tabid=176> (4. januar 2010).
- Statute of the Special Tribunal for Lebanon* – Statut posebnega tribunala za Libanon. 2007. Dostopno prek: <http://www.stl-tsl.org/x/file/TheRegistry/Library/BackgroundDocuments/Statutes/Resolution%201757-Agreement-Statue-EN.pdf> (2. marec 2010).
- Taylor, John G. 1991. *Indonesia's forgotten war: the hidden history of East Timor*. London, Atlantic Highlands: Zed Books, Leichhardt, NSW, Australia: Pluto Press Australia.
- Teitel, Ruti. 2005. The Law and Politics of Contemporary Transitional Justice. *Cornell International Law Journal* 38: 837–862.
- The Court of Bosnia and Hercegovina*. Dostopno prek: <http://www.sudbih.gov.ba/?jezik=e> (24. februar 2010).
- The Lome Peace Accord; Peace Agreement between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone* – Mirovni sporazum iz Lomeja; Mirovni sporazum med vlado Sierra Leone in Revolucionarno združeno fronto Sierra Leone. 1999. Dostopno prek: <http://www.sierra-leone.org/lomeaccord.html> (4. januar 2010).
- The Special Court for Sierra Leone*. Dostopno prek: <http://www.sc-sl.org/> (4. januar 2010).
- Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.
- U.S. Department of State. 2010a. *Background note: Lebanon*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35833.htm> (26. februar 2010).
- 2010b. *Background note: Timor-Leste*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35878.htm> (10. februar 2010).
- United Nations Assistance to the Khmer Rouge Trials – UNAKRT*. Dostopno prek: http://www.unakrt-online.org/01_home.htm (17. februar 2010).
- United Nations Interim Administration in Kosovo – UNMIK*. Dostopno prek: <http://www.unmikonline.org/> (20. februar 2010).

- United Nations Mission in Bosnia and Hercegovina – UNMBIH*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmibh/> (15. maj 2010).
- United Nations Mission in Sierra Leone – UNAMSIL*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamsil/background.html> (29. december 2009).
- United Nations Mission of Support for East Timor – UNMISSET*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmisset/> (12. februar 2010).
- United Nations Protection Force – UNPROFOR*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unprofor.htm> (23. februar 2010).
- United Nations Transitional Administration in East Timor – UNTAET*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/etimor/etimor.htm> (12. februar 2010).
- United Nations Transitional Authority in Cambodia – UNTAC*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untac.htm> (14. februar 2010).
- Varnostni svet. 1978. *Resolucija 425*, S/RES/425 (1978). Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/70/IMG/NR036870.pdf?OpenElement> (23. maj 2010).
- 1993. *Resolucija 808*, S/RES/808 (1993). Dostopno prek: <http://www.ohr.int/other-doc/un-res-bih/pdf/808e.pdf> (14. maj 2010).
- 1994. *Resolucija 955*, S/RES/955 (1994). Dostopno prek: <http://www.un.org/ictr/english/Resolutions/955e.htm> (14. maj 2010).
- 1995. *Resolucija 1035*, S/RES/1035 (1995). Dostopno prek: <http://www.nato.int/ifor/un/u951221b.htm> (16. maj 2010).
- 1999. *Resolucija 1244*, S/RES/1244 (1999). Dostopno prek: <http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> (22. maj 2010).
- 1999. *Resolucija 1272*, S/RES/1272 (1999). Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/312/77/PDF/N9931277.pdf?OpenElement> (23. maj 2010).
- 2000. *Resolucija 1315*, S/RES/1315 (2000). Dostopno prek: <http://daccess-ods.un.org/TMP/3159891.36695862.html> (22. maj 2010).
- 2003. *Resolucija 1483*, S/RES/1483 (2003). Dostopno prek: <http://www.uncc.ch/resolutio/res1483.pdf> (23. maj 2010).

- 2005. *Resolucija 1620*, S/RES/1620 (2005). Dostopno prek: [http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/477/15/PDF/N0547715.pdf?](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/477/15/PDF/N0547715.pdf?OpenElement) OpenElement (29. december 2009).
- 2007. *Resolucija 1757*, S/RES/1757 (2007). Dostopno prek: <http://www.stl-tsl.org/x/file/TheRegistry/Library/BackgroundDocuments/SCResolutions/2007-05-30%20SCR%201757-EN.pdf> (2. marec 2010).
- 2009. *Fourth report of the Secretary-General submitted pursuant to Security Council Resolution 1757 (2007)* – Četrto poročilo generalnega sekretarja predloženo na podlagi resolucije Varnostnega sveta 1757 (2007), S/RES/525. Dostopno prek: <http://www.stl-tsl.org/x/file/TheRegistry/Library/BackgroundDocuments/SGReports/2009-02-24%20SG%20Report-106 EN.pdf> (2. marec 2010).
- Wikipedia. 2010a. *Tuol Sleng Genocide Museum*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Tuol_Sleng_Genocide_Museum (9. februar 2010).
- 2010b. *Kosovo War*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_War (20. februar 2010).
- Združeni narodi. Posebni predstavnik generalnega sekretarja. 1999. *Regulation No. 1999/3 on the Establishment of a Transitional Judicial Service Commission* – Uredba št. 1999/3 o vzpostavitvi prehodne komisije za sodne storitve, UNTAET/REG/1999/3. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/etimor/untactR/etreg3.htm> (18. maj 2010).
- 1999. *Regulation No. 1999/24 on the Law Applicable in Kosovo* – Uredba št. 1999/24 o uporabnem zakonu na Kosovu, UNMIK/RES/1999/24. Dostopno prek: <http://www.unmikonline.org/regulations/1999/reg24-99.htm> (19. maj 2010).
- 2000. *Regulation No. 2000/6 on the Appointment and Removal from Office of International Judges and International Prosecutor* – Uredba 2000/6 o imenovanju in odstavitvi mednarodnih sodnikov in mednarodnih tožilcev, UNMIK/REG/2000/6. Dostopno prek: http://www.unmikonline.org/regulations/2000/re2000_06.htm (20. maj 2010).
- 2000. *Regulation No. 2000/11 on the Organization of Courts in East Timor* – Uredba št. 2000/11 o organiziranosti sodišč v Vzhodnem Timorju, UNTAET/REG/2000/11. Dostopno prek: <http://www.unmit.org/legal/UNTAET-Law/Regulations%20English/Reg2000-11.pdf> (20. maj 2010).
- 2000. *Regulation No. 2000/34 on amending UNMIK regulation No. 2000/6 on the Apointment and Removal from Office of International Judges and International*

Prosecutors – Uredba št. 2000/34 o amandmiranju UNMIK uredbe št. 2000/6 o imenovanju in odstavitvi mednarodnih sodnikov in mednarodnih tožilcev, UNMIK/REG/2000/34. Dostopno prek: http://www.unmikonline.org/regulations/2000/re2000_34.htm (20. maj 2010).

--- 2000. *Regulation No. 2000/64 on the Assignment of International Judges /Prosecutors and/or change of Venue* – Uredba št. 2000/64 o imenovanju mednarodnih sodnikov/tožilcev in/ali spremembi prizorišča, UNMIK/REG/2000/64. Dostopno prek: <http://www.unmikonline.org/regulations/2000/reg64-00.htm> (24. februar 2010).

--- 2005. *Regulation No. 2000/15 on the Establishment of Panels with Exclusive Jurisdiction over Serious Criminal Offences* – Uredba št. 2000/15 o vzpostavitvi panelov z izključno pristojnostjo nad hudimi kazenskimi prekrški, UNTAET/RES/2000/15. Dostopno prek: <http://www.unmit.org/legal/UNTAET-Law/Regulations%20English/Reg2000-15.pdf> (15. maj 2010).

Združeni narodi. Skupina strokovnjakov za Kambodžo. 1999. *Report of the Group of Experts for Cambodia established pursuant to General Assembly Resolution 52/135* – Poročilo skupine strokovnjakov za Kambodžo, ustanovljene v skladu z resolucijo 52/235 Generalne skuščine, A/53/850-S/1999/231. Dostopno prek: <http://www.unakrt-online.org/Docs/Other/1999-0218%20Experts%20Report.pdf> (15. februar 2010).

--- Skupina strokovnjakov. 2005. *Summary of the report to the Secretary-General of the Commission of Experts to Review the Prosecution of Serious Violations of Human Rights in Timor-Leste (then East Timor) in 1999* – Povzetek poročila komisije strokovnjakov generalnemu sekretarju o pregledu pregona hudih kršitev človekovih pravic v Timor-Leste (takrat Vzhodni Timor) v letu 1999. S/2005/458. Dostopno prek: <http://www.globalpolicy.org/images/pdfs/0715report.pdf> (13. februar 2010).